

Załącznik nr 6 do Regulaminu wyboru projektów dotyczącego projektów złożonych w ramach postępowania konkurencyjnego działania 6.7 Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej, priorytetu 6 Fundusze europejskie wspierające włączenie społeczne w opolskim programie regionalnego FEO 2021-2027 (...), listopad 2023 r.

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

WZÓR¹ - Koszty rzeczywiście poniesione

UMOWA O DOFINANSOWANIE PROJEKTU

W RAMACH:

priorytetu 6 Fundusze europejskie wspierające włączenie społeczne w opolskim programie regionalnym FEO 2021-2027
działania 6.7 Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej
PROGRAMU REGIONALNEGO FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA OPOLSKIEGO 2021-2027

Nr umowy: .....

Umowa o dofinansowanie Projektu: *[tytuł projektu]* w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, zawarta w ..... *[miejsce zawarcia umowy]* w dniu ..... pomiędzy:

Województwem Opolskim, reprezentowanym przez Zarząd Województwa Opolskiego w osobach:

..... *[imię, nazwisko, pełniona funkcja],*

.....*[imię, nazwisko, pełniona funkcja]*

na podstawie.....,

---

¹ Wzór umowy ma zastosowanie wyłącznie dla projektów, w których koszty bezpośrednie projektu w całości rozliczane są na podstawie rzeczywiście ponoszonych wydatków. Stanowi minimalny zakres i może być przez strony uzupełniony o postanowienia niezbędne dla realizacji Projektu. Postanowienia stanowiące uzupełnienie wzoru umowy nie mogą być sprzeczne z postanowieniami zawartymi w tym wzorze. Wzór umowy stosuje się dla beneficjentów niebędących państwowymi jednostkami budżetowymi oraz beneficjentów, którzy nie otrzymują środków na realizację projektów na podstawie odrębnych przepisów prawa krajowego.

które opatrzyły Umowę kwalifikowanym podpisem elektronicznym²
pełniącym funkcję Instytucji Zarządzającej programem regionalnym Fundusze Europejskie
dla Opolskiego 2021-2027 zwanym dalej „Instytucją” Zarządzającą,

a

.....[nazwa i adres Beneficjenta³,
NIP, a gdy posiada - również REGON, dla osób prawnych dodatkowo KRS], zwaną/ym dalej
„Beneficjentem”, działającym w imieniu własnym i na swoją rzecz oraz w imieniu i na rzecz
Partnerów⁴

.....[nazwa i adres Partnerów],
reprezentowanym przez:

.....⁵

---

² Jeśli dotyczy.

³ Beneficjent jest rozumiany jako partner wiodący projektu w przypadku realizowania Projektu z Partnerem/ami wskazanymi we wniosku.

⁴ Dotyczy przypadku gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa. W takim przypadku Beneficjent (partner wiodący projektu) powinien posiadać pełnomocnictwo do podpisania umowy o dofinansowanie Projektu w imieniu i na rzecz Partnerów.

⁵ Należy przywołać pełnomocnictwo oraz je załączyć, jeśli strona jest reprezentowana przez pełnomocnika.

Definicje

§ 1.

Ilekroć w umowie jest mowa o:

- 1) „Beneficjencie” - oznacza to podmiot, o którym mowa w art. 2 pkt 9 Rozporządzenia ogólnego;
- 2) „CST2021” oznacza to Centralny system teleinformatyczny, o którym mowa w art. 2 pkt 29 ustawy wdrożeniowej wykorzystywany w procesie rozliczania Projektu oraz komunikowania się z Instytucją Zarządzającą;
- 3) „danych osobowych” oznacza to dane osobowe w rozumieniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych);
- 4) „dniach roboczych” oznacza to dni z wyłączeniem sobót i dni ustawowo wolnych od pracy w rozumieniu ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1920);
- 5) „dofinansowaniu” - oznacza to płatności pochodzące z budżetu środków europejskich odpowiadające wkładowi z EFS+ oraz współfinansowanie pochodzące ze środków Budżetu Państwa, stanowiące bezzwrotną pomoc przeznaczoną na pokrycie wydatków kwalifikowalnych, ponoszonych w związku z realizacją Projektu w ramach Programu na podstawie Umowy;
- 6) „dotacji celowej” - oznacza to środki pochodzące z budżetu państwa jako współfinansowanie wkładu krajowego, stanowiące uzupełnienie do środków europejskich, przekazywane przez Instytucję Zarządzającą na rachunek bankowy Beneficjenta
- 7) „Działaniu” oznacza to [nazwa i numer Działania] w ramach Programu;
- 8) „Instytucji Zarządzającej” oznacza to Zarząd Województwa Opolskiego;
- 9) „FEO 2021-2027” – oznacza to program regionalny Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027;
- 10) „konflikcie interesów” – oznacza to sytuację wskazaną w art. 61 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012 (Dz. U. UE. L. z 2018 r. Nr 193, str. 1 z późn. zm.) zgodnie z którym: „Do celów ust. 1 konflikt interesów istnieje wówczas, gdy bezstronne i obiektywne pełnienie funkcji podmiotu upoważnionego do działań finansowych lub innej osoby, o których mowa w ust. 1, jest zagrożone z uwagi na względy rodzinne, emocjonalne, sympatie polityczne lub związki z jakimkolwiek krajem, interes gospodarczy lub jakiekolwiek inne bezpośrednie lub pośrednie interesy osobiste”;
- 11) „LSI 2021-2027” – oznacza to Lokalny System Informatyczny na lata 2021-2027;

- 12) „okresie rozliczeniowym” oznacza to okres .....⁶, przy czym okres rozliczeniowy może podlegać zmianie, pod warunkiem akceptacji przez Beneficjenta i Instytucję Zarządzającą, co nie wymaga formy aneksu do umowy;
- 13) „nieprawidłowość/nieprawidłowość indywidualna” - oznacza to nieprawidłowość o której mowa w art. 2 pkt 31 Rozporządzenia nr 2021/1060, która oznacza każde naruszenie mającego zastosowanie prawa, wynikające z działania lub zaniechania podmiotu gospodarczego⁷, które ma lub może mieć szkodliwy wpływ na budżet Unii poprzez obciążenie go nieuzasadnionym wydatkiem;
- 14) „Partnerze” – oznacza to ” podmiot w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej, który jest wymieniony w zatwierdzonym wniosku o dofinansowanie projektu, realizujący wspólnie z beneficjentem (i ewentualnie innymi partnerami) projekt na warunkach określonych w umowie o dofinansowanie projektu i porozumieniu albo umowie o partnerstwie i wnoszący do projektu zasoby ludzkie, organizacyjne, techniczne lub finansowe, bez którego realizacja projektu nie byłaby możliwa;
- 15) „personelu projektu” - oznacza to osoby zaangażowane do realizacji zadań lub czynności w ramach projektu na podstawie stosunku pracy i wolontariusze wykonujący świadczenia na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 571 z późn. zm.); personelem projektu jest również osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą będąca beneficjentem oraz osoby z nią współpracujące w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.1230 z późn. zm.);
- 16) „Powierzającym” - oznacza Marszałka Województwa Opolskiego dla zbioru „FEO 2021-2027” pełniącego rolę właściwego dla danego zbioru administratora danych osobowych;
- 17) „Portal Funduszy Europejskich” oznacza to stronę internetową pod adresem: www.funduszeuropejskie.gov.pl;
- 18) „Programie” oznacza to program regionalny Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 przyjęty decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z dnia 29 listopada 2022 r. zatwierdzającą program „Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027” do wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” dla regionu Opolskiego w Polsce CCI 2021PL16FFPR008;
- 19) „Projekcie” oznacza to projekt pt. [tytuł projektu] realizowany w ramach Działania określony we wniosku o dofinansowanie projektu nr ....., zwanym dalej „Wnioskiem”, który stanowi załącznik nr 1 do umowy;
- 20) „przetwarzaniu danych osobowych” oznacza to przetwarzanie w rozumieniu art. 4 pkt 2 RODO, tj. operację lub zestaw operacji wykonywanych na danych osobowych lub zestawach danych osobowych w sposób zautomatyzowany lub

---

⁶ Należy podać miesiąc lub kwartał lub inny okres rozliczeniowy. W przypadku pierwszego wniosku o płatność rozliczającego wydatki okres ten może być dłuższy, jeśli umowa zostanie podpisana po okresie rozpoczęcia realizacji Projektu.

⁷ "podmiot gospodarczy" oznacza każdą osobę fizyczną lub prawną lub inny podmiot biorący udział we wdrażaniu Funduszy, z wyjątkiem państwa członkowskiego podczas wykonywania uprawnień władzy publicznej

nieautomatyzowany, taką jak zbieranie, utrwalanie, organizowanie, porządkowanie, przechowywanie, adaptowanie lub modyfikowanie, pobieranie, przeglądanie, wykorzystywanie, ujawnianie poprzez przesyłanie, rozpowszechnianie, lub innego rodzaju udostępnianie, dopasowanie lub łączenie, ograniczanie, usuwanie lub niszczenie, a zwłaszcza te, które wykonuje się w systemie informatycznym;

- 21) „Regulaminie wyboru projektów” – oznacza to Regulamin dotyczący postępowania konkurencyjnego nr..., gdzie zawarto szczegółowe informacje na temat w/w postępowania, w tym m.in. określono sposób wyboru projektów oraz wskazano informacje niezbędne podczas przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektu w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027* Priorytet 6 – *Fundusze Europejskie wspierające włączenie społeczne w opolskim programie regionalnym FEO 2021-2027*, Działania 6.7 – *Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej*; dostępny na stronie internetowej Instytucji Zarządzającej oraz na portalu Funduszy Europejskich;
- 22) „RODO” oznacza to rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych);
- 23) „Rozporządzeniu ogólnym” – oznacza to rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, z późn. zm.);
- 24) „stronie internetowej Instytucji Zarządzającej” – oznacza to adres strony: (.....);
- 25) „uczestniku Projektu” oznacza to uczestnika w rozumieniu *Wytycznych dotyczących monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2021-2027*, zwanych dalej „*Wytycznymi dotyczącymi monitorowania*”, zamieszczonych na Portalu Funduszy Europejskich;
- 26) „Ufp” oznacza to ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.);
- 27) „ustawie o ochronie danych osobowych” oznacza ustawę z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781);
- 28) „ustawie Pzp” oznacza ustawę z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1605, z późn. zm.);
- 29) „ustawie wdrożeniowej” oznacza ustawę z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz.U. z 2022 r. poz. 1079),
- 30) „wydatkach kwalifikowalnych” oznacza to wydatki kwalifikowalne zgodnie z *Wytycznymi dotyczącymi kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027*, zwanymi dalej „*Wytycznymi dotyczącymi kwalifikowalności*”, zamieszczonymi na Portalu Funduszy Europejskich.

- 31) „Wytycznych dotyczących gromadzenia” – oznacza to *Wytyczne dotyczące warunków gromadzenia i przekazywania danych w postaci elektronicznej na lata 2021-2027*;
- 32) „zamówienie” – zamówienie realizowane w ramach projektu, zgodnie z warunkami wynikającymi z ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1605, z późn. zm.) albo z ustawy z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 140), albo z umowy o dofinansowanie projektu;
- 33) „Wytycznych do korekt” – oznacza to Wytyczne dotyczące sposobu korygowania nieprawidłowości na lata 2021-2027;
- 34) „Wytycznych do kontroli” - oznacza to *Wytyczne dotyczące kontroli realizacji programów polityki spójności na lata 2021–2027*;
- 35) „SZOP” – oznacza to *Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*;
- 36) „korupcji i nadużyciach finansowych” – oznacza to dokument pn.: *Zapobieganie i sposób postępowania w sytuacjach wystąpienia korupcji i nadużyć finansowych, w tym konfliktu interesów w ramach programu regionalnego pn. Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021 – 2027*.

Przedmiot umowy

§ 2.

1. Na warunkach określonych w umowie, Instytucja Zarządzająca przyznaje Beneficjentowi dofinansowanie na realizację Projektu, a Beneficjent *wraz z Partnerami zobowiązuje/q⁸* się do jego realizacji.
2. Projekt będzie realizowany przez: .....⁹
3. Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych Projektu wynosi ..... zł (słownie: ...) i obejmuje:
  - 1) dofinansowanie w kwocie ..... zł (słownie ...), z następujących źródeł:
    - a) ze środków europejskich w kwocie ... zł (słownie: ...), co stanowi ... % wydatków kwalifikowalnych Projektu,
    - b) ze środków dotacji celowej w kwocie ... zł (słownie: ...);
  - 2) wkład własny w kwocie ... zł (słownie ...), z następujących źródeł:
    - a) ze środków ..... w kwocie ... zł (słownie ...),

---

⁸ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

⁹ Jeżeli Projekt będzie realizowany wyłącznie przez podmiot wskazany jako Beneficjent, ust.2 należy wykreślić. W przypadku realizacji przez jednostkę organizacyjną Beneficjenta należy wpisać nazwę jednostki, adres, numer Regon lub/i NIP (w zależności od statusu prawnego jednostki realizującej). W sytuacji, kiedy jako Beneficjenta projektu wskazano jedną jednostkę (np. powiat), natomiast projekt faktycznie jest realizowany przez wiele jednostek (np. placówki oświatowe) do umowy o dofinansowanie należy załączyć wykaz wszystkich jednostek realizujących Projekt. Realizatorem nie może być jednostka posiadająca osobowość prawną.

b) ze środków ..... w kwocie ... zł (słownie ...).¹⁰

4. Beneficjent oraz Partnerzy¹¹ nie mogą przeznaczać otrzymanego dofinansowania na cele inne niż związane z Projektem, w szczególności na tymczasowe finansowanie swojej podstawowej, pozaprojektowej działalności. W przypadku naruszenia zdania pierwszego, stosuje się § 16.
5. W przypadku niewniesienia przez Beneficjenta i Partnerów¹² wkładu własnego w kwocie, o której mowa w ust. 3 pkt 2, Instytucja Zarządzająca może obniżyć kwotę przyznanego dofinansowania proporcjonalnie do jej udziału w całkowitej wartości Projektu. Wkład własny, który zostanie rozliczony ponad wysokość wskazaną w ust. 3 pkt 2 może zostać uznany za niekwalifikowalny¹³.
6. Wydatki w ramach Projektu mogą obejmować koszt podatku od towarów i usług, zgodnie ze złożonym przez Beneficjenta i/ lub Partnerów¹⁴ oświadczeniem, stanowiącym załącznik nr 2a i 2b do umowy.¹⁵
7. Wydatki w ramach cross-financingu, o których mowa w *Wytycznych dotyczących kwalifikowalności*, nie mogą przekroczyć limitu kwotowego określonego we Wniosku.

Podstawowe obowiązki Beneficjenta

§ 3.

1. W związku z realizacją Projektu Beneficjent oraz odpowiednio Partnerzy¹⁶ zobowiązują się w szczególności do:
  - 1) osiągnięcia wskaźników produktu oraz rezultatu określonych we Wniosku;
  - 2) terminowej realizacji Projektu w oparciu o harmonogram określony we Wniosku;
  - 3) stosowania wytycznych, o których mowa w § 6, na zasadach tam opisanych;
  - 4) rozliczenia całości dofinansowania na zasadach opisanych w § 12;
  - 5) poddania się kontroli na zasadach opisanych w § 20;
  - 6) zbierania danych osobowych uczestników Projektu oraz podmiotów obejmowanych wsparciem zgodnie z zakresem określonym w załączniku nr 12 do umowy i na warunkach określonych w *Wytycznych dotyczących monitorowania* oraz niezwłoczne wprowadzanie ich do CST2021;

---

¹⁰ Dotyczy przypadku, gdy Beneficjent lub Partnerzy są zobowiązani do wniesienia wkładu własnego.

¹¹ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

¹² Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

¹³ Dotyczy przypadku, gdy Beneficjent lub Partnerzy są zobowiązani do wniesienia wkładu własnego.

¹⁴ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

¹⁵ Należy wykreślić, jeżeli Beneficjent lub Partner nie będzie kwalifikował kosztu podatku od towarów i usług lub jeżeli całkowita wartość Projektu nie przekracza stanowiącej równowartość w PLN kwoty 5 mln EUR, przeliczonej zgodnie z kursem określonym w regulaminie wyboru projektów.

¹⁶ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

- 7) przetwarzania danych osobowych zgodnie z RODO;
  - 8) zachowania trwałości Projektu lub rezultatów, o ile tak przewiduje Wniosek;
  - 9) udzielania uczestnikom Projektu lub podmiotom objętym wsparciem pomocy publicznej lub pomocy de minimis w ramach Projektu i wykonywanie obowiązków wynikających z przepisów powszechnie obowiązujących, w szczególności weryfikacji poziomu otrzymanej pomocy w Systemie Udostępniania Danych o Pomocy Publicznej przed udzieleniem pomocy de minimis;
  - 10) zobligowania uczestników Projektu, na etapie ich rekrutacji do Projektu, do przekazania informacji dotyczących ich sytuacji po zakończeniu udziału w Projekcie (do 4 tygodni od zakończenia udziału) zgodnie z zakresem danych określonych w Wytycznych dotyczących monitorowania (tzw. wspólne wskaźniki rezultatu bezpośredniego) oraz możliwości przyszłego udziału w badaniu ewaluacyjnym;
  - 11) przestrzegania zasad równościowych na wszystkich etapach wdrażania Projektu, w tym w szczególności w odniesieniu do uczestników projektów;
  - 12) realizacji działań informacyjnych i promocyjnych na zasadach opisanych w § 24;
  - 13) zapewnienia stosowania Wytycznych dotyczących unikania konfliktów interesów i zarządzania takimi konfliktami na podstawie rozporządzenia finansowego (Wytyczne Komisji Europejskiej – Zawiadomienie Komisji (2021/C 121/01)) w zakresie dotyczącym zapobiegania konfliktom interesów w odniesieniu do beneficjentów i wykonawców zamówień, w tym w szczególności: powstrzymania się od jakiejkolwiek działalności prowadzącej do konfliktu interesów oraz przeniesienia tych i innych odpowiednich obowiązków na osoby fizyczne, które mogą ich reprezentować lub podejmować decyzje w ich imieniu, na ich personel oraz osoby trzecie zaangażowane w wykonanie/realizację umowy, w tym podwykonawców;
  - 14) potwierdzenia kwalifikowalności uczestnika projektu lub podmiotu otrzymującego wsparcie bezpośrednio przed udzieleniem mu pierwszej formy wsparcia w ramach projektu.
  - 15) udokumentowania kwalifikowalności uczestnika projektu lub podmiotu otrzymującego wsparcie zarówno na etapie weryfikacji wniosków o płatność jak i podczas kontroli na miejscu realizacji projektu.
2. W przypadku dokonania zmian w Projekcie, o których mowa w § 5, Beneficjent realizuje Projekt zgodnie z aktualnym Wnioskiem.
  3. Beneficjent zobowiązuje się niezwłocznie i pisemnie poinformować Instytucję Zarządzającą o problemach w realizacji Projektu, w szczególności o zamiarze zaprzestania jego realizacji.
  4. Beneficjent zobowiązuje się sporządzić i przesłać do IZ za pośrednictwem CST2021 oraz zamieścić na stronie internetowej Projektu, o ile taka istnieje, szczegółowy harmonogram udzielania wsparcia w Projekcie co najmniej na 7 dni kalendarzowych przed rozpoczęciem udzielania wsparcia. Harmonogram ten powinien obejmować przynajmniej kolejne 30 dni kalendarzowe i zawierać co najmniej informację o rodzaju wsparcia oraz dokładną datę, godzinę, adres i formę realizacji wsparcia (stacjonarnie/zdalnie). W przypadku, gdy strona internetowa Projektu nie istnieje, Beneficjent przekazuje szczegółowy harmonogram udzielenia wsparcia Instytucji Zarządzającej z wykorzystaniem CST2021 co najmniej na 7 dni kalendarzowych przed rozpoczęciem

udzielania wsparcia. Informacje zawarte w harmonogramie powinny być na bieżąco aktualizowane w przypadku zaistnienia zmian.

5. Beneficjent zobowiązany jest niezwłocznie poinformować Instytucję Zarządzającą o zmianie rachunku płatniczego, o którym mowa w § 10 ust. 4. Zmiana rachunku płatniczego wymaga zawarcia aneksu do Umowy.
6. W ramach realizacji Projektu Beneficjent zobowiązany jest do spełnienia wszystkich bezwzględnych kryteriów wyboru Projektów: formalnych, merytorycznych-universalnych i merytorycznych szczegółowych, zawartych w załączniku do *Regulaminu wyboru projektów*.
7. W przypadku zidentyfikowania przez Beneficjenta ryzyka nieosiągnięcia wskaźników, zobowiązany jest on niezwłocznie poinformować Instytucję Zarządzającą i przedstawić stosowne wyjaśnienia.
8. W przypadku zmian w zakresie rzeczowym Projektu, skutkujących nieosiągnięciem wskaźnika produktu i rezultatu, Instytucja Zarządzająca dokona indywidualnej analizy powodów odchylenia, w wyniku czego może pomniejszyć wartość dofinansowania stosownie do niezrealizowanego zakresu rzeczowego stosując regułę proporcjonalności.
9. Instytucja Zarządzająca dokona indywidualnej analizy powodów nieosiągnięcia wskaźników, biorąc pod uwagę:
  - a) zakres procentowy odchylenia wartości osiągniętej od wartości założonej,
  - b) liczbę nieosiągniętych wskaźników,
  - c) informację, w jaki sposób odchylenie wskaźnika/wskaźników wpływa na odchylenie wskaźnika/wskaźników ujętych w Programie,
  - d) informację, czy wskaźnik/wskaźniki miał/miały wpływ na wybór Projektu do dofinansowania,
  - e) wyjaśnienia Beneficjenta, w szczególności podejmowane przez niego działania naprawcze.
10. W zależności od wyników indywidualnej analizy przeprowadzonej w oparciu o zapisy ust. 9 zmiany w realizacji założonych wartości docelowych wskaźników rezultatu i produktu związane mogą być z regułą proporcjonalności Projektu:
  - 1) osiągnięcie na poziomie minimum 80% - o stosowaniu reguły proporcjonalności decyduje Instytucja Zarządzająca;
  - 2) osiągnięcie na poziomie poniżej 80% - stosuje się regułę proporcjonalności do poziomu odchylenia wskaźnika jednak w uzasadnionych przypadkach, na podstawie wyników analizy opisanej w ust. 9, Instytucja Zarządzająca może odstąpić od stosowania reguły proporcjonalności.
11. Zgodnie z regułą proporcjonalności:
  - 1) w przypadku niespełnienia kryterium, o którym mowa w ust. 6 Instytucja Zarządzająca może uznać wszystkie lub odpowiednią część wydatków dotychczas rozliczonych w ramach projektu za niekwalifikowalne,

- 2) w przypadku nieosiągnięcia celu projektu – Instytucja Zarządzająca może uznać wszystkie lub odpowiednią część wydatków dotychczas rozliczonych w ramach projektu za niekwalifikowalne. Wysokość wydatków niekwalifikowalnych uzależniona jest od stopnia niezrealizowania celu projektu. Wydatki niekwalifikowalne obejmują wydatki związane z tym zadaniem merytorycznym (zadaniami merytorycznymi), którego założenia nie zostały osiągnięte. Stopień nieosiągnięcia założeń projektu określany jest przez Instytucję Zarządzającą,
  - 3) w przypadku wystąpienia siły wyższej Instytucja Zarządzająca może podjąć decyzję o odstąpieniu od stosowania reguły proporcjonalności.
12. Reguła proporcjonalności weryfikowana jest przez Instytucję Zarządzającą według stanu na zakończenie realizacji Projektu na etapie weryfikacji końcowego wniosku o płatność.
  13. Niewykonanie wskaźnika w Projekcie może stanowić przesłankę do stwierdzenia nieprawidłowości indywidualnej.
  14. Instytucja Zarządzająca na każdym etapie realizacji projektu oraz po jego zrealizowaniu w czasie do końca okresu przechowywania dokumentacji, wskazanym w § 19 ust. 2 ma prawo wezwać Beneficjenta do złożenia dokumentów źródłowych potwierdzających treść składanych przez Beneficjenta oświadczeń.
  15. W przypadku niezłożenia dokumentu, o którym mowa w ust. 14 przez Beneficjenta Instytucja Zarządzająca może uznać wydatki za niekwalifikowane w sytuacji braku możliwości potwierdzenia prawdziwości okoliczności wskazanych przez Beneficjenta w treści oświadczenia.

Okres realizacji Projektu

§ 4.

1. Okres realizacji Projektu jest zgodny z okresem wskazanym we Wniosku.
2. Okres, o którym mowa w ust. 1, dotyczy realizacji zadań w ramach Projektu i jest równoznaczny z okresem kwalifikowalności wydatków w ramach Projektu, z zastrzeżeniem ust. 3.
3. Beneficjent oraz Partnerzy ma/mają¹⁷ prawo do ponoszenia wydatków po okresie realizacji Projektu, jednak nie dłużej niż do 31 grudnia 2029 r., pod warunkiem, że wydatki te dotyczą okresu realizacji Projektu oraz zostaną uwzględnione w końcowym wniosku o płatność.
4. Instytucja Zarządzająca może wyrazić zgodę na zmianę okresu realizacji projektu na pisemny uzasadniony wniosek Beneficjenta, złożony w terminie i na zasadach określonych w § 5 ust.2.
5. Dofinansowanie na realizację Projektu może być przeznaczone na sfinansowanie przedsięwzięć zrealizowanych w ramach Projektu przed podpisaniem umowy, o ile wydatki zostaną uznane za kwalifikowalne zgodnie z *Wytycznymi dotyczącymi*

---

¹⁷ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

kwalikowalności oraz będą dotyczyć okresu realizacji Projektu¹⁸. Poniesienie wydatków przed podpisaniem Umowy jest dokonywane na ryzyko Beneficjenta.

Zmiany w Projekcie

§ 5.

1. Beneficjent może dokonywać przesunięć w budżecie projektu określonym we Wniosku o sumie kontrolnej: .....¹⁹ do 10% wartości środków w odniesieniu do zadania, z którego są przesuwane środki, jak i do zadania, na które są przesuwane środki w stosunku do zatwierdzonego Wniosku bez konieczności zachowania wymogu, o którym mowa w ust. 2. Przesunięcia, o których mowa w zdaniu pierwszym, nie mogą:
  - 1) zwiększać łącznej wysokości wydatków dotyczących cross-financingu;
  - 2) wpływać na wysokość i przeznaczenie pomocy publicznej przyznanej Beneficjentowi²⁰;
  - 3) dotyczyć kosztów pośrednich rozliczanych ryczałtowo.
2. Beneficjent może dokonywać zmian w Projekcie, z zastrzeżeniem ust. 1, 3-5, pod warunkiem:
  - 1) zgłoszenia zmian Instytucji Zarządzającej w CST2021 za pośrednictwem Formularza wprowadzania zmian w projekcie, stanowiącego załącznik nr 4 do umowy, nie później niż na 1 miesiąc przed planowanym zakończeniem realizacji Projektu i
  - 2) przekazania w LSI 2021-2027 zaktualizowanego Wniosku oraz
  - 3) uzyskania akceptacji Instytucji Zarządzającej.
Akceptacja, o której mowa w pkt. 3, jest dokonywana w CST2021 oraz LSI 2021-2027 w terminie 15 dni roboczych²¹ i nie wymaga formy aneksu do umowy. W przypadku konieczności dokonania korekty wniosku o dofinansowanie termin, o którym mowa, liczony jest od dnia złożenia korekty. W uzasadnionych sytuacjach Instytucja Zarządzająca może rozpatrzyć zmiany złożone po terminie 1 miesiąca przed planowanym zakończeniem realizacji Projektu.
3. Zmiana wartości Projektu skutkuje ponowną oceną kwalifikowalności podatku od towarów i usług, zgodnie z *Wytycznymi dotyczącymi kwalifikowalności*.
4. Beneficjent ma możliwość zgłaszania zmian do Projektu wymagających aktualizacji wniosku nie częściej niż raz na kwartał. W przypadku złożenia Formularza zmian, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, częściej niż jeden raz na kwartał, IZ może odstąpić od jego weryfikacji o czym informuje Beneficjenta przez system CST2021.
5. W razie zmian w prawie krajowym lub unijnym wpływających na wysokość wydatków kwalifikowalnych w Projekcie strony mogą wnioskować o renegotiację budżetu Projektu.

---

¹⁸ Należy wykreślić, w przypadku, gdy Instytucja Zarządzająca w regulaminie wyboru projektów ograniczy możliwość kwalifikowania wydatków przed podpisaniem umowy.

¹⁹ Należy podać numer sumy kontrolnej wersji Wniosku, który stanowi podstawę do podpisania umowy o dofinansowanie.

²⁰ Dotyczy przypadku, gdy w ramach Projektu jest udzielana pomoc publiczna.

²¹ Termin nie uwzględnia czasu oczekiwania przez Instytucję Zarządzającą na wyjaśnienia Beneficjenta lub poprawiony Wniosek.

6. Beneficjent może dokonywać zmian w projekcie jeśli zmiany nie wpłynęłyby na wynik oceny projektu w sposób, który skutkowałby jego negatywną oceną.
7. W sytuacji, gdy umowa dotycząca zabezpieczenia projektu określa, że warunkiem ważności zabezpieczenia jest wyrażenie zgody podmiotu udzielającego zabezpieczenia na dokonanie zmian w Projekcie, Beneficjent zgłaszając zmianę do Instytucji Zarządzającej jest zobowiązany złożyć oświadczenie tego podmiotu, w którym wyraża zgodę na zaproponowane zmiany.²²
8. Wszelkie wydatki nieuwzględnione w ramach projektu, których poniesienie stało się konieczne po podpisaniu Umowy, a których poniesienie jest niezbędne dla prawidłowego zrealizowania projektu, Beneficjent ma obowiązek zgłosić Instytucji Zarządzającej. Instytucja Zarządzająca może podjąć decyzję o wprowadzeniu tych wydatków do zapisów Umowy. W uzasadnionych przypadkach IZ może podjąć decyzję o zwiększeniu dofinansowania projektu, o którym mowa w § 2 ust.3.
9. W przypadku wyrażenia zgody na zwiększenie dofinansowania projektu, o którym mowa w ust. 8, IZ weźmie w szczególności pod uwagę:
  - 1) dostępność alokacji,
  - 2) harmonogram naborów wniosków o dofinansowanie dostępny na stronie IZ,
  - 3) zasadność zwiększenia dofinansowania,
  - 4) dotychczasową jakość realizacji i rozliczeń projektu w odniesieniu do wytycznych programowych,
  - 5) czy na *Liście zawierającej informacje o projektach, które spełniły kryteria wyboru oraz uzyskały wymaganą liczbę punktów i zostały wybrane do dofinansowania w trybie konkursowym* w ramach danego naboru, ujęto projekty, które uzyskały odpowiednią ilość punktów, ale nie otrzymały dofinansowania z uwagi na ograniczoną wartość alokacji.

Stosowanie wytycznych

§ 6.

1. Beneficjent oświadcza w imieniu swoim i Partnerów²³, że zapoznał się z treścią zamieszczonych na Portalu Funduszy Europejskich [www.funduszeuropejskie.gov.pl] :
  - 1) *Wytycznych dotyczących monitorowania,*
  - 2) *Wytycznych dotyczących kwalifikowalności,*
  - 3) *Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027, zwanych dalej „Wytycznymi zasad równościowych”,*
  - 4) *Wytycznych dotyczących gromadzenia,* zamieszczonych na Portalu Funduszy Europejskich,
  - 5) *Wytycznych dotyczących sposobu korygowania nieprawidłowości na lata 2021-2027,*

---

²² Nie dotyczy sytuacji, gdy zabezpieczeniem prawidłowej realizacji umowy jest weksel in blanco.

²³ Fragment oznaczony kursywą należy wykreślić, jeżeli Projekt nie jest realizowany w ramach partnerstwa.

- oraz zobowiązuje się do ich stosowania podczas realizacji Projektu, z uwzględnieniem ust. 3.
- 2. Beneficjent oświadcza w imieniu swoim i *Partnerów*²⁴, że postępowania wszczęte w celu zawarcia umów w ramach Projektu oraz wydatki poniesione przed podpisaniem niniejszej umowy a dotyczące realizacji Projektu zostały dokonane zgodnie z *Wytycznymi dotyczącymi kwalifikowalności*.
- 3. Instytucja Zarządzająca zobowiązuje się powiadomić Beneficjenta na swojej stronie internetowej o wszelkich zmianach wytycznych, o których mowa w ust. 1, a Beneficjent zobowiązuje się do stosowania zmienionych wytycznych.

Koszty pośrednie

§ 7.

1. Beneficjentowi przysługują koszty pośrednie na pokrycie kosztów administracyjnych związanych z techniczną obsługą realizacji Projektu, które rozlicza stawką ryczałtową w wysokości ..... % wydatków bezpośrednich, zatwierdzonych jako wydatki kwalifikowalne w ramach wniosków o płatność, z zastrzeżeniem ust. 3.
2. W celu prawidłowej realizacji Projektu, w ramach przyznanych we Wniosku kosztów pośrednich, Beneficjent zobowiązuje się zapewnić personel do obsługi Projektu posiadający kwalifikacje określone we Wniosku lub zaangażować do obsługi Projektu osoby bezpośrednio wskazane we Wniosku, w szczególności zapewnić koordynatora Projektu, zgodnie z opisem wskazanym we Wniosku. Beneficjent zobowiązuje się przekazać dane koordynatora Projektu do Instytucji Zarządzającej w terminie 7²⁵ dni kalendarzowych od dnia podpisania umowy, a w przypadku zmiany na stanowisku koordynatora Projektu, w terminie 7²⁶ dni kalendarzowych od dnia wystąpienia zmiany.
3. Instytucja Zarządzająca uznaje za niekwalifikowalną część kosztów pośrednich podczas zatwierdzania wniosku o płatność, o którym mowa w § 13 ust. 9, w przypadku naruszenia przez Beneficjenta postanowień umowy w zakresie zarządzania projektem, w tym gdy nie dochował obowiązków w zakresie Standardu dostępności dla polityki spójności (Standard szkoleniowy), określonych w załączniku nr 2 do *Wytycznych zasad równościowych*. Wysokość kosztów niekwalifikowalnych obliczana jest zgodnie z taryfikatorem stanowiącym załącznik nr 5 do umowy, z zastrzeżeniem ust. 4. W przypadku zwłoki w przekazaniu szczegółowego harmonogramu udzielenia wsparcia Instytucja zarządzająca może zastosować korektę wg załącznika nr 5 do Umowy Taryfikator korekt kosztów pośrednich za naruszenia postanowień umowy w zakresie zarządzania projektem.
4. Instytucja Zarządzająca może odstąpić od uznania za niekwalifikowalną części kosztów pośrednich jeżeli Beneficjent wykaże, że naruszenie umowy wynika z okoliczności od niego niezależnych, tj. takich, których następstw nie można było uniknąć mimo zachowania należytej staranności.
5. W przypadku zwiększenia wartości projektu, które skutkuje zmniejszeniem wysokości procentu stawki ryczałtowej kosztów pośrednich Beneficjent zobowiązany jest do zwrotu

---

²⁴ Fragment oznaczony kursywą należy wykreślić, jeżeli Projekt nie jest realizowany w ramach partnerstwa.

²⁵ Termin określa Instytucja Zarządzająca.

²⁶ Termin określa Instytucja Zarządzająca.

odpowiedniej części kosztów pośrednich zatwierdzonych przez IZ w ramach wcześniej złożonych wniosków o płatność, bez odsetek. Przedmiotowego zwrotu należy dokonać w ciągu 14 dni od dnia podpisania aneksu, dotyczącego zmiany procentowej stawki kosztów pośrednich. W przypadku braku zwrotu zastosowanie mają zapisy § 16.

Zasady odpowiedzialności

§ 8.

1. Instytucja Zarządzająca nie ponosi odpowiedzialności wobec osób trzecich za szkody powstałe w związku z realizacją Projektu.
2. Instytucja Zarządzająca nie ponosi odpowiedzialności za działania lub zaniechania Beneficjenta wobec Partnera/ów oraz Partnera/ów wobec Beneficjenta²⁷.
3. Umowa o partnerstwie określa odpowiedzialność Beneficjenta oraz Partnerów wobec osób trzecich za działania wynikające z niniejszej umowy²⁸.
4. Beneficjent zobowiązuje się do zapobiegania i stosownego sposobu postępowania w sytuacjach wystąpienia korupcji i nadużyć finansowych, w tym konfliktu interesów w ramach programu regionalnego FEO 2021 – 2027:
  - a) powstrzymania się od jakiejkolwiek działalności prowadzącej lub mogącej prowadzić do konfliktu interesów oraz przeniesienia tego wymogu na osoby fizyczne, które mogą ich reprezentować lub podejmować decyzje w ich imieniu, na ich personel oraz osoby trzecie zaangażowane w wykonanie/realizację umowy, w tym podwykonawców,
  - b) zapewnienia, aby w toku realizacji umowy osoby wymienione powyżej nie znalazły się w sytuacji, która mogłaby prowadzić do konfliktu interesów, a jeżeli do takiej sytuacji dojdzie zobowiązani są do niezwłocznego informowania o wszelkich przypadkach, w których dochodzi do konfliktu interesów lub sprzeczności interesów zawodowych,
  - c) podejmowania natychmiastowych działań w celu naprawy sytuacji związanej z wystąpieniem konfliktu interesów.
5. Działania te podlegać będą ocenie instytucji systemu wdrażania FEO 2021-2027 udzielającej dofinansowania lub zamawiającego w przypadku konfliktu interesów stwierdzonego przy udzielaniu zamówienia publicznego pod kątem ich właściwości, adekwatności i skuteczności. W przypadku uznania, że podjęte działania nie są wystarczające właściwa instytucja/zamawiający wzywa beneficjenta/wykonawcę do podjęcia dalszych działań w określonym terminie lub podejmuje decyzję o nieprzyznaniu dofinansowania czy wymierzenia sankcji w postaci nałożenia korekty finansowej/nieudzieleniu zamówienia danemu wykonawcy w zgodzie z właściwymi przepisami dotyczącymi zamówień publicznych.

Wyodrębniona ewidencja

§ 9.

1. Beneficjent zobowiązuje się do prowadzenia wyodrębnionej ewidencji wydatków Projektu w sposób przejrzysty, tak aby możliwa była identyfikacja poszczególnych

---

²⁷ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

²⁸ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

operacji związanych z Projektem, z wyłączeniem kosztów pośrednich, o których mowa w § 7.

2. Beneficjent zobowiązuje się do takiego opisywania dokumentacji księgowej Projektu, o której mowa w ust. 1, aby widoczny był związek danego wydatku z Projektem.
3. Obowiązki, o których mowa w ust. 1 i 2, dotyczą każdego z Partnerów, w zakresie tej części Projektu, za której realizację odpowiada dany Partner²⁹.

Ogólne zasady wypłaty dofinansowania

§ 10.

1. Dofinansowanie, o którym mowa w § 2 ust. 3 pkt 1, jest wypłacane w formie zaliczki w wysokości określonej w harmonogramie płatności stanowiącym załącznik nr 6 do umowy, z zastrzeżeniem ust. 3 i § 11. Pierwsza transza zaliczki wypłacana jest w kwocie nie przekraczającej 25% wartości dofinansowania projektu. Wysokość kolejnych transz dofinansowania powinna odpowiadać faktycznym wydatkom, zgodnym z postępowaniem rzeczowym i finansowym projektu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dofinansowanie może być wypłacane jako zwrot wydatków poniesionych przez Beneficjenta lub Partnerów³⁰.
2. Beneficjent sporządza harmonogram płatności, o którym mowa w ust. 1, w uzgodnieniu z Instytucją Zarządzającą i przekazuje za pośrednictwem CST2021, chyba że z przyczyn technicznych nie jest to możliwe. W takim przypadku stosuje się § 18 ust. 8, przy czym formularz wersji pisemnej harmonogramu płatności jest zgodny z załącznikiem nr 6 do umowy.
3. Harmonogram płatności, o którym mowa w ust. 1, może podlegać aktualizacji. Aktualizacja ta jest skuteczna, pod warunkiem akceptacji przez Instytucję Zarządzającą i nie wymaga formy aneksu do umowy. Instytucja Zarządzająca akceptuje lub odrzuca zmianę harmonogramu płatności w CST2021 w terminie 10 dni roboczych od jej otrzymania. Harmonogram może podlegać aktualizacji nie później niż przed terminem zakończenia okresu rozliczeniowego, którego dotyczy.
4. Transze dofinansowania są przekazywane na następujący wyodrębniony dla Projektu rachunek bankowy Beneficjenta nr .....
5. Beneficjent przekazuje odpowiednią część dofinansowania na pokrycie wydatków Partnerów, zgodnie z umową o partnerstwie. Wszystkie płatności dokonywane w związku z realizacją niniejszej umowy, pomiędzy Beneficjentem a Partnerem bądź pomiędzy Partnerami, powinny być dokonywane za pośrednictwem rachunku płatniczego, o którym mowa w ust. 4, pod rygorem możliwości uznania poniesionych wydatków za niekwalifikowalne³¹.
6. Odsetki bankowe od przekazanych Beneficjentowi transz dofinansowania podlegają zwrotowi, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej, w terminie 10 dni roboczych po

---

²⁹ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

³⁰ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

³¹ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa, z wyłączeniem partnerów będących państwowymi jednostkami budżetowymi.

zakończeniu okresu rozliczeniowego, a w przypadku ostatniego okresu rozliczeniowego w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia zakończenia okresu realizacji Projektu³².

7. W przypadku realizowania Projektu przez Beneficjenta działającego w formie partnerstwa, kwestie zwrotu odsetek bankowych naliczonych na rachunkach projektowych Partnera/Partnerów reguluje umowa o partnerstwie.

Warunki wypłaty transz dofinansowania

§ 11.

1. Strony ustalają następujące warunki przekazania transz dofinansowania, z zastrzeżeniem ust. 2-4:
  - a) pierwsza transza dofinansowania jest przekazywana w wysokości określonej we wniosku o płatność, pod warunkiem: wniesienia zabezpieczenia, o którym mowa w § 17³³;
  - b) kolejne transze dofinansowania są przekazywane po zatwierdzeniu wniosku o płatność potwierdzającego rozliczenie co najmniej 70% łącznej kwoty otrzymanych transz dofinansowania na dzień zatwierdzania wniosku.
2. Transze dofinansowania są przekazywane w terminie płatności, o którym mowa w § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie płatności w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz przekazywania informacji dotyczących tych płatności (Dz. U. z 2021 r. poz. 2081), przy czym Instytucja Zarządzająca zobowiązuje się do przekazania Bankowi Gospodarstwa Krajowego zlecenia płatności w terminie do 7³⁴ dni roboczych od dnia zatwierdzenia wniosku o płatność.
3. Jednocześnie Instytucja Zarządzająca zobowiązuje się do przekazania środków dotacji celowej, o których mowa w § 2 ust. 3 pkt 1 litera b na rachunek bankowy Beneficjenta na podstawie dyspozycji przelewu środków z rachunku bankowego Instytucji Zarządzającej.
4. Warunkiem przekazania Beneficjentowi transz dofinansowania jest:
  - a) dostępność środków europejskich w limicie określonym przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego,
  - b) dostępność środków dotacji celowej na rachunku Instytucji Zarządzającej.
5. W przypadku niemożliwości dokonania wypłaty transzy dofinansowania spowodowanej okresowym brakiem środków, o których mowa w § 2 ust. 3 pkt 1, Beneficjent ma prawo renegotjować harmonogram realizacji projektu i harmonogram płatności, o których mowa odpowiednio w § 3 ust. 1 pkt 2 i § 10 ust. 1

---

³² Instytucja Zarządzająca może dostosować częstotliwość dokonywania zwrotu odsetek bankowych do swoich potrzeb.

³³ Nie dotyczy beneficjentów zwolnionych na podstawie art. 206 ust 4 ufp z obowiązku ustanawiania zabezpieczenia wykonania umowy.

³⁴ Należy podać liczbę dni, przy czym okres przekazania zlecenia płatności nie może przekroczyć 7 dni roboczych.

6. Instytucja Zarządzająca może zawiesić wypłatę transzy dofinansowania, w przypadkach o których mowa w § 27. Instytucja Zarządzająca informuje Beneficjenta, z wykorzystaniem CST2021 lub pisemnie, jeżeli z powodów technicznych nie będzie to możliwe za pośrednictwem CST2021, o zawieszeniu wypłaty transzy dofinansowania i jego przyczynach.
7. Instytucja Zarządzająca nie ponosi odpowiedzialności za szkody wyrządzone wskutek zawieszenia płatności spowodowanych okolicznościami, o których mowa w ust. 6.

Rozliczanie Projektu

§ 12.

1. Beneficjent składa pierwszy wniosek o płatność, będący podstawą wypłaty pierwszej transzy dofinansowania w terminie do 10 dni roboczych od dnia podpisania umowy.
2. Beneficjent składa kolejne wnioski o płatność za okresy rozliczeniowe, zgodnie z harmonogramem płatności w terminie do 10³⁵ dni roboczych od zakończenia okresu rozliczeniowego, a końcowy wniosek o płatność w terminie do 30 dni kalendarzowych od dnia zakończenia okresu realizacji Projektu.
3. Beneficjent zobowiązuje się do wykazania i opisanie we wnioskach o płatność, które z działań zaplanowanych we Wniosku zostały już zrealizowane oraz w jaki sposób ich realizacja wpłynęła na sytuację osób z niepełnosprawnościami, a także na równość kobiet i mężczyzn lub innych grup wskazanych we Wniosku. Obowiązek opisanie tych działań powstaje wówczas, gdy opisywany we wniosku o płatność postęp rzeczowy i rozliczane w nim wydatki dotyczą działań, przy realizacji których powinny być stosowane zasada równości kobiet i mężczyzn oraz zasada równości szans i niedyskryminacji – zgodnie z Wnioskiem.
4. W przypadku niezłożenia wniosku o płatność na kwotę wydatków kwalifikowalnych³⁶ wynikającą z harmonogramu płatności w terminie 14 dni kalendarzowych od dnia upływu terminu, o którym mowa w ust. 2 od środków pozostałych do rozliczenia³⁷, przekazanych w ramach zaliczki, Instytucja Zarządzająca nalicza odsetki w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, liczone od dnia przekazania środków do dnia złożenia prawidłowego wniosku o płatność lub do dnia zwrócenia niewykorzystanej części zaliczki.³⁸

---

³⁵ W przypadku gdy ze względu na sposób wdrażania Projektu Beneficjent nie jest w stanie pozyskać dokumentacji niezbędnej do terminowego sporządzenia wniosku o płatność, Instytucja Zarządzająca może określić termin do 15 dni roboczych.

³⁶ Jako rozliczenie należy również rozumieć zwrot zaliczki na rachunek płatniczy Instytucji Zarządzającej.

³⁷ Jako środki pozostałe do rozliczenia należy rozumieć środki nierozliczone we wniosku o płatność, poniżej kwoty uprawniającej do otrzymania kolejnej transzy zaliczki, o której mowa w § 11 ust. 2 lit. a. W przypadku końcowego wniosku o płatność – Beneficjent ma obowiązek rozliczenia całości otrzymanego dofinansowania.

³⁸ Dotyczy wniosków o płatność, na podstawie których, zgodnie z harmonogramem płatności, beneficjent wnioskuje o wypłatę kolejnej transzy dofinansowania i do końcowego wniosku o płatność.

5. W przypadku, o którym mowa w ust. 4, Instytucja Zarządzająca wzywa Beneficjenta do zapłaty odsetek w terminie 14 dni kalendarzowych od dnia doręczenia wezwania. W przypadku braku zwrotu odsetek w terminie, stosuje się przepisy art. 189 ust. 3b-3c i art. 189 ust. 3e ufp.
6. W przypadku, gdy Wniosek przewiduje trwałość Projektu lub rezultatów, Beneficjent po okresie realizacji Projektu jest zobowiązany do przedkładania do Instytucji Zarządzającej dokumentów potwierdzających zachowanie trwałości Projektu lub rezultatów.
7. Beneficjent przedkłada wniosek o płatność oraz dokumenty niezbędne do rozliczenia Projektu za pośrednictwem CST2021, chyba że z przyczyn technicznych nie jest to możliwe. W takim przypadku stosuje się § 18 ust. 8.
8. Beneficjent zobowiązuje się ująć każdy wydatek kwalifikowalny we wniosku o płatność przekazywanym do Instytucji Zarządzającej w terminie do 3 miesięcy od dnia jego poniesienia.³⁹
9. Beneficjent jest zobowiązany do rozliczenia całości otrzymanego dofinansowania w końcowym wniosku o płatność. W przypadku, gdy z rozliczenia wynika, że dofinansowanie nie zostało w całości wykorzystane na wydatki kwalifikowalne, Beneficjent zwraca tę część dofinansowania w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia zakończenia okresu realizacji Projektu.
10. W przypadku niedokonania zwrotu dofinansowania, zgodnie z ust. 9, stosuje się § 16.

Weryfikacja wniosku o płatność

§ 13.

1. Instytucja Zarządzająca w terminie 5 dni roboczych od dnia otrzymania wniosku o płatność dokonuje wyboru próby dokumentów do weryfikacji w oparciu o metodologię doboru próby, do których złożenia zobowiązany będzie Beneficjent lub przekazuje do Beneficjenta informację o konieczności złożenia całości dokumentów celem dokonania kompleksowej weryfikacji wniosku o płatność.
2. Instytucja Zarządzająca dokonuje weryfikacji pierwszego wniosku o płatność (tzw. zaliczkowego) w terminie 18 dni roboczych od dnia następującego po dniu otrzymania wniosku o płatność.
3. Instytucja Zarządzająca dokonuje weryfikacji wniosku o płatność Projektu w terminie 33 dni roboczych od dnia następującego po dniu otrzymania dokumentów z wyboru próby lub otrzymania wniosku, w którym nie rozliczono żadnych wydatków, przy czym termin ten dotyczy każdej złożonej przez Beneficjenta wersji wniosku o płatność.
4. W przypadku braku przedłożenia dokumentów lub dostarczenia dokumentów niekompletnych, do dostarczenia których Beneficjent został zobowiązany zgodnie z ust. 1, wydatki dotyczące tych dokumentów mogą zostać uznane za wydatki niekwalifikowalne.
5. W przypadku, gdy Beneficjent złoży kolejny wniosek o płatność, przed zatwierdzeniem poprzedniego wniosku o płatność, weryfikacja tego wniosku o płatność jest wstrzymywana do czasu zatwierdzenia poprzedniego wniosku o płatność. W takim

---

³⁹ Dotyczy beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych i odnosi się do wydatków bezpośrednich projektu.

przypadku termin weryfikacji wniosku o płatność rozpocznie się od dnia następującego po dniu zatwierdzenia poprzedniego wniosku o płatność.

6. W przypadku gdy:

- 1) w ramach Projektu jest dokonywana kontrola na miejscu⁴⁰ i został złożony końcowy wniosek o płatność,
lub
- 2) Instytucja Zarządzająca zleciła kontrolę doraźną na miejscu w związku ze złożonym wnioskiem o płatność,
lub
- 3) w ramach prowadzonych czynności kontrolnych (innych niż weryfikacja wniosku o płatność) istnieje podejrzenie stwierdzenia wydatków niekwalifikowalnych w danym wniosku o płatność

bieg terminów weryfikacji, o których mowa w ust. 3, w stosunku do ww. wniosków o płatność, ulega zawieszeniu do dnia przekazania przez Beneficjenta do Instytucji Zarządzającej informacji o wykonaniu lub zaniechaniu wykonania zaleceń pokontrolnych, chyba że wyniki kontroli nie wskazują na wystąpienie wydatków niekwalifikowalnych w Projekcie lub nie mają wpływu na rozliczenie końcowe Projektu.

7. Beneficjent zobowiązuje się do przedstawienia na każde wezwanie Instytucji Zarządzającej dokumentów dotyczących Projektu. Instytucja Zarządzająca może także dokonać uzupełnienia lub poprawienia wniosku o płatność w zakresie oczywistych omyłek, o czym informuje Beneficjenta lub wzywa Beneficjenta do poprawienia lub uzupełnienia wniosku o płatność lub złożenia dodatkowych wyjaśnień w wyznaczonym terminie.
8. Beneficjent zobowiązuje się do usunięcia błędów lub złożenia wyjaśnień, lub złożenia dokumentów dotyczących Projektu w wyznaczonym przez Instytucję Zarządzającą terminie, jednak nie krótszym niż 5 dni roboczych⁴¹.
9. Instytucja Zarządzająca, po pozytywnym zweryfikowaniu wniosku o płatność, przekazuje Beneficjentowi w terminie, o którym mowa w ust. 1 i 2, informację o wyniku weryfikacji wniosku o płatność, przy czym informacja o zatwierdzeniu całości lub części wniosku o płatność powinna zawierać:
  - 1) kwotę wydatków, które zostały uznane za niekwalifikowalne wraz z uzasadnieniem oraz wezwaniem do ich zwrotu na rachunek płatniczy wskazany przez Instytucję Zarządzającą⁴²;

---

⁴⁰ Przez kontrolę rozumie się również audyty upoważnionych organów audytowych.

⁴¹ W uzasadnionych przypadkach Instytucja Zarządzająca może wyznaczyć krótszy termin, w szczególności gdy błędy nie były liczne lub zgłoszone uwagi do wniosku nie wymagają obszernych wyjaśnień lub przekazania znacznej ilości dokumentacji źródłowej.

⁴² Instytucja Zarządzająca może wskazać rachunek, o którym mowa w § 10 ust. 4.

- 2) zatwierdzoną kwotę rozliczenia kwoty dofinansowania *oraz wkładu własnego*⁴³ wynikającą z pomniejszenia kwoty wydatków rozliczanych we wniosku o płatność o wydatki niekwalifikowalne, o których mowa w pkt 1.
10. W przypadku konieczności potwierdzenia przez Instytucję Zarządzającą, po podpisaniu umowy o dofinansowanie, że Beneficjent spełnia kryteria wyboru projektów właściwe dla naboru, w ramach którego projekt został wybrany do dofinansowania, przed zatwierdzeniem wniosku o płatność końcową Instytucja Zarządzająca może wezwać Beneficjenta do przedłożenia stosownych dokumentów, o ile nie ma dostępu do tych dokumentów, w celu weryfikacji spełnienia tych kryteriów. Warunkiem zatwierdzenia wniosku o płatność końcową jest potwierdzenie przez Instytucję Zarządzającą spełnienia tych kryteriów. W sytuacji, gdy Instytucja Zarządzająca stwierdzi, że kryterium nie zostało przez Beneficjenta spełnione, może uznać wszystkie lub część wydatków w ramach projektu za niekwalifikowalne, jako niespełniające warunków wynikających z regulaminu wyboru projektów. W przypadku uznania przez Instytucję Zarządzającą części lub wszystkich wydatków w ramach projektu za niekwalifikowalne, do tych wydatków zastosowanie mają zapisy § 16.

Wydatki niekwalifikowalne w toku weryfikacji wniosków o płatność

§ 14.

1. Beneficjent ma prawo wnieść w terminie 14 dni kalendarzowych od dnia otrzymania informacji, o której mowa w § 13 ust. 9 pkt 1 zastrzeżenia do ustaleń Instytucji Zarządzającej w zakresie wydatków niekwalifikowalnych.
2. Instytucja Zarządzająca rozpatruje zastrzeżenia do informacji o wynikach weryfikacji w terminie nie dłuższym niż 30 dni kalendarzowych, licząc od dnia otrzymania tych zastrzeżeń. Podjęcie przez Instytucję Zarządzającą, w trakcie rozpatrywania zastrzeżeń, czynności lub działań, o których mowa w ust. 4, przerywa bieg tego terminu.
3. Zastrzeżenia, o których mowa w ust. 1, mogą zostać w każdym czasie wycofane. Zastrzeżenia, które zostały wycofane, Instytucja Zarządzająca pozostawia bez rozpatrzenia.
4. W trakcie rozpatrywania zastrzeżeń Instytucja Zarządzająca ma prawo przeprowadzić dodatkowe czynności kontrolne lub żądać przedstawienia dokumentów lub złożenia dodatkowych wyjaśnień.
5. Instytucja Zarządzająca, po rozpatrzeniu zastrzeżeń, sporządza i przekazuje Beneficjentowi ostateczną informację o wynikach weryfikacji lub pisemne stanowisko wobec zgłoszonych zastrzeżeń wraz z uzasadnieniem odmowy skorygowania ustaleń.
6. Instytucja Zarządzająca w razie potrzeby uzupełnia informację o wynikach weryfikacji o wezwanie do zwrotu środków przez Beneficjenta.
7. Beneficjentowi nie przysługuje prawo do złożenia zastrzeżeń do ostatecznej informacji o wynikach weryfikacji oraz do pisemnego stanowiska wobec zgłoszonych zastrzeżeń.
8. W przypadku gdy Beneficjent nie zastosuje się do zaleceń Instytucji Zarządzającej dotyczących sposobu skorygowania wydatków niekwalifikowalnych, stosowane będą postanowienia § 16.

---

⁴³ Dotyczy przypadku, gdy Beneficjent jest zobowiązany do wniesienia wkładu własnego.

Nieprawidłowości

§ 15.

1. W przypadku stwierdzenia w Projekcie nieprawidłowości, o której mowa w art. 2 pkt 31 Rozporządzenia ogólnego, dotyczącej zatwierdzonych wniosków o płatność, wartość Projektu, o której mowa w § 2 ust. 3, ulega pomniejszeniu o kwotę nieprawidłowości. Pomniejszeniu ulega także wartość dofinansowania, o której mowa w § 2 ust. 3 pkt 1 oraz wartość wkładu własnego, o którym mowa w § 2 ust. 3 pkt 2, w części w jakiej nieprawidłowość została sfinansowana z tych środków. Zmiany, o których mowa powyżej, nie wymagają formy aneksu do umowy.
2. Do zwrotu nieprawidłowości, o której mowa w ust. 1, stosuje się postanowienia § 16.

Zwrot środków

§ 16.

1. Jeżeli na podstawie wniosków o płatność lub czynności kontrolnych uprawnionych organów zostanie stwierdzone, że dofinansowanie jest:
  - 1) wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem,
  - 2) wykorzystane z naruszeniem procedur, o których mowa w art. 184 Ufp,
  - 3) pobrane nienależnie lub w nadmiernej wysokości- Instytucja Zarządzająca wzywa Beneficjenta do zwrotu całości lub części dofinansowania wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych liczonymi od daty przekazania Beneficjentowi ostatniej transzy przed poniesieniem wydatków, które zostały uznane za nieprawidłowości do dnia obciążenia rachunku bankowego Beneficjenta kwotą zwrotu. W przypadku zaangażowania do realizacji Projektu środków własnych Beneficjenta, odsetki naliczane są od dnia transzy przekazanej po poniesieniu wydatku, który został uznany za nieprawidłowość.
2. Beneficjent zwraca środki, o których mowa w ust. 1, wraz z odsetkami, na pisemne wezwanie Instytucji Zarządzającej, w terminie 14 dni kalendarzowych od dnia doręczenia wezwania do zapłaty, na rachunek płatniczy wskazany przez Instytucję Zarządzającą w tym wezwaniu.
3. Beneficjent dokonuje również zwrotu na rachunek bankowy wskazany w ust. 8 m.in. kwot korekt wydatków kwalifikowalnych (wydatków niekwalifikowalnych niestanowiących nieprawidłowości, dotyczących zatwierdzonych wniosków o płatność) oraz innych kwot wydatków niekwalifikowalnych, środków niewykorzystanych na realizację projektu, odsetek bankowych.
4. Beneficjent dokonuje opisu przelewu zwracanych środków, o których mowa w ust. 1 oraz 3 poprzez wskazanie:
  - 1) numeru Projektu,
  - 2) informacji o kwocie głównej i kwocie odsetek,

- 3) tytułu zwrotu (a w przypadku dokonania zwrotu środków na podstawie decyzji, o której mowa w art. 207 ustawy o finansach, także numeru decyzji),
  - 4) daty otrzymania transzy dofinansowania, której dotyczy zwrot,
  - 5) klasyfikacji budżetowej.
- 5 W przypadku niedokonania przez Beneficjenta zwrotu środków zgodnie z ust. 2 Instytucja Zarządzająca, po przeprowadzeniu postępowania określonego przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.), wydaje decyzję, o której mowa w art. 207 ust. 9 Ufp. Od ww. decyzji Beneficjentowi przysługuje wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy.
  - 6 Decyzji, o której mowa w ust. 5, nie wydaje się, jeżeli Beneficjent dokonał zwrotu środków przed jej wydaniem.
  - 7 W przypadku braku zwrotu środków w terminie 14 dni kalendarzowych od dnia upływu terminu zwrotu określonego w ostatecznej decyzji, o której mowa w ust. 5, Beneficjent zostaje wykluczony z możliwości otrzymania środków zgodnie z art. 207 ust. 4 pkt 3 Ufp, z zastrzeżeniem art. 207 ust. 7 Ufp.
  - 8 Wszelkich zwrotów środków związanych z realizowanym projektem Beneficjent dokonuje na rachunek bankowy Instytucji Zarządzającej, wyodrębniony dla zwrotów EFS+: *nr 76 1160 2202 0000 0005 7496 4317, Bank Millennium [należy wskazać nazwę banku oraz nr rachunku bankowego]*.

Zabezpieczenie prawidłowej realizacji Projektu

§ 17.⁴⁴

1. Zabezpieczeniem prawidłowej realizacji umowy jest składany przez Beneficjenta, nie później niż w terminie .....⁴⁵ weksel in blanco wraz z podpisaną deklaracją wekslową⁴⁶.
2. Zwrot dokumentu stanowiącego zabezpieczenie umowy następuje na wniosek Beneficjenta po ostatecznym rozliczeniu umowy, tj. po zatwierdzeniu końcowego wniosku o płatność w Projekcie oraz – jeśli dotyczy – zwrocie środków niewykorzystanych przez Beneficjenta, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4.

---

⁴⁴ Nie dotyczy beneficjentów zwolnionych na podstawie art. 206 ust. 4 ufp z obowiązku ustanawiania zabezpieczenia wykonania umowy.

⁴⁵ Należy wskazać termin złożenia zabezpieczenia, przy czym zaleca się, aby termin nie przekraczał 15 dni roboczych od daty podpisania umowy, chyba że nie jest możliwe złożenie zabezpieczenia przez Beneficjenta z przyczyn obiektywnych we wskazanym terminie.

⁴⁶ W przypadku, gdy wartość zaliczek przekracza limit określony w § 5 ust. 2 pkt 1 lub § 5 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 21 września 2022 r. w sprawie zaliczek w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (Dz. U. poz. 2055), zabezpieczenie ustanawiane jest na warunkach określonych w § 5 ust. 3 ww. rozporządzenia. W przypadku gdy Wniosek przewiduje trwałość Projektu lub rezultatów, okres, na jaki ustanowione zostało zabezpieczenie powinien uwzględniać ww. okres trwałości.

3. W przypadku wszczęcia postępowania administracyjnego w celu wydania decyzji o zwrocie środków na podstawie Ufp lub postępowania sądowo-administracyjnego w wyniku zaskarżenia takiej decyzji, lub w przypadku prowadzenia egzekucji administracyjnej zwrot dokumentu stanowiącego zabezpieczenie umowy może nastąpić po zakończeniu postępowania i, jeśli takie było jego ustalenie, odzyskaniu środków.
4. W przypadku gdy Wniosek przewiduje trwałość Projektu lub rezultatów, zwrot dokumentu stanowiącego zabezpieczenie umowy następuje na wniosek Beneficjenta po upływie okresu trwałości.
5. W przypadku gdy zabezpieczenie umowy ustanowione zostało na warunkach określonych w § 5 ust. 3 rozporządzenia Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 21 września 2022 r. w sprawie zaliczek w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (Dz. U. poz. 2055), po całkowitym rozliczeniu projektu Beneficjent może wnioskować do Instytucji Zarządzającej o zmianę zabezpieczenia na weksel in blanco wraz z deklaracją wekslową.

Zasady wykorzystywania CST2021

§ 18.

1. Beneficjent zobowiązuje się do wykorzystywania CST2021 w procesie rozliczania Projektu oraz komunikowania się z Instytucją Zarządzającą. Wykorzystanie CST2021 obejmuje co najmniej przesyłanie:
  - 1) wniosków o płatność;
  - 2) dokumentów potwierdzających kwalifikowalność wydatków ponoszonych w ramach Projektu i wykazywanych we wnioskach o płatność;
  - 3) danych uczestników Projektu i podmiotów otrzymujących wsparcie;
  - 4) harmonogramu płatności;
  - 5) informacji o zamówieniach publicznych w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy Pzp;
  - 6) innych dokumentów związanych z realizacją Projektu, w tym niezbędnych do przeprowadzenia kontroli Projektu oraz wymiany dokumentacji pokontrolnej.

Przekazanie drogą elektroniczną dokumentów, o których mowa w pkt 2, 3, 5 i 6, nie zdejmuje z Beneficjenta i Partnerów obowiązku przechowywania oryginałów dokumentów i ich udostępniania podczas kontroli na miejscu.
2. Beneficjent i Instytucja Zarządzająca uznają za prawnie wiążące przyjęte w umowie rozwiązania stosowane w zakresie komunikacji i wymiany danych w CST2021, bez możliwości kwestionowania skutków ich stosowania. Wszelkie działania w CST2021 osób uprawnionych, o których mowa w ust. 3 są traktowane w sensie prawnym jako działanie Beneficjenta/Partnerów.
3. Beneficjent/Partnerzy wyznacza/ją osoby uprawnione do wykonywania w CST2021 w jego/ich imieniu czynności związanych z realizacją Projektu oraz, które w jego imieniu będą zarządzać uprawnieniami użytkowników CST2021 po stronie Beneficjenta/Partnerów. Zgłoszenie osób zarządzających uprawnieniami użytkowników odbywa się w oparciu o procedurę stanowiącą załącznik nr 4 do Wytycznych dotyczących warunków gromadzenia i przekazywania danych w postaci elektronicznej na lata 2021-

2027. Wniosek o dodanie osoby zarządzającej projektem stanowi załącznik nr 7 do umowy a jego zmiana nie wymaga aneksowania umowy.

4. Beneficjent rozlicza projekt w CST2021 zgodnie z zadeklarowanym przed podpisaniem umowy o dofinansowanie sposobem, tj. „projekt partnerski” albo „projekt realizowany w formule partnerskiej”.⁴⁷
5. Beneficjent zapewnia, że osoby, o których mowa w ust. 3, wykorzystują certyfikat niekwalifikowany generowany przez CST2021 (jako kod autoryzacyjny przesyłany na adres email danej osoby uprawnionej) lub kwalifikowany podpis elektroniczny w ramach uwierzytelniania czynności dokonywanych w ramach CST2021.
6. Beneficjent zapewnia, że wszystkie osoby, o których mowa w ust. 3, przestrzegają regulaminu bezpieczeństwa informacji przetwarzanych w CST2021 oraz aktualnej wersji Instrukcji Użytkownika zewnętrznego udostępnionej przez Instytucję Zarządzającą.
7. Beneficjent zobowiązuje się do każdorazowego informowania Instytucji Zarządzającej o nieautoryzowanym dostępie do danych Beneficjenta w CST2021.
8. W przypadku niedostępności CST2021 Beneficjent zgłasza Instytucji Zarządzającej zaistniały problem na adres e-mail: amiz.rpop@opolskie.pl. W przypadku potwierdzenia awarii CST2021 przez pracownika Instytucji Zarządzającej proces rozliczania Projektu oraz komunikowania się z Instytucją Zarządzającą odbywa się drogą pisemną⁴⁸. Wszelka korespondencja papierowa, aby została uznana za wiążącą, musi zostać podpisana przez osoby uprawnione do składania oświadczeń w imieniu Beneficjenta. O usunięciu awarii CST2021 Instytucja Zarządzająca informuje Beneficjenta na adresy e-mail osób uprawnionych wskazanych w załączniku nr 7 do umowy, Beneficjent zaś zobowiązuje się uzupełnić dane w CST2021 w zakresie dokumentów przekazanych drogą pisemną w terminie 5 dni roboczych od otrzymania tej informacji.
9. Beneficjent zobowiązuje się do wprowadzania do CST2021 danych dotyczących angażowania personelu projektu zgodnie z zakresem określonym w Wytycznych dotyczących warunków gromadzenia i przekazywania danych w postaci elektronicznej na lata 2021-2027 pod rygorem uznania związanych z tym wydatków za niekwalifikowalne.
10. Przedmiotem komunikacji wyłącznie przy wykorzystaniu CST2021 nie mogą być:
  - 1) zmiany treści umowy w formie aneksu;
  - 2) dochodzenie zwrotu środków od Beneficjenta, o którym mowa w § 16, w tym prowadzenie postępowania administracyjnego w celu wydania decyzji o zwrocie środków.

---

⁴⁷ Należy wykreślić, jeżeli nie dotyczy.

⁴⁸ Wzór wniosku o płatność stanowi załącznik nr 3.

Dokumentacja Projektu

§ 19.

1. W przypadku zlecenia zadań lub ich części w ramach Projektu wykonawcy Beneficjent zobowiązuje się zapewnić wszelkie dokumenty umożliwiające weryfikację kwalifikowalności wydatków.
2. Beneficjent zobowiązuje się do przechowywania dokumentacji związanej z realizacją Projektu przez okres pięciu lat od dnia 31 grudnia roku, w którym został zatwierdzony końcowy wniosek o płatność w ramach Projektu. Bieg terminu, o którym mowa w zdaniu pierwszym, zostaje przerwany w przypadku wszczęcia postępowania administracyjnego lub sądowego dotyczącego wydatków rozliczonych w Projekcie albo na należycie uzasadniony wniosek Komisji Europejskiej, o czym Beneficjent jest informowany pisemnie lub za pomocą CST2021. Dokumenty dotyczące pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom Beneficjent zobowiązuje się przechowywać przez 10 lat, licząc od dnia jej przyznania, o ile Projekt dotyczy pomocy publicznej.
3. W przypadku naruszenia przez Beneficjenta obowiązku, o którym mowa w ust. 2, Instytucja Zarządzająca może uznać za niekwalifikowalne wydatki w zakresie niepotwierdzonymi dokumentami, w tym dokonać zmiany informacji o wynikach weryfikacji wniosku o płatność, o której mowa w § 13 ust. 9.
4. Beneficjent przechowuje dokumentację związaną z realizacją Projektu w sposób zapewniający dostępność, poufność i bezpieczeństwo, oraz jest zobowiązany do poinformowania Instytucji Zarządzającej o miejscu jej archiwizacji w terminie 10 dni roboczych od dnia podpisania umowy, o ile dokumentacja jest przechowywana poza jego siedzibą.
5. W przypadku zmiany miejsca archiwizacji dokumentów oraz w przypadku zawieszenia lub zaprzestania przez Beneficjenta działalności w okresie, o którym mowa w ust. 2, Beneficjent zobowiązuje się niezwłocznie, na piśmie poinformować Instytucję Zarządzającą o miejscu archiwizacji dokumentów związanych z realizowanym Projektem.
6. Postanowienia ust. 1-5 stosuje się odpowiednio do Partnerów, z zastrzeżeniem, że obowiązek informowania o miejscu przechowywania całej dokumentacji Projektu, w tym gromadzonej przez Partnerów dotyczy wyłącznie Beneficjenta.⁴⁹

Kontrola

§ 20.

1. Beneficjent jest zobowiązany poddać się kontrolom, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 1 ustawy wdrożeniowej, w zakresie, o którym mowa w art. 24 ust. 2 pkt 2 ustawy wdrożeniowej w odniesieniu do Projektu.
2. Kontrole Projektów, w tym wydatków, służące sprawdzeniu ich zgodności z przepisami prawa, programem, zasadami krajowymi i unijnymi oraz umową o dofinansowanie projektu lub decyzją o dofinansowaniu projektu, przy czym kontrole te obejmują w szczególności:
  - a) weryfikację składanego przez beneficjenta wniosku o płatność,
  - b) kontrole w miejscu realizacji projektu lub w siedzibie podmiotu kontrolowanego,

---

⁴⁹ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

- c) kontrole przestrzegania zasad udzielania pomocy publicznej oraz stosowania właściwych procedur dotyczących udzielania zamówień publicznych,
  - d) kontrole krzyżowe służące zapewnieniu, że wydatki ponoszone w projektach nie są podwójnie finansowane:
    - w ramach jednego programu,
    - z kilku różnych funduszy polityki spójności lub instrumentów wsparcia Unii Europejskiej lub z tego samego funduszu polityki spójności w ramach co najmniej dwóch programów, w przypadku których instytucja zarządzająca została ustanowiona na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
    - w ramach programu i programu finansowanego w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego lub Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury,
  - e) kontrole na zakończenie realizacji projektu, służące sprawdzeniu kompletności dokumentów potwierdzających właściwą ścieżkę audytu, o której mowa w art. 69 ust. 6 rozporządzenia ogólnego, w odniesieniu do zrealizowanego projektu,
  - f) kontrole trwałości, o której mowa w art. 65 rozporządzenia ogólnego.
3. Kontrola może zostać przeprowadzona zarówno w siedzibie Beneficjenta, w siedzibie podmiotu, o którym mowa w § 2 ust. 2⁵⁰, jak i w miejscu realizacji Projektu, przy czym niektóre czynności kontrolne mogą być prowadzone w siedzibie podmiotu kontrolującego lub w innym miejscu świadczenia pracy przez osoby kontrolujące lub usług na rzecz podmiotu kontrolującego, na podstawie danych i dokumentów zamieszczonych w CST2021 i innych dokumentów przekazywanych przez Beneficjenta, w okresie, o którym mowa w § 19 ust. 2. W uzasadnionych przypadkach, m. in. gdy wsparcie w ramach projektu jest udzielane w formule zdalnej, możliwe jest prowadzenie czynności kontrolnych zdalnie, za pośrednictwem kanałów komunikacji elektronicznej.
4. Beneficjent podmiotom, o których mowa w ust. 1, zapewnia prawo wglądu we wszystkie dokumenty związane, jak i niezwiązane z realizacją Projektu, w tym dane osób lub podmiotów, które w wyniku rekrutacji przeprowadzonej do Projektu nie zostały objęte wsparciem, o ile jest to konieczne do stwierdzenia kwalifikowalności wydatków w Projekcie, w tym w dokumenty elektroniczne przez cały okres ich przechowywania określony w § 19 ust. 2.
5. Beneficjent ma obowiązek, podmiotom o których mowa w ust. 1, zapewnić dostęp do pomieszczeń i terenu realizacji projektu, pomieszczeń kontrolowanego projektu, zapewnić dostęp do związanych z projektem systemów teleinformatycznych, w tym baz danych, kodów źródłowych i innych elementów elektronicznych wytwarzanych w ramach projektu. Beneficjent, podmiotom o których mowa w ust. 1, umożliwia sporządzenie, a na żądanie osoby kontrolującej, sporządza kopie, odpisy lub wyciągi z dokumentów oraz zestawienia lub obliczenia na podstawie dokumentów związanych z realizacją projektu. Beneficjent ma obowiązek udzielić wyjaśnień dotyczących realizacji projektu podmiotom, o których mowa w ust. 1.
6. Beneficjent zobowiązuje się niezwłocznie poinformować Instytucję Zarządzającą o każdej kontroli/audycie prowadzonych przez inne niż Instytucja Zarządzająca uprawnione podmioty, w ramach której weryfikacji podlegają wydatki rozliczane w Projekcie. Beneficjent przekaze

---

⁵⁰ Nie dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany wyłącznie przez podmiot wskazany jako Beneficjent.

do Instytucji Zarządzającej za pośrednictwem CST2021 skan wyników ww. kontroli/audytu w terminie 5 dni roboczych od dnia ich otrzymania.

7. Ustalenia Instytucji Zarządzającej oraz podmiotów, o których mowa w ust. 1, mogą prowadzić do korekty wydatków kwalifikowalnych rozliczonych w ramach Projektu. Kwota korekty finansowej jest równa kwocie nieprawidłowości w wysokości odpowiadającej wartości wkładu z budżetu UE, W szczególności w takim przypadku stosuje się § 16.

8. W uzasadnionych przypadkach w wyniku kontroli są wydawane zalecenia pokontrolne lub rekomendacje, a Beneficjent jest zobowiązany do podjęcia w określonym w nich terminie działań naprawczych.

9. W przypadku stwierdzenia podczas kontroli nieprawidłowości, o której mowa w art. 2 pkt 31 rozporządzenia ogólnego, instytucje kontrolujące lub inne podmioty działające na zlecenie tych instytucji, stosują sposoby postępowania z nieprawidłowościami, o których mowa w Rozdziale 5 *Wytycznych do korekt*.

10. Beneficjent jest zobowiązany poddać się audytom lub kontrolom wykonywanym przez Instytucję Audytową, Komisję Europejską, Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF), Europejski Trybunał Obrachunkowy oraz inne podmioty do tego uprawnione na podstawie przepisów odrębnych, lub na zlecenie tych instytucji.

11. Postanowienia ust. 1-10 stosuje się także do Partnerów.⁵¹

Przekazywanie informacji

§ 21.

1. Beneficjent zobowiązuje się do przedstawiania na wezwanie Instytucji Zarządzającej wszelkich informacji i wyjaśnień związanych z realizacją Projektu, w terminie określonym w wezwaniu, jednak nie krótszym niż 5 dni roboczych. W uzasadnionych przypadkach Instytucja Zarządzająca może wyznaczyć krótszy termin, w szczególności gdy błędy nie były liczne lub zgłoszone uwagi do wniosku nie wymagają obszernych wyjaśnień lub przekazania znacznej ilości dokumentacji źródłowej.

2. Postanowienia ust. 1 stosuje się w okresie realizacji Projektu oraz w okresie wskazanym w § 19 ust. 2.

3. Beneficjent jest zobowiązany do współpracy z podmiotami zewnętrznymi, realizującymi badanie ewaluacyjne na zlecenie Instytucji Zarządzającej lub innego podmiotu, który zawarł umowę lub porozumienie z Instytucją Zarządzającą na realizację ewaluacji. Beneficjent jest zobowiązany do udzielania każdorazowo na wniosek tych podmiotów dokumentów i informacji na temat realizacji Projektu, niezbędnych do przeprowadzenia badania ewaluacyjnego.

Udzielanie zamówień w ramach Projektu

§ 22.

1. Beneficjent udziela zamówień, o których mowa w § 1 pkt 32 *umowy* na warunkach określonych w tych ustawach albo *Wytycznych dotyczących kwalifikowalności*, w szczególności zobowiązuje się do upubliczniania zapytań ofertowych, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Instytucja Zarządzająca, w przypadku stwierdzenia naruszenia przez Beneficjenta ust. 1, o charakterze nieprawidłowości, o której mowa w art. 2 pkt 31 rozporządzenia ogólnego,

---

⁵¹ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

koryguje nieprawidłowości związane z udzielaniem zamówień, zgodnie ze sposobem podanym w *Wytycznych dotyczących sposobu korygowania nieprawidłowości na lata 2021-2027*. Wartość korekty finansowej związanej z nieprawidłowością stwierdzoną w danym zamówieniu jest równa wartości wydatków poniesionych w ramach tego zamówienia objętych finansowaniem UE.

3. Wartość korekty finansowej, o której mowa w ust. 2 może zostać obniżona, jeżeli anulowanie całości wydatków poniesionych w ramach zamówienia, finansowanych z funduszy UE, byłoby niewspółmierne do charakteru i wagi nieprawidłowości. Wówczas wartość korekty finansowej ustala się na podstawie załącznika do Wytycznych o korektach zawierającym opracowaną na podstawie decyzji KE *tabelę ze stawkami procentowymi obniżania korekt finansowych i pomniejszeń stosowanych w zamówieniach, w zależności od rodzaju stwierdzonej nieprawidłowości indywidualnej*.
4. Za nienależyte wykonanie zamówień, o których mowa w ust. 1, Beneficjent stosuje kary, które wskazane są w umowie o zamówienia zawieranej z wykonawcą. W sytuacji niewywiązania się przez wykonawcę z warunków umowy o zamówienie przy jednoczesnym niezastosowaniu kar umownych, Instytucja Zarządzająca może uznać część wydatków związanych z tym zamówieniem za niekwalifikowalne.
5. *Postanowienia ust. 1-4 stosuje się także do Partnerów.*⁵²

Ochrona danych osobowych

§ 23.

1. W związku z art. 28 RODO, Instytucja Zarządzająca powierza Beneficjentowi przetwarzanie danych osobowych, na warunkach opisanych w niniejszym paragrafie.
2. Przetwarzanie danych osobowych w odniesieniu do zbioru FEO 2021-2027 jest dopuszczalne na podstawie:
  - 1) rozporządzenia ogólnego;
  - 2) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013, zwanego dalej „rozporządzeniem nr 2021/1057”;
  - 3) ustawy wdrożeniowej.
3. Beneficjent zobowiązuje się, przy przetwarzaniu powierzonych danych osobowych, do ich zabezpieczenia poprzez stosowanie odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych zapewniających adekwatny stopień bezpieczeństwa odpowiadający ryzyku związanemu z przetwarzaniem danych osobowych, o których mowa w art. 32-34 RODO.
4. Beneficjent zapewnia gwarancje wdrożenia odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych, by przetwarzanie spełniało wymogi RODO i chroniło prawa osób, których dane dotyczą.

---

⁵² Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

5. Powierzone dane osobowe mogą być przetwarzane wyłącznie zgodnie z zapisami Umowy albo udokumentowanym poleceniem Instytucji Zarządzającej lub Powierzającego przekazywanym elektronicznie lub pisemnie.
6. Beneficjent ponosi odpowiedzialność, w tym wobec osób trzecich, jak i wobec Powierzającego, za szkody powstałe w związku z nieprzestrzeganiem, RODO, przepisów prawa powszechnie obowiązującego dotyczącego ochrony danych osobowych oraz za przetwarzanie powierzonych do przetwarzania danych osobowych niezgodnie z umową.
7. Powierzone dane osobowe mogą być przetwarzane przez Beneficjenta wyłącznie w celu aplikowania o środki unijne i realizacji Projektów, w szczególności potwierdzania kwalifikowalności wydatków, udzielania wsparcia uczestnikom Projektów, ewaluacji, monitoringu, kontroli, audytu, sprawozdawczości oraz działań informacyjno-promocyjnych, w ramach Programu w zakresie określonym w załączniku nr 12 do Umowy.
8. Przy przetwarzaniu danych osobowych Beneficjent zobowiązany jest do przestrzegania zasad wskazanych w niniejszym paragrafie, w RODO oraz innych przepisach prawa powszechnie obowiązującego dotyczącego ochrony danych osobowych.
9. Beneficjent nie decyduje o celach i środkach przetwarzania powierzonych danych osobowych.
10. Beneficjent, w przypadku przetwarzania powierzonych danych osobowych w systemie informatycznym, zobowiązany jest do przetwarzania ich w LSI 2021-2027 i w CST2021.
11. Beneficjent prowadzi rejestr wszystkich kategorii czynności przetwarzania, o którym mowa w art. 30 ust. 2 RODO.
12. Instytucja Zarządzająca w imieniu własnym i Powierzającego umocowuje Beneficjenta do powierzania przetwarzania danych osobowych podmiotom wykonującym zadania związane z udzieleniem wsparcia i realizacją Projektu, w tym w szczególności realizującym badania ewaluacyjne, jak również podmiotom realizującym zadania związane z audytem, kontrolą, monitoringiem i sprawozdawczością oraz działaniami informacyjno-promocyjnymi prowadzonymi w ramach Programu, pod warunkiem niewyrażenia sprzeciwu przez Instytucję Zarządzającą w terminie 7 dni roboczych od dnia wpłynięcia informacji o zamiarze powierzania przetwarzania danych osobowych do Instytucji Zarządzającej i pod warunkiem, że Beneficjent zawrze z każdym podmiotem, któremu powierzy przetwarzanie danych osobowych umowę powierzenia przetwarzania danych osobowych w kształcie zasadniczo zgodnym z postanowieniami niniejszego paragrafu.
13. Instytucja Zarządzająca w imieniu własnym i Powierzającego zobowiązuje Beneficjenta, by podmioty świadczące usługi na jego rzecz zagwarantowały wdrożenie odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych zapewniających adekwatny stopień bezpieczeństwa odpowiadający ryzyku związanemu z przetwarzaniem danych osobowych, o których mowa w art. 32-34 RODO, żeby przetwarzanie spełniało wymogi RODO i chroniło prawa osób, których dane dotyczą.
14. Instytucja Zarządzająca w imieniu własnym i Powierzającego zobowiązuje Beneficjenta, do wskazania w umowie powierzenia przetwarzania danych osobowych, o której mowa w ust. 12, że podmiot świadczący usługi na jego rzecz ponosi odpowiedzialność, tak wobec osób

trzecich, jak i wobec administratora, za szkody powstałe w związku z nieprzestrzeganiem RODO, przepisów prawa powszechnie obowiązującego dotyczącego ochrony danych osobowych oraz za przetwarzanie powierzonych do przetwarzania danych osobowych niezgodnie z umową powierzenia przetwarzania danych osobowych.

15. Instytucja Zarządzająca w imieniu własnym i Powierzającego zobowiązuje Beneficjenta, by podmioty świadczące usługi na jego rzecz, którym powierzył przetwarzanie danych osobowych w drodze umowy powierzenia przetwarzania danych osobowych, o której mowa w ust. 12 prowadziły rejestr wszystkich kategorii czynności przetwarzania, o którym mowa w art. 30 ust. 2 RODO.
16. Zakres danych osobowych powierzanych przez Beneficjenta podmiotom, o których mowa w ust. 12, powinien być adekwatny do celu powierzenia oraz każdorazowo indywidualnie dostosowany przez Beneficjenta, przy czym zakres nie może być szerszy niż zakres określony w załączniku nr 12 do Umowy.
17. Beneficjent przed rozpoczęciem przetwarzania danych osobowych podejmie środki umożliwiające należyte zabezpieczenie danych osobowych i prywatności, wymagane przepisami prawa powszechnie obowiązującego dotyczącego ochrony danych osobowych, w tym w szczególności art. 32 RODO oraz o których mowa w regulaminie bezpiecznego użytkowania CST2021.
18. Przed rozpoczęciem przetwarzania danych osobowych Beneficjent zobowiązany jest przygotować dokumentację opisującą sposób przetwarzania danych osobowych oraz środki techniczne i organizacyjne zapewniające ochronę i bezpieczeństwo przetwarzanych danych osobowych, które uwzględniają warunki przetwarzania w szczególności te, o których mowa w art. 32 RODO.
19. Do przetwarzania danych osobowych mogą być dopuszczone jedynie osoby upoważnione przez Beneficjenta oraz przez podmioty, o których mowa w ust. 12, posiadające imienne upoważnienie do przetwarzania danych osobowych.
20. Instytucja Zarządzająca w imieniu własnym i Powierzającego zobowiązuje Beneficjenta, by osoby upoważnione przez niego oraz przez podmioty, o których mowa w ust. 12, do przetwarzania danych osobowych zobowiązane zostały do zachowania w tajemnicy danych osobowych oraz informacji o stosowanych sposobach ich zabezpieczenia, także po ustaniu stosunku prawnego łączącego osobę upoważnioną do przetwarzania danych osobowych z Beneficjentem i z wyżej wymienionymi podmiotami.
21. Instytucja Zarządzająca w imieniu własnym i Powierzającego umocowuje Beneficjenta do wydawania oraz odwoływania osobom, o których mowa w ust. 19, imiennych upoważnień do przetwarzania danych osobowych w zbiorze, o którym mowa w ust. 2 pkt 1. Upoważnienia przechowuje Beneficjent w swojej siedzibie. Wzór upoważnienia do przetwarzania danych osobowych oraz wzór odwołania upoważnienia do przetwarzania danych osobowych zostały określone odpowiednio w załączniku nr 13 i 14 do Umowy. Instytucja Zarządzająca dopuszcza stosowanie przez Beneficjenta innych wzorów niż określone odpowiednio w załączniku nr 13 i 14 do Umowy, o ile zawierają one wszystkie elementy wskazane we wzorach określonych w tych załącznikach. Upoważnienia do

przetwarzania danych osobowych w zbiorze, o którym mowa w ust. 2 pkt 2 wydaje wyłącznie Powierzający.

22. Imienne upoważnienia, o których mowa w ust. 21 są ważne do dnia odwołania, nie dłużej jednak niż do dnia, o którym mowa w § 19 ust. 2. Upoważnienie wygasa z chwilą ustania stosunku prawnego łączącego Beneficjenta z osobą wskazaną w ust. 19. Beneficjent winien posiadać przynajmniej jedną osobę legitymującą się imiennym upoważnieniem do przetwarzania danych osobowych odpowiedzialną za nadzór nad zarchiwizowaną dokumentacją do dnia zakończenia jej archiwizowania.
23. Beneficjent prowadzi ewidencję osób upoważnionych do przetwarzania danych osobowych w związku wykonywaniem Umowy.
24. Instytucja Zarządzająca, w imieniu własnym i Powierzającego, umocowuje Beneficjenta do dalszego umocowywania podmiotów, o których mowa w ust. 12, do wydawania oraz odwoływania osobom, o których mowa w ust. 19, upoważnień do przetwarzania danych osobowych w zbiorze, o którym mowa w ust. 2 pkt 1. W takim wypadku stosuje się odpowiednie postanowienia dotyczące Beneficjentów w tym zakresie. Upoważnienia do przetwarzania danych osobowych w zbiorze, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, wydaje wyłącznie Powierzający.
25. Instytucja Zarządzająca, w imieniu własnym i Powierzającego, umocowuje Beneficjenta do określenia wzoru upoważnienia do przetwarzania danych osobowych oraz wzoru odwołania upoważnienia do przetwarzania danych osobowych przez podmioty, o których mowa w ust. 12. Instytucja Zarządzająca zaleca stosowanie wzoru upoważnienia do przetwarzania danych osobowych oraz wzoru odwołania upoważnienia do przetwarzania danych osobowych, które zostały określone odpowiednio w załączniku nr 13 i 14 do Umowy. Instytucja Zarządzająca dopuszcza stosowanie innych wzorów niż określone odpowiednio w załączniku nr 13 i 14 do Umowy, o ile zawierają one wszystkie elementy wskazane we wzorach określonych w tych załącznikach.
26. Instytucja Zarządzająca, w imieniu własnym i Powierzającego, zobowiązuje Beneficjenta do wykonywania wobec osób, których dane dotyczą, obowiązków informacyjnych wynikających z art. 13 i art. 14 RODO.
27. W celu zrealizowania, wobec uczestnika Projektu, obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 13 i art. 14 RODO, Beneficjent jest zobowiązany odebrać od uczestnika Projektu oświadczenie, którego wzór stanowi załącznik nr 11 do umowy. Oświadczenia przechowuje Beneficjent w swojej siedzibie lub w innym miejscu, w którym są zlokalizowane dokumenty związane z Projektem. Zmiana wzoru oświadczenia nie wymaga aneksowania umowy.
28. Beneficjent zobowiązany jest do przekazania Instytucji Zarządzającej wykazu podmiotów, o których mowa w ust. 12, za każdym razem, gdy takie powierzenie przetwarzania danych osobowych nastąpi, a także na każde jej żądanie. Wykaz podmiotów będzie zawierał, co najmniej, nazwę podmiotu oraz dane kontaktowe podmiotu.
29. Instytucja Zarządzająca, w imieniu własnym i Powierzającego, umocowuje Beneficjenta do takiego formułowania umów zawieranych przez Beneficjenta z podmiotami, o których

mowa w ust. 12, by podmioty te były zobowiązane do wykonywania wobec osób, których dane dotyczą, obowiązków informacyjnych wynikających z art. 13 i art. 14 RODO.

30. Beneficjent zobowiązany jest do podjęcia wszelkich kroków służących zachowaniu tajemnicy danych osobowych przetwarzanych przez mające do nich dostęp osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych oraz sposobu ich zabezpieczenia.
31. Beneficjent niezwłocznie informuje Instytucję Zarządzającą o:
  - 1) wszelkich przypadkach naruszenia tajemnicy danych osobowych lub o ich niewłaściwym użyciu oraz naruszeniu obowiązków dotyczących ochrony powierzonych do przetwarzania danych osobowych, z zastrzeżeniem ust. 33;
  - 2) wszelkich czynnościach z własnym udziałem w sprawach dotyczących ochrony danych osobowych prowadzonych w szczególności przed Prezesem Urzędu Ochrony Danych Osobowych, Europejskim Inspektorem Ochrony Danych Osobowych, urzędami państwowymi, policją lub przed sądem;
  - 3) wynikach kontroli prowadzonych przez podmioty uprawnione w zakresie przetwarzania danych osobowych wraz z informacją na temat zastosowania się do wydanych zaleceń, o których mowa w ust. 45.
32. Beneficjent zobowiązuje się do udzielenia Instytucji Zarządzającej lub Powierzającemu, na każde ich żądanie, informacji na temat przetwarzania danych osobowych, o których mowa w niniejszym paragrafie, a w szczególności niezwłocznego przekazywania informacji o każdym przypadku naruszenia, przez niego i osoby przez niego upoważnione do przetwarzania danych osobowych, obowiązków dotyczących ochrony danych osobowych.
33. Beneficjent, bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin po stwierdzeniu naruszenia, zgłosi Instytucji Zarządzającej każde naruszenie ochrony danych osobowych. Zgłoszenie powinno oprócz elementów określonych w art. 33 ust. 3 RODO zawierać informacje umożliwiające Powierzającemu określenie, czy naruszenie skutkuje wysokim ryzykiem naruszenia praw lub wolności osób fizycznych. Jeżeli informacji, o których mowa w art. 33 ust. 3 RODO nie da się udzielić w tym samym czasie, Beneficjent może ich udzielać sukcesywnie bez zbędnej zwłoki.
34. W przypadku wystąpienia naruszenia ochrony danych osobowych, mogącego powodować w ocenie Powierzającego wysokie ryzyko naruszenia praw lub wolności osób fizycznych, Beneficjent na wniosek Instytucji Zarządzającej zgodnie z zaleceniami Powierzającego bez zbędnej zwłoki zawiadomi osoby, których naruszenie ochrony danych osobowych dotyczy, o ile Instytucja Zarządzająca o to wystąpi.
35. Beneficjent pomaga Instytucji Zarządzającej i Powierzającemu wywiązać się z obowiązków określonych w art. 32 - 36 RODO.
36. Beneficjent pomaga Instytucji Zarządzającej i Powierzającemu wywiązać się z obowiązku odpowiadania na żądania osoby, której dane dotyczą, w zakresie wykonywania jej praw określonych w rozdziale III RODO.
37. Beneficjent umożliwi Instytucji Zarządzającej, Powierzającemu lub podmiotom przez nie upoważnionym, w miejscach, w których są przetwarzane powierzone dane osobowe,

dokonanie kontroli lub audytu zgodności przetwarzania powierzonych danych osobowych z RODO, przepisami prawa powszechnie obowiązującego dotyczącymi ochrony danych osobowych oraz z Umową. Zawiadomienie o zamiarze przeprowadzenia kontroli lub audytu powinno być przekazane podmiotowi kontrolowanemu co najmniej 5 dni przed rozpoczęciem kontroli lub audytu.

38. Po rozwiązaniu lub wygaśnięciu Umowy Beneficjent zaprzestanie przetwarzania danych osobowych i zwróci je albo usunie lub dokona ich anonimizacji, w taki sposób, aby nie było możliwe ich ponowne odtworzenie oraz usunie wszelkie istniejące nośniki i ich kopie lub zanonimizuje znajdujące się na nich dane, chyba że prawo Unii Europejskiej lub prawo państwa członkowskiego nakazują przechowywanie danych osobowych. Na żądanie Instytucji Zarządzającej lub Powierzającego Beneficjent przekaze protokół usunięcia lub anonimizacji danych osobowych.
39. Podmioty, o których mowa w ust. 12 powinny spełniać te same gwarancje i obowiązki, jakie zostały nałożone w niniejszej Umowie na Beneficjenta.
40. Beneficjent ponosi pełną odpowiedzialność wobec Instytucji Zarządzającej i Powierzającego za niewywiązywanie się z obowiązków spoczywających na Podmiotach, o których mowa w ust. 12 wynikających z niniejszej Umowy.
41. W przypadku powzięcia przez Instytucję Zarządzającą lub Powierzającego wiadomości o rażącym naruszeniu przez Beneficjenta obowiązków wynikających z RODO, przepisów prawa powszechnie obowiązującego dotyczących ochrony danych osobowych lub z Umowy, Beneficjent umożliwi Instytucji Zarządzającej, Powierzającemu lub podmiotom przez nie upoważnionym dokonanie niezapowiedzianej kontroli lub audytu w celu, o którym mowa w ust. 37.
42. Kontrolerzy Instytucji Zarządzającej, Powierzającego lub podmiotów przez nich upoważnionych, mają w szczególności prawo:
  - 1) wstępu, w godzinach pracy Beneficjenta, za okazaniem imiennego upoważnienia, do pomieszczenia, w którym jest zlokalizowany zbiór powierzonych do przetwarzania danych osobowych oraz pomieszczenia, w którym są przetwarzane powierzone dane osobowe i przeprowadzenia niezbędnych badań lub innych czynności kontrolnych w celu oceny zgodności przetwarzania danych osobowych z RODO, przepisami prawa powszechnie obowiązującego dotyczącymi ochrony danych osobowych oraz Umową;
  - 2) żądać złożenia pisemnych lub ustnych wyjaśnień przez osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych, przedstawiciela Beneficjenta oraz pracowników w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego;
  - 3) wglądu do wszelkich dokumentów i wszelkich danych mających bezpośredni związek z przedmiotem kontroli lub audytu oraz sporządzania ich kopii;
  - 4) przeprowadzania oględzin urządzeń, nośników oraz systemu informatycznego służącego do przetwarzania danych osobowych.
43. Uprawnienia kontrolerów Instytucji Zarządzającej, Powierzającego lub podmiotu przez nich upoważnionego, o których mowa w ust. 42, nie wyłączają uprawnień wynikających

z wytycznych w zakresie kontroli wydanych na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy wdrożeniowej.

44. Beneficjent może zostać poddany kontroli lub audytowi zgodności przetwarzania powierzonych do przetwarzania danych osobowych RODO, przepisami prawa powszechnie obowiązującego dotyczącymi ochrony danych osobowych w miejscach, w których są one przetwarzane przez instytucje uprawnione do kontroli lub audytu na podstawie odrębnych przepisów.
45. Beneficjent zobowiązuje się zastosować zalecenia dotyczące poprawy jakości zabezpieczenia danych osobowych oraz sposobu ich przetwarzania sporządzone w wyniku kontroli przeprowadzonych przez Instytucję Zarządzającą, Powierzającego lub przez podmioty przez nie upoważnione albo przez inne instytucje upoważnione do kontroli na podstawie odrębnych przepisów.
46. Instytucja Zarządzająca w imieniu Powierzającego zobowiązuje Beneficjenta, do zastosowania odpowiednio ustępów 37-45 w stosunku do podmiotów świadczących usługi na jego rzecz, którym powierzył przetwarzanie danych osobowych w drodze umowy powierzenia przetwarzania danych osobowych, o której mowa w ust. 12.
47. Postanowienia ust. 1-46 stosuje się odpowiednio do przetwarzania danych osobowych przez Partnerów Projektu, pod warunkiem zawarcia umowy powierzenia przetwarzania danych osobowych, w kształcie zgodnym w postanowieniami niniejszego paragrafu⁵³.

Komunikacja i widoczność (Obowiązki informacyjne i promocyjne dot. wsparcia z UE)

§ 24.

1. Beneficjent jest zobowiązany do wypełniania obowiązków informacyjnych i promocyjnych, w tym informowania społeczeństwa o dofinansowaniu projektu przez Unię Europejską, zgodnie z rozporządzeniem ogólnym⁵⁴ (w szczególności z załącznikiem IX - Komunikacja i Widoczność) oraz zgodnie z załącznikiem nr 8 do Umowy (*wyciąg z zapisów podręcznika dla beneficjenta*).
2. W okresie realizacji Projektu, o którym mowa w § 3 ust. 1 Beneficjent jest zobowiązany do:

---

⁵³ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

⁵⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz.Urz.UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, z późn. zm.).

- 1) umieszczania w widoczny sposób znaku Funduszy Europejskich, znaku barw Rzeczypospolitej Polskiej (jeśli dotyczy; wersja pełnokolorowa), znaku Unii Europejskiej i oficjalnego logo promocyjnego Województwa Opolskiego na:
  - a) wszystkich prowadzonych działaniach informacyjnych i promocyjnych dotyczących Projektu,
  - b) wszystkich dokumentach i materiałach (m.in. produkty drukowane lub cyfrowe) podawanych do wiadomości publicznej,
  - c) wszystkich dokumentach i materiałach dla osób i podmiotów uczestniczących w Projekcie,
  - d) produktach, sprzęcie, pojazdach, aparaturze itp., powstałych lub zakupionych z Projektu, poprzez umieszczenie trwałego oznakowania w postaci naklejek,
- 2) umieszczenia w miejscu realizacji Projektu trwałej tablicy informacyjnej podkreślającej fakt otrzymania dofinansowania z UE, niezwłocznie po rozpoczęciu fizycznej realizacji Projektu obejmującego inwestycje rzeczowe lub zainstalowaniu zakupionego sprzętu, w odniesieniu do:
  - a. projektów wspieranych z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej których całkowity koszt przekracza 100 000 EUR.⁵⁵

W przypadku, gdy miejsce realizacji Projektu nie zapewnia swobodnego dotarcia do ogółu społeczeństwa z informacją o realizacji tego Projektu, umiejscowienie tablicy powinno być uzgodnione z IZ .

Tablica musi być umieszczona niezwłocznie po rozpoczęciu fizycznej realizacji Projektu lub zainstalowaniu zakupionego sprzętu aż do końca okresu trwałości Projektu.

- 3) w przypadku projektów innych niż te, o których mowa w pkt 2, umieszczenia w widocznym miejscu realizacji Projektu przynajmniej jednego trwałego plakatu o minimalnym formacie A3 lub podobnej wielkości elektronicznego wyświetlacza, podkreślającego fakt otrzymania dofinansowania z UE,

---

⁵⁵ Całkowity koszt projektu obejmuje koszty kwalifikowane i niekwalifikowane. Koszt projektu należy przeliczyć według kursu Europejskiego Banku Centralnego z przedostatniego dnia pracy Komisji Europejskiej w miesiącu poprzedzającym miesiąc podpisania umowy o dofinansowanie.

- 4) umieszczenia krótkiego opisu Projektu na oficjalnej stronie internetowej Beneficjenta jeśli ją posiada lub na jego stronach mediów społecznościowych. Opis projektu musi zawierać:

- a. tytuł projektu lub jego skróconą nazwę,
- b. podkreślenie faktu otrzymania wsparcia finansowego z Unii Europejskiej przez zamieszczenie znaku Funduszy Europejskich, znaku barw Rzeczypospolitej Polskiej, znaku Unii Europejskiej i oficjalnego logo promocyjnego Województwa Opolskiego,
- c. zadania, działania, które będą realizowane w ramach projektu (opis, co zostanie zrobione, zakupione etc.),
- d. grupy docelowe (do kogo skierowany jest projekt, kto z niego skorzysta),
- e. cel lub cele projektu,
- f. efekty, rezultaty projektu (jeśli opis zadań, działań nie zawiera opisu efektów, rezultatów),
- g. wartość projektu (całkowity koszt projektu),
- h. wysokość wkładu Funduszy Europejskich,

- 5) dokumentowania działań informacyjnych i promocyjnych prowadzonych w ramach Projektu.

3. Każdorazowo na prośbę IZ, Beneficjent jest zobowiązany do zorganizowania wspólnego wydarzenia informacyjno-promocyjnego dla mediów (np. briefingu prasowego, konferencji prasowej) z przedstawicielami IZ.
4. Jeśli Beneficjent realizuje projekty, w których przewidziany jest udział uczestników projektu⁵⁶, Beneficjent zobowiązany jest do rzetelnego i regularnego wprowadzania aktualnych danych do wyszukiwarki wsparcia dla potencjalnych beneficjentów i uczestników projektów, dostępnej na Portalu Funduszy Europejskich
5. W przypadku niewywiązania się Beneficjenta z obowiązków określonych w ust. 2 pkt 1 lit. a) - c) oraz pkt 2-5, IZ wzywa Beneficjenta do podjęcia działań zaradczych w terminie i na warunkach określonych w wezwaniu. W przypadku braku wykonania przez Beneficjenta działań zaradczych, o których mowa w wezwaniu, IZ pomniejsza maksymalną kwotę dofinansowania, o której mowa w § 2 o wartość nie większą niż 3 % tego dofinansowania, zgodnie z wykazem pomniejszenia wartości dofinansowania projektu w zakresie obowiązków komunikacyjnych, który stanowi załącznik nr 9 do Umowy. W takim przypadku IZ w drodze jednostronnego oświadczenia woli, które

---

⁵⁶ Uczestnik projektu oznacza osobę fizyczną, która odnosi bezpośrednio korzyści z danego projektu, przy czym nie jest odpowiedzialna ani za inicjowanie projektu, ani jednocześnie za jego inicjowanie, i wdrażanie i która nie otrzymuje wsparcia finansowego.

jest wiążące dla Beneficjenta, dokona zmiany maksymalnej kwoty dofinansowania, o której mowa w § 2, o czym poinformuje Beneficjenta w formie pisemnej lub elektronicznej, wzywając go jednocześnie do odpowiedniej zmiany Harmonogramu Płatności. Jeżeli w wyniku pomniejszenia dofinansowania okaże się, że Beneficjent otrzymał środki w kwocie wyższej niż maksymalna wysokość dofinansowania, o której mowa w zdaniu poprzednim, różnica podlega zwrotowi bez odsetek w terminie i na zasadach określonych przez IZ. Po bezskutecznym upływie terminu do zwrotu, następuje on w trybie i na zasadach określonych w art. 207 ufp.

6. W przypadku stworzenia przez osobę trzecią utworów, w rozumieniu art.1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o Prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2509, z późn.zm.), związanych z komunikacją i widocznością (np. zdjęcia, filmy, broszury, ulotki, prezentacje multimedialne nt. Projektu), powstałych w ramach Projektu Beneficjent zobowiązuje się do uzyskania od tej osoby majątkowych praw autorskich do tych utworów.
7. Każdorazowo, na wniosek IK UP, IZ, IP, IW i unijnych instytucji lub organów i jednostek organizacyjnych, Beneficjent zobowiązuje się do udostępnienia tym podmiotom utworów związanych komunikacją i widocznością (np. zdjęcia, filmy, broszury, ulotki, prezentacje multimedialne nt. Projektu) powstałych w ramach Projektu, na podstawie oświadczenia udzielenia licencji niewyłącznej, stanowiącego załącznik nr 10 do niniejszej umowy.
8. Na wniosek IK UP, IZ, IP, IW i unijnych instytucji, organów lub jednostek organizacyjnych Beneficjent zobowiązuje się do udzielenia tym podmiotom nieodpłatnej i niewyłącznej licencji do korzystania z utworów związanych z komunikacją i widocznością (np. zdjęcia, filmy, broszury, ulotki, prezentacje multimedialne nt. Projektu) powstałych w ramach Projektu w następujący sposób:
  - 1) na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz na terytorium innych państw członkowskich UE,
  - 2) na okres 10 lat,
  - 3) bez ograniczeń co do liczby egzemplarzy i nośników, w zakresie następujących pól eksploatacji:
    - a) utrwalanie – w szczególności drukiem, zapisem w pamięci komputera i na nośnikach elektronicznych, oraz zwielokrotnianie, powielanie i kopiowanie tak powstałych egzemplarzy dowolną techniką,
    - b) rozpowszechnianie oraz publikowanie w dowolny sposób (w tym poprzez: wyświetlanie lub publiczne odtwarzanie lub wprowadzanie do pamięci komputera i sieci multimedialnych, w tym Internetu) – w całości lub w części, jak również w połączeniu z innymi utworami,
    - c) publiczna dystrybucja utworów lub ich kopii we wszelkich formach (np. książka, broszura, CD, Internet),
    - d) udostępnianie, w tym unijnym instytucjom, organom lub jednostkom organizacyjnym Unii, IK UP, IZ, IP i IW oraz ich pracownikom oraz publiczne

udostępnianie przy wykorzystaniu wszelkich środków komunikacji (np. Internet),

- e) przechowywanie i archiwizowanie w postaci papierowej albo elektronicznej,
- 4) z prawem do udzielania osobom trzecim sublicencji na warunkach i polach eksploatacji, o których mowa w pkt 3.
- 9. Znaki graficzne oraz obowiązkowe wzory tablic, plakatu i naklejek są określone w Księdze Tożsamości Wizualnej i dostępne na stronie Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 pod adresem www.funduszeue.opolskie.pl oraz w załączniku nr 8 do Umowy (wyciąg z zapisów podręcznika dla beneficjenta).
- 10. Zmiana adresu strony internetowej wskazanej w ust. 9 nie wymaga aneksowania Umowy. Instytucja poinformuje Beneficjenta o tym fakcie w formie pisemnej lub elektronicznej, wraz ze wskazaniem daty, od której obowiązuje zmieniony adres. Zmiana jest skuteczna z chwilą doręczenia informacji Beneficjentowi.
- 11. Beneficjent przyjmuje do wiadomości, że objęcie dofinansowaniem oznacza umieszczenie danych beneficjenta w publikowanym przez IZ wykazie projektów⁵⁷.

Prawa autorskie

§ 25.

1. Beneficjent zobowiązuje się, że wszystkie utwory, dzieła, efekty pracy twórczej i naukowej wytworzone w Projekcie, których cechy świadczą o tym, że mogą być przedmiotem ochrony praw autorskich, zostaną udostępnione w ramach licencji otwartej typu „Creative Commons” („CC”). Otwarty dostęp opinii publicznej jest podstawowym warunkiem zarządzania tego rodzaju elementami w projekcie, zgodnie z regulacjami w niniejszym paragrafie, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Na wniosek IK UP, Instytucji Zarządzającej, i unijnych instytucji i organów Beneficjent zobowiązuje się udostępnić w ramach licencji CC wszystkie utwory związane z komunikacją i widocznością, które stworzono w ramach Projektu.
3. Dobór konkretnego rodzaju licencji CC jest określony przez Instytucję Zarządzającą i wynika z celu Projektu.
4. Sposoby publikacji zapewniającej otwarty dostęp na warunkach niniejszego paragrafu, określa Instytucja Zarządzająca, zgodnie z celem Projektu.
5. Ust. 1-3 stosuje się odpowiednio przez Partnerów i uczestników projektu, co nie ogranicza odpowiedzialności Beneficjenta za realizację warunków określonych w niniejszym paragrafie.
6. W przypadku utworów zależnych, do których majątkowe prawa autorskie nie wygasły, a autorzy i spadkobiercy nie godzą się na uwolnienie prawa licencji, Beneficjent udostępni je na zasadach określonych w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

---

⁵⁷ Zgodnie z art. 49 ust. 3 i 5 rozporządzenia ogólnego.

Oświadczenia

§ 26.

1. Beneficjent w imieniu swoim i Partnerów⁵⁸ oświadcza, że nie podlega wykluczeniu na podstawie przepisów powszechnie obowiązujących z ubiegania się o środki przeznaczone na realizację Projektu, w tym wykluczeniu na podstawie art. 207 ust. 4 Ufp.
2. Beneficjent oświadcza, że nie był prawomocnie skazany za przestępstwo przeciwko mieniu, przeciwko obrotowi gospodarczemu, przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego, przeciwko wiarygodności dokumentów lub za przestępstwo skarbowe.⁵⁹
3. Beneficjent zapewnia, że osoby dysponujące środkami dofinansowania projektu, tj. osoby upoważnione do podejmowania wiążących decyzji finansowych w imieniu Beneficjenta, nie są prawomocnie skazane za przestępstwo przeciwko mieniu, przeciwko obrotowi gospodarczemu, przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego, przeciwko wiarygodności dokumentów lub za przestępstwo skarbowe.
4. Beneficjent jest zobowiązany do informowania Instytucji Zarządzającej o wszelkich zmianach w zakresie oświadczeń i zapewnień wskazanych w ust. 1-3 w terminie 7 dni od zaistnienia tych zmian.

Rozwiązanie umowy przez Instytucję Zarządzającą

§ 27.

1. Instytucja Zarządzająca może wypowiedzieć umowę bez zachowania okresu wypowiedzenia, co skutkuje jej natychmiastowym rozwiązaniem, w przypadku gdy:
  - 1) Beneficjent nie przedłożył zabezpieczenia prawidłowej realizacji umowy zgodnie z § 17⁶⁰;
  - 2) Beneficjent dopuścił się poważnych nieprawidłowości finansowych, w szczególności wykorzystał przekazane środki na cel inny niż określony w Projekcie lub niezgodnie z umową;
  - 3) Beneficjent złożył lub posłużył się fałszywym oświadczeniem lub podrobionymi, przerobionymi lub stwierdzającymi nieprawdę dokumentami w celu uzyskania dofinansowania w ramach niniejszej umowy lub uznania za kwalifikowalne wydatków ponoszonych w ramach Projektu;
  - 4) Beneficjent ze swojej winy nie rozpoczął realizacji Projektu w ciągu 3 miesięcy od ustalonej we Wniosku początkowej daty okresu realizacji Projektu;
  - 5) Beneficjent w ramach realizacji projektu nie spełnia któregośkolwiek z bezwzględnych kryteriów, o których mowa w § 3 ust.6.;

---

⁵⁸ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w partnerstwie.

⁵⁹ Dotyczy przypadku, gdy Beneficjent jest osobą fizyczną.

⁶⁰ Nie dotyczy beneficjentów sektora finansów publicznych oraz beneficjentów zwolnionych na podstawie art. 206 ust. 4 ufp z obowiązku ustanawiania zabezpieczenia wykonania umowy.

- 6) Beneficjent nie wywiązuje się z obowiązków nałożonych na niego w umowie;
  - 7) Beneficjent realizuje Projekt w sposób niezgodny z umową, przepisami prawa unijnego lub krajowego lub zasadami realizacji FEO 2021-2027;
  - 8) Beneficjent nie przestrzega procedur udzielania zamówień.
2. Instytucja Zarządzająca może wypowiedzieć umowę z zachowaniem jednomiesięcznego okresu wypowiedzenia, po upływie którego następuje jej rozwiązanie, w przypadku gdy:
- 1) Beneficjent opóźnia się w realizacji Projektu w stosunku do harmonogramu określonego we Wniosku o okres dłuższy niż 3 miesiące albo gdy inne okoliczności czynią zasadnym przypuszczenie, że zakończenie realizacji zakresu rzeczowego Projektu nie nastąpi w terminie wynikającym z tego harmonogramu;
  - 2) Beneficjent odmówi poddania się kontroli, o której mowa w § 20;
  - 3) Beneficjent w ustalonym przez Instytucję Zarządzającą terminie nie doprowadzi do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości;
  - 4) Beneficjent nie przedkłada zgodnie z umową wniosków o płatność lub dokumentów, o których mowa w § 13 ust. 7;
  - 5) Beneficjent uchyla się od wykonywania obowiązków, o których mowa w § 21 ust. 1;
  - 6) Beneficjent dokonał zmian prawno-organizacyjnych zagrażających realizacji niniejszej umowy;
  - 7) Beneficjent podlega zarządowi komisarycznemu, bądź zawiesił swoją działalność lub prowadzone są względem niego postępowania prawne o podobnym charakterze;
  - 8) Beneficjent zaprzestał prowadzenia działalności, został złożony wobec niego wniosek o ogłoszenie upadłości lub zostało wszczęte postępowanie likwidacyjne;
  - 9) Beneficjent zaprzestał realizacji umowy na skutek siły wyższej, a w opinii Instytucji Zarządzającej brak jest możliwości prawidłowej i terminowej realizacji projektu.

Rozwiązanie umowy za porozumieniem

§ 28.

Umowa może zostać rozwiązana w drodze pisemnego porozumienia stron na wniosek każdej ze stron w przypadku wystąpienia okoliczności, które uniemożliwiają dalsze wykonywanie postanowień zawartych w umowie.

Skutki rozwiązania umowy

§ 29.

1. W przypadku rozwiązania umowy na podstawie § 27 ust. 1, Beneficjent jest zobowiązany do zwrotu całości otrzymanego dofinansowania wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych liczonymi od dnia przekazania środków dofinansowania w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia rozwiązania umowy na rachunek płatniczy wskazany przez Instytucję Zarządzającą.

2. W przypadku rozwiązania umowy w trybie § 27 ust. 2 i § 28 Beneficjent ma prawo do wykorzystania wyłącznie tej części otrzymanych transz dofinansowania, które odpowiadają prawidłowo zrealizowanej części Projektu, z zastrzeżeniem ust. 3-5.
3. Za prawidłowo zrealizowaną część Projektu należy uznać część Projektu rozliczoną zgodnie z regułą proporcjonalności, o której mowa w *Wytycznych dotyczących kwalifikowalności*. Beneficjent jest zobowiązany przedstawić rozliczenie otrzymanych transz dofinansowania, w formie wniosku o płatność w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia rozwiązania umowy.⁶¹
4. W przypadku rozwiązania umowy w trybie § 27 ust. 2 Beneficjent jest zobowiązany do zwrotu niewykorzystanej części otrzymanych transz dofinansowania wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych liczonymi od dnia przekazania środków dofinansowania w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia rozwiązania umowy na rachunek płatniczy wskazany przez Instytucję Zarządzającą.
5. W przypadku rozwiązania umowy w trybie § 28 Beneficjent jest zobowiązany do zwrotu niewykorzystanej części otrzymanych transz dofinansowania bez odsetek w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia rozwiązania umowy na rachunek płatniczy wskazany przez Instytucję Zarządzającą.
6. W przypadku niedokonania zwrotu środków zgodnie z ust. 1, 4 lub 5, stosuje się odpowiednio § 16 umowy.

§ 30.

1. Rozwiązanie umowy nie obejmuje obowiązków Beneficjenta wynikających z § 3 ust. 1 pkt 8, § 19-21 oraz § 24-25, które jest on zobowiązany wykonywać w dalszym ciągu.
2. Przepis ust. 1 nie dotyczy sytuacji, gdy w związku z rozwiązaniem umowy wszystkie wydatki poniesione w ramach Projektu są uznane za niekwalifikowalne.

Zakaz przenoszenia praw

§ 31.

1. Prawa i obowiązki oraz wierzytelności Beneficjenta wynikające z umowy nie mogą być przenoszone na osoby trzecie, bez zgody Instytucji Zarządzającej. Powyższy przepis nie obejmuje przenoszenia praw w ramach partnerstwa.
2. Beneficjent zobowiązuje się wprowadzić prawa i obowiązki Partnerów wynikające z niniejszej umowy w zawartej z nimi umowie o partnerstwie.⁶²

Postanowienia końcowe

§ 32.

1. Beneficjent jest zobowiązany zlecać, w pierwszej kolejności, realizację zadań projektowych podmiotom ekonomii społecznej:

---

⁶¹ Przepis nie dotyczy przypadku, gdy Beneficjent nie poniósł wydatków kwalifikowalnych.

⁶² Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

- a) na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub stosowania innych przewidzianych prawem trybów, w tym art. 26 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej i art. 15a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych lub
  - b) na podstawie ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (jeśli jest zobowiązany do stosowania tej ustawy) z wykorzystaniem, klauzul społecznych, w szczególności klauzuli z art. 94 ust. 1 i 2 oraz z art. 361.
- 2. Przy udzielaniu zamówień w ramach zasady konkurencyjności kryteriami oceny ofert, oprócz ceny lub kosztu, mogą być aspekty społeczne.
  - 3. Beneficjent zobowiązuje się do przestrzegania zasad równościowych, w tym *Standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2021-2027*, Karty Praw Podstawowych (KPP) oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (KPON).
  - 4. W przypadku Beneficjentów będących jednostkami samorządu terytorialnego lub podmiotami od nich zależnymi lub przez nie kontrolowanymi, warunek ten nie odnosi się wyłącznie do działalności prowadzonej w ramach Projektu, ale do ogółu podejmowanych przez jednostkę działań, w tym ustanawianych przez Beneficjenta aktów prawa miejscowego.
  - 5. W przypadku Beneficjentów, o których mowa w ust. 4 powyżej, podpisanie Umowy o dofinansowanie jest jednoznaczne ze złożeniem przez Beneficjenta oświadczenia, iż instytucja którą reprezentuje nie podejmowała i nie podejmuje jakichkolwiek działań dyskryminujących, w tym nie ustanowiła jakichkolwiek aktów prawa miejscowego, sprzecznych z zasadami, o których mowa w art. 9 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, a w przypadku podjęcia takich działań przez Beneficjenta, podjęte zostały działania naprawcze, skutkujące uchynieniem działań dyskryminujących, w szczególności uchylające dyskryminujące akty prawa miejscowego Beneficjenta.
  - 6. Beneficjent, o którym mowa w ust. 4, podpisując niniejszą Umowę o dofinansowanie oświadcza również, że na dzień zawarcia Umowy o dofinansowanie nie toczy się wobec niego jakiejkolwiek postępowanie w związku z możliwością podejmowania przez Beneficjenta działań dyskryminacyjnych, nie zostały wydane jakiejkolwiek orzeczenia organów administracji publicznej lub sądów stwierdzające podejmowanie działań dyskryminacyjnych przez Beneficjenta, a w przypadku wydania orzeczenia stwierdzającego podejmowanie działań dyskryminacyjnych przez Beneficjenta, Beneficjent, oświadcza, że podjęte zostały działania naprawcze, skutkujące uchynieniem działań dyskryminujących, w szczególności uchylające dyskryminujące akty prawa miejscowego Beneficjenta.
  - 7. Beneficjent jest zobowiązany niezwłocznie poinformować właściwą instytucję o wystąpieniu jakichkolwiek okoliczności, które powodować będą nieaktualność w/w oświadczeń Beneficjenta wskazanych w ust. 5 i 6, w szczególności o podjęciu działań dyskryminacyjnych, w tym o ustanowieniu przez Beneficjenta aktów prawa miejscowego, sprzecznych z zasadami, o których mowa w art. 9 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, toczących się wobec Beneficjenta postępowaniach lub wydanych wobec Beneficjenta orzeczeniach organów administracji publicznej lub sądów, w przedmiocie podejmowania przez Beneficjenta działań dyskryminacyjnych.

8. Beneficjent zobowiązuje się do przestrzegania zasad równościowych, w tym Standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2021-2027, Karty Praw Podstawowych (KPP) oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (KPON) na wszystkich etapach wdrażania Projektu (w tym w odniesieniu do uczestników projektów).
9. Powyższe ma charakter deklaracyjny wyłącznie na etapie wnioskowania i będzie podlegać weryfikacji na etapie rozliczania i kontroli.
10. W przypadku powzięcia wiedzy lub otrzymania zgłoszenia o podejrzeniu naruszenia przez Beneficjenta zasad równościowych lub/i podejmowanych działań dyskryminacyjnych, sprzecznych z zasadami horyzontalnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, wypłata dofinansowania przewidzianego w umowie może zostać wstrzymana do czasu wyjaśnienia sprawy.
11. Po rozpatrzeniu sprawy przez właściwy organ/instytucję, w zależności od okoliczności może to oznaczać uznanie za niekwalifikowalne wszystkich wydatków w ramach Projektu i obciążenie Beneficjenta korektą finansową lub pomniejszeniem wydatków, o których mowa w art. 26 ustawy wdrożeniowej.
12. W przypadku rażących lub notorycznych naruszeń *Standardów dostępności dla polityki spójności 2021-2027*, stanowiących załącznik nr 2 do *Wytycznych dotyczących zasad równościowych* lub uchylania się beneficjenta od realizacji działań naprawczych Instytucja Zarządzająca FEO 2021-2027 może uznać część wydatków za niekwalifikowalne. Skutkować może to obciążeniem Beneficjenta korektą finansową lub pomniejszeniem wydatków, o których mowa w art. 26 ustawy wdrożeniowej.
13. W sprawach nieuregulowanych umową zastosowanie mają odpowiednie reguły i warunki wynikające z Programu, a także odpowiednie przepisy prawa unijnego i prawa krajowego, w szczególności:
  - 1) Rozporządzenia ogólnego;
  - 2) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013 (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 21, z późn. zm.);
  - 3) ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1610, z późn. zm.);
  - 4) Ufp;
  - 5) ustawy wdrożeniowej;
  - 6) ustawy Pzp;
  - 7) rozporządzenia Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 21 września 2022 r. w sprawie zaliczek w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich;
  - 8) rozporządzenia wydanego na podstawie zapisu art. 30 ust. 4 ustawy wdrożeniowej;
  - 9) ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 702 z późn. zm.).

§ 33.

1. Spory związane z realizacją umowy strony będą starały się rozwiązać polubownie.

2. W przypadku braku porozumienia spór będzie podlegał rozstrzygnięciu przez sąd powszechny właściwy dla siedziby Instytucji Zarządzającej, za wyjątkiem sporów związanych ze zwrotem środków na podstawie przepisów o finansach publicznych.

§ 34.

Zmiana w treści umowy związana ze zmianą adresu siedziby Beneficjenta i *Partnerów*⁶³, wymaga pisemnego poinformowania Instytucji Zarządzającej pod rygorem nieważności. Pozostałe zmiany w treści umowy wymagają, pod rygorem nieważności, formy aneksu do umowy, z zastrzeżeniem § 1 pkt 6, § 2 ust. 5, § 5 ust. 1 i 2, § 10 ust. 3, § 15 ust. 1 oraz § 18 ust. 3.

§ 35.

1. Umowa została sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.⁶⁴
2. Integralną część umowy stanowią następujące załączniki:
  - 1) Załącznik nr 1: Wniosek o dofinansowanie projektu o sumie kontrolnej nr..... ;
  - 2) Załącznik nr 2a: Oświadczenie o kwalifikowalności podatku od towarów i usług⁶⁵;
  - 3) Załącznik nr 2b: Oświadczenie o kwalifikowalności podatku od towarów i usług ⁶⁶-końcowe
  - 4) Załącznik nr 3 Formularz wniosku o płatność;
  - 5) Załącznik nr 4: Formularz wprowadzania zmian w projekcie realizowanym w ramach FEO 2021-2027;
  - 6) Załącznik nr 5: Taryfikator korekt kosztów pośrednich za naruszenia postanowień umowy w zakresie zarządzania projektem;
  - 7) Załącznik nr 6: Harmonogram płatności;
  - 8) Załącznik nr 7: Wniosek o dodanie osoby zarządzającej projektem;
  - 9) załącznik nr 8: Obowiązki informacyjne Beneficjenta;
  - 10) załącznik nr 9: Wykaz pomniejszenia wartości dofinansowania projektu w zakresie obowiązków komunikacyjnych beneficjentów FE;
  - 11) Załącznik nr 10: Wzór oświadczenia udzielenia licencji niewyłącznej;
  - 12) Załącznik nr 11: Oświadczenie uczestnika projektu;
  - 13) Załącznik nr 12: Zakres danych osobowych powierzonych do przetwarzania;
  - 14) Załącznik nr 13: Wzór upoważnienia do przetwarzania danych osobowych;

---

⁶³ Dotyczy przypadku, gdy Projekt jest realizowany w ramach partnerstwa.

⁶⁴ W przypadku, gdy umowa jest zawierana elektronicznie, należy wykreślić.

⁶⁵ Dotyczy Projektu o wartości co najmniej 5 mln EUR, w którym Beneficjent/Partner będzie kwalifikował koszt podatku od towarów i usług.

⁶⁶ Dotyczy Projektu o wartości co najmniej 5 mln EUR, w którym Beneficjent/Partner będzie kwalifikował koszt podatku od towarów i usług.

- 15) Załącznik nr 14: Wzór odwołania upoważnienia do przetwarzania danych osobowych;
- 16) Załącznik nr 15: Zasady weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym wykaz minimalnych obligatoryjnych dokumentów dla działania 6.7 Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej w ramach programu regionalnego FEO 2021-2027;
- 17) Załącznik nr 16: Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Opolskiego na lata 2023 – 2025.
- 18) Załącznik nr 17: Analiza dotycząca obszarów komunikacyjnie wykluczonych w województwie opolskim.

Podpisy:

.....
Institucja Zarządzająca

.....
Beneficjent

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

załącznik nr 2a do Umowy

OŚWIADCZENIE O KWALIFIKOWALNOŚCI PODATKU OD TOWARÓW I USŁUG¹

W związku z przyznaniem ..... (*nazwa Beneficjenta/partnera oraz jego status prawny*).....
dofinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu
regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 na realizację projektu
..... (*nazwa i nr projektu*) ..... (*nazwa Beneficjenta/Partnera*)
oświadcza, iż realizując powyższy projekt nie może odzyskać w żaden sposób poniesionego
kosztu podatku VAT, którego wysokość została zawarta w budżecie Projektu.

.....(*nazwa Beneficjenta/partnera*)..... zobowiązuje się do zwrotu
zrefundowanej w ramach Projektu..... (*nazwa i nr projektu*) .....
części poniesionego podatku od towarów i usług, jeżeli w okresie do 5 lat po zakończeniu
Projektu zaistnieją przesłanki umożliwiające odzyskanie tego podatku² przez
.....(*nazwa Beneficjenta/partnera*)³, w terminie nie dłuższym niż 90 dni
od dnia złożenia deklaracji podatkowej VAT⁴.

Jednocześnie .....(*nazwa Beneficjenta/partnera*) zobowiązuje się do
poinformowania Instytucji Zarządzającej o zmianie statusu podatkowego VAT w okresie
realizacji Projektu, jak też 5 lat po jego zakończeniu, jeśli będzie to miało wpływ na prawną
możliwość odzyskania VAT rozliczonego w Projekcie.

---

¹ Oświadczenie może być modyfikowane w przypadku gdy beneficjent kwalifikuje VAT wyłącznie w odniesieniu do poszczególnych kategorii wydatków. W przypadku realizacji projektu w ramach partnerstwa, oświadczenie składa każdy z partnerów, który w ramach ponoszonych przez niego wydatków będzie kwalifikował VAT.

² Por. z art. 91 ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2022 r. poz. 931, z późn. zm.).

³ Art. 86 ust. 13 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług „Jeżeli podatnik nie dokonał obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego w terminach, o których mowa w ust. 10, 10d, 10e i 11, może on obniżyć kwotę podatku należnego przez dokonanie korekty deklaracji podatkowej za okres, w którym powstało prawo do obniżenia kwoty podatku należnego, nie później jednak niż **w ciągu 5 lat**, licząc od początku roku, w którym powstało prawo do obniżenia kwoty podatku należnego, z zastrzeżeniem ust. 13a.”

⁴ Dotyczy deklaracji podatkowej VAT, w której wykazano kwotę podatku naliczonego z tytułu zakupu towarów i usług poniesionych w ramach przyznanego dofinansowania. W przypadku niedokonania zwrotu w tym terminie, stosuje się § 16 umowy.

(nazwa Beneficjenta/partnera) .....zobowiązuję się również do udostępniania dokumentacji finansowo-księgowej oraz udzielania uprawnionym organom kontrolnym informacji umożliwiających weryfikację kwalifikowalności podatku od towarów i usług.

.....

(podpis i pieczęć)

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

załącznik nr 2b do Umowy

OŚWIADCZENIE O KWALIFIKOWALNOŚCI PODATKU OD TOWARÓW I USŁUG - KOŃCOWE ¹

W związku z rozliczeniem końcowym projektu ..... (*nazwa i nr projektu*) współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 realizowanego przez ..... (*nazwa Beneficjenta/Partnera oraz jego status prawny*) oświadcza iż realizując powyższy projekt nie odzyskał poniesionego kosztu podatku VAT, którego wysokość została wykazana we wnioskach o płatność.

Jednocześnie ..... (*nazwa Beneficjenta/partnera*) ..... zobowiązuje się do zwrotu zrefundowanej w ramach Projektu ..... (*nazwa i nr projektu*) ..... części poniesionego podatku od towarów i usług, jeżeli w okresie do 5 lat po zakończeniu Projektu zaistnieją przesłanki umożliwiające odzyskanie tego podatku² przez ..... (*nazwa Beneficjenta/partnera*)³, w terminie nie dłuższym niż 90 dni od dnia złożenia deklaracji podatkowej VAT⁴.

Jednocześnie ..... (*nazwa Beneficjenta/partnera*) zobowiązuje się do poinformowania Instytucji Zarządzającej o zmianie statusu podatkowego VAT w okresie realizacji Projektu, jak też 5 lat po jego zakończeniu, jeśli będzie to miało wpływ na prawną możliwość odzyskania VAT rozliczonego w Projekcie.

---

¹ Oświadczenie może być modyfikowane w przypadku gdy beneficjent kwalifikuje VAT wyłącznie w odniesieniu do poszczególnych kategorii wydatków. W przypadku realizacji projektu w ramach partnerstwa, oświadczenie składa każdy z partnerów, który w ramach ponoszonych przez niego wydatków będzie kwalifikował VAT.

² Por. z art. 91 ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2022 r. poz. 931, z późn. zm.).

³ Art. 86 ust. 13 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług „Jeżeli podatnik nie dokonał obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego w terminach, o których mowa w ust. 10, 10d, 10e i 11, może on obniżyć kwotę podatku należnego przez dokonanie korekty deklaracji podatkowej za okres, w którym powstało prawo do obniżenia kwoty podatku należnego, nie później jednak niż **w ciągu 5 lat**, licząc od początku roku, w którym powstało prawo do obniżenia kwoty podatku należnego, z zastrzeżeniem ust. 13a.”

⁴ Dotyczy deklaracji podatkowej VAT, w której wykazano kwotę podatku naliczonego z tytułu zakupu towarów i usług poniesionych w ramach przyznanego dofinansowania. W przypadku niedokonania zwrotu w tym terminie, stosuje się § 16 decyzji.

(nazwa Beneficjenta/partnera) .....zobowiązuje się również do udostępniania dokumentacji finansowo-księgowej oraz udzielania uprawnionym organom kontrolnym informacji umożliwiających weryfikację kwalifikowalności podatku od towarów i usług.

.....

(podpis i pieczęć)

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

załącznik nr 3 do Umowy

Numer wniosku o płatność

*Pole uzupełnia pracownik instytucji.

-----INFORMACJE O PROJEKCIE-----

Numer projektu		
Tytuł projektu		
Nazwa beneficjenta		
Wniosek za okres od	Wniosek za okres do	
Rodzaj wniosku <i>* Wniosku zaliczkowego nie można łączyć z wnioskiem końcowym.</i> <i>* Wniosek refundacyjny lub Wniosek rozliczający zaliczkę musi być także oznaczony jako wniosek sprawozdawczy.</i> ☐ Wniosek zaliczkowy ☐ Wniosek refundacyjny ☐ Wniosek rozliczający zaliczkę ☐ Wniosek sprawozdawczy ☐ Wniosek końcowy		
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Dofinansowanie
Wnioskowana kwota, w tym:	Zaliczka	Refundacja

-----**POSTĘP RZECZOWY**¹-----

Numer i nazwa zadania ²
Stan realizacji zadania

Problemy napotkane w trakcie realizacji projektu (pole opcjonalne)
Planowany przebieg realizacji projektu (pole opcjonalne)

---

¹ Sekcja wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj wniosku oznaczono „Wniosek sprawozdawczy”.

² Dla każdego ze swoich zadań powiel i uzupełnij pola „Numer i nazwa zadania” oraz „Stan realizacji zadania”.

-----WSKAŹNIKI PRODUKTU³-----

Numer i nazwa wskaźnika⁴		
Jednostka miary		Czy podział na płeć? ☐ Tak ☐ Nie
Wartość docelowa – Ogółem	Wartość docelowa – Kobiety⁵	Wartość docelowa – Mężczyźni⁶
Wartość osiągnięta w okresie sprawozdawczym - Ogółem	Wartość osiągnięta w okresie sprawozdawczym - Kobiety⁷	Wartość osiągnięta w okresie sprawozdawczym - Mężczyźni⁸
Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco) – Ogółem	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco) - Kobiety⁹	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco) - Mężczyźni¹⁰
Stopień realizacji (%) – Ogółem	Stopień realizacji (%) - Kobiety¹¹	Stopień realizacji (%) - Mężczyźni¹²

³ Sekcja wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj wniosku oznaczono „Wniosek sprawozdawczy”.

⁴ Powiel i uzupełnij tabelkę dot. wskaźnika tyle razy, ile masz wskaźników produktu w projekcie.

⁵ Uzupełnij pole, jeśli wskaźnik wykazujesz w podziale na płeć.

⁶ Jw.

⁷ Jw.

⁸ Jw.

⁹ Jw.

¹⁰ Jw.

¹¹ Jw.

¹² Jw.

-----WSKAŹNIKI REZULTATU¹³-----

Numer i nazwa wskaźnika¹⁴		
Jednostka miary		Czy podział na płeć? ☐ Tak ☐ Nie
Wartość bazowa – Ogółem	Wartość bazowa – Kobiety¹⁵	Wartość bazowa – Mężczyźni¹⁶
Wartość docelowa – Ogółem	Wartość docelowa – Kobiety¹⁷	Wartość docelowa – Mężczyźni¹⁸
Wartość osiągnięta w okresie sprawozdawczym – Ogółem	Wartość osiągnięta w okresie sprawozdawczym - Kobiety¹⁹	Wartość osiągnięta w okresie sprawozdawczym - Mężczyźni²⁰
Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco) – Ogółem	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco) - Kobiety²¹	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco) - Mężczyźni²²
Stopień realizacji (%) – Ogółem	Stopień realizacji (%) - Kobiety²³	Stopień realizacji (%) - Mężczyźni²⁴

¹³ Sekcja wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj wniosku oznaczono „Wniosek sprawozdawczy”.

¹⁴ Powiel i uzupełnij tabelkę dot. wskaźnika tyle razy, ile masz wskaźników rezultatu w projekcie.

¹⁵ Uzupełnij pole, jeśli wskaźnik wykazujesz w podziale na płeć.

¹⁶ Jw.

¹⁷ Jw.

¹⁸ Jw.

¹⁹ Jw.

²⁰ Jw.

²¹ Jw.

²² Jw.

²³ Jw.

²⁴ Jw.

-----ZESTAWIENIE DOKUMENTÓW²⁵-----

Razem wydatki rzeczywiście poniesione	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
W tym VAT	Dofinansowanie

Razem Zadanie (...) ²⁶	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
W tym VAT	Dofinansowanie

Numer i nazwa zadania²⁷	
Lp.	Rodzaj dokumentu <i>*Zaznacz jeden rodzaj.</i> ☐ Faktura lub dokument o równoważnej mocy dowodowej ☐ Lista płac ☐ Inne
Numer dokumentu	Numer księgowy lub ewidencyjny
Rodzaj identyfikatora wystawcy <i>*Zaznacz jeden rodzaj.</i> ☐ PESEL ☐ NIP ☐ Numer zagraniczny ☐ Nie dotyczy	Nr identyfikacyjny wystawcy²⁸
Data wystawienia dokumentu	Data zapłaty

²⁵ Sekcja wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj wniosku oznaczono „Wniosek refundacyjny” lub „Wniosek rozliczający zaliczkę”.

²⁶ Wstaw tu numer i nazwę swojego zadania, a w tabelce wpisz sumę wydatków które zgłaszasz tym wnioskiem. Tabelkę powiel tyle razy, ile masz zadań w projekcie rozliczanych za pomocą wydatków rzeczywiście ponoszonych.

²⁷ Powiel tą tabelkę (od pola „Numer i nazwa zadania” do pola „Typ dokumentu”) tyle razy, ile wykazujesz dokumentów na zestawieniu dokumentów.

²⁸ Jeśli jako „Rodzaj identyfikatora” wskazano „Nie dotyczy”, nie uzupełniaj tego pola.

Kwota dokumentu brutto	Kwota dokumentu netto
Czy faktura korygująca? ☐ Tak ☐ Nie	Numer kontraktu
Nazwa towaru lub usługi	
Uwagi (pole opcjonalne)	
Numer i nazwa pozycji budżetowej 1	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
W tym VAT	Dofinansowanie
Numer i nazwa pozycji budżetowej 2 <i>*Uzupełnij, jeśli dany dokument rozlicza więcej niż jedną pozycję budżetową.</i>	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
W tym VAT	Dofinansowanie
Załączniki:	
Nazwa załącznika 1	Typ dokumentu 1
Nazwa załącznika 2	Typ dokumentu 2

Razem uproszczone metody rozliczania	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
Dofinansowanie	

Razem Zadanie (...) ³⁰	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
Dofinansowanie	

Numer i nazwa zadania ³¹	
Lp.	Rodzaj ryczałtu <i>*Zaznacz jeden rodzaj.</i> ☐ Kwota ryczałtowa ☐ Stawka jednostkowa ☐ Stawka ryczałtowa
Nazwa ryczałtu	
Nazwa wskaźnika 1 ³²	Wartość wskaźnika 1 ³³
Stawka jednostkowa ³⁴	Liczba stawek ³⁵

²⁹ Sekcja wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj wniosku oznaczono „Wniosek refundacyjny” lub „Wniosek rozliczający zaliczkę”.

³⁰ Wstaw tu numer i nazwę swojego zadania, a w tabelce wpisz sumę wydatków które zgłaszasz tym wnioskiem. Tabelkę powiel tyle razy, ile masz zadań w projekcie rozliczanych za pomocą uproszczonych metod rozliczania.

³¹ Powiel tą tabelkę (od pola „Numer i nazwa zadania” do pola „Dofinansowanie”) tyle razy, ile w projekcie masz pozycji budżetowych rozliczanych za pomocą uproszczonych metod rozliczania.

³² Pole wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj ryczałtu wskazano „kwotę ryczałtową”.

³³ Jw.

³⁴ Pole wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj ryczałtu wskazano „stawkę jednostkową”.

³⁵ Jw.

Stawka ryczałtowa (%)³⁶	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
Dofinansowanie	

---

³⁶ Pole wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj ryczałtu wskazano „stawkę ryczałtową”.

-----ŹRÓDŁA FINANSOWANIA WYDATKÓW³⁷-----

Nazwa źródła	Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
Dofinansowanie		
W tym UE		
Razem wkład własny		
Budżet państwa		
Budżet jednostek samorządu terytorialnego		
Inne publiczne		
Prywatne		
Suma		

---

³⁷ Sekcja wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj wniosku oznaczono „Wniosek refundacyjny” lub „Wniosek rozliczający zaliczkę”.

Środki dotychczas przekazane beneficjentowi w formie zaliczki
Kwota zaliczek zwróconych-niewykorzystanych
Kwota zaliczek rozliczonych w poprzednich wnioskach
Kwota zaliczek rozliczana bieżącym wnioskiem
Kwota zaliczek pozostających do rozliczenia
Procent rozliczenia (%)
Odsetki narosłe od środków zaliczki
W tym zwrócone do dnia sporządzania wniosku o płatność:

---

³⁸ Sekcja wymaga uzupełnienia, jeśli jako rodzaj wniosku oznaczono „Wniosek rozliczający zaliczkę”.

Razem	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
Dofinansowanie	

Lp. ³⁹	Numer wniosku o płatność w ramach którego wydatek został rozliczony
Numer zadania	Kategoria kosztu – Nazwa kosztu/Nazwa ryczaftu
Numer dokumentu (pole opcjonalne)	
Wydatki ogółem	Wydatki kwalifikowalne
Dofinansowanie	
Kategoria podlegająca limitom	Wydatki w ramach limitu
Uwagi / komentarze (pole opcjonalne)	

---

³⁹ Powiel tę tabelkę dla każdego raportowanego zwrotu i każdej raportowanej tym wnioskiem korekty.

-----DOCHÓD-----

Razem	
Kwota pomniejszająca wydatki kwalifikowalne	Kwota pomniejszająca dofinansowanie

Rodzaj dochodu ⁴⁰	
Kwota pomniejszająca wydatki kwalifikowalne	Kwota pomniejszająca dofinansowanie

---

⁴⁰ Powiel tą tabelkę dla każdego wykazywanego dochodu.

Projekt jest realizowany zgodnie z zasadami polityk wspólnotowych

☐ Tak

☐ Nie

W przypadku nieprzestrzegania polityk wspólnoty należy opisać, na czym polegały nieprawidłowości oraz wskazać planowane i podjęte działania naprawcze⁴¹:

Oświadczenie

Ja niżej podpisany oświadczam, iż zgodnie z moją wiedzą:

- wydatki wskazane we wniosku jako kwalifikowalne zostały poniesione zgodnie ze wszystkimi odpowiednimi zasadami kwalifikowania wydatków;
- informacje zawarte we wniosku o płatność rzetelnie odzwierciedlają rzeczowy i finansowy postęp realizacji projektu;
- we wniosku o płatność nie pominięto żadnych istotnych informacji, ani nie podano nieprawdziwych informacji, które mogłyby wpłynąć na ocenę prawidłowości realizacji projektu oraz finansowego i rzeczowego postępu w realizacji projektu;

jestem świadomy odpowiedzialności karnej wynikającej z art. 297 kodeksu karnego, dotyczącej poświadczania nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne.

Miejsce przechowywania dokumentacji

---

⁴¹ Pole wymaga uzupełnienia, jeśli projekt nie jest realizowany zgodnie z zasadami polityk wspólnotowych.

-----ZAŁĄCZNIKI-----

Załączniki:	
Nazwa załącznika 1 ⁴²	Typ dokumentu 1

Data i podpis składającego wniosek

---

⁴² Powiel wiersze tyle razy, ile wykazujesz załączników.

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Załącznik nr 4 do umowy

**FORMULARZ WPROWADZANIA ZMIAN W PROJEKCIE REALIZOWANYM
W RAMACH FEO 2021-2027**

INFORMACJE O PROJEKCIE	
NAZWA BENEFICJENTA	
NUMER WNIOSKU O DOFINANSOWANIE	
TYTUŁ PROJEKTU	

ZAKRES MODYFIKACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM				
LP.	DOTYCZY PUNKTU WE WNIOSKU O DOFINANSOWANIE, NAZWA I NUMER ZADANIA ORAZ NAZWA KATEGORII KOSZTÓW	ZAPIS PRZED ZMIANĄ	ZAPIS PO ZMIANIE	UZASADNIENIE ZAPROPONOWANEJ ZMIANY
1.	(należy podać nr Sekcji i nr pkt, nazwę i nr Zadania oraz nazwę Kategorii kosztów)			
2.				
3.				

Oświadczam, że do wniosku o dofinansowanie projektu ..... (tytuł projektu)
o sumie kontrolnej ..... (suma kontrolna nowego wniosku) zostały
wprowadzone wyłącznie powyższe zmiany. Jednocześnie oświadczam, że do wniosku
o dofinansowanie projektu nie zostały wprowadzone zmiany, które zostały zakwestionowane
na etapie wyboru projektu do dofinansowania.

.....
(podpis osoby uprawnionej do
reprezentowania wnioskodawcy,
zgodnie
z pkt 2.5 wniosku)

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

załącznik nr 5 do Umowy

Taryfikator korekt kosztów pośrednich za naruszenia postanowień umowy w zakresie zarządzania projektem

Lp.	Rodzaj naruszenia postanowień umowy o dofinansowanie w zakresie zarządzania projektem FEO 2021-2027:	Korekta kosztów pośrednich:
1.	Projekt jest zarządzany w sposób nieprawidłowy - stwierdzono rażące naruszenia przez Beneficjenta postanowień umowy w zakresie zarządzania projektem, skutkujące licznymi uchybieniami o kluczowym charakterze	5% wartości kosztów pośrednich wykazanych w aktualnym wniosku o dofinansowanie
2.	Beneficjent nie wdrożył w wyznaczonym terminie zaleceń z kontroli o kluczowym i istotnym znaczeniu, które nie dotyczą zwrotu wydatków niekwalifikowalnych.	5% wartości kosztów pośrednich wykazanych w aktualnym wniosku o dofinansowanie Korekty nie stosuje się, gdy IZ w związku z brakiem wdrożenia zaleceń uzna jednak za niekwalifikowalną część wydatków bezpośrednich.
3.	Beneficjent: • przedkłada wielokrotnie wnioski o płatność niskiej jakości (np. niekompletny, z tymi samymi błędami) lub niekompletne dokumenty źródłowe lub dokumenty w terminie niezgodnym z umową lub	W przypadku wystąpienia naruszenia po raz pierwszy: - 2 % wartości kosztów pośrednich wykazanych w aktualnym wniosku o dofinansowanie. W przypadku ponownego wystąpienia naruszenia dla wniosku o płatność za kolejny okres rozliczeniowy:

	- nie wprowadza danych do systemu teleinformatycznego CST2021 lub wprowadza dane niekompletne - lub - wprowadza dane do CST2021 z błędami	- 4% wartości kosztów pośrednich wykazanych w aktualnym wniosku o dofinansowanie. Korekta stosowana jest wyłącznie w przypadku braku możliwości zaakceptowania przez IZ trzeciej wersji wniosku o płatność. Korekty nie stosuje się gdy brak możliwości akceptacji wniosku o płatność wynika ze zgłaszania nowych uwag przez IZ, niezgłaszanych na wcześniejszym etapie weryfikacji wniosku o płatność.
4.	Beneficjent zaangażował do projektu koordynatora niezgodnie z zapisami aktualnego wniosku o dofinansowanie projektu.	5% wartości kosztów pośrednich wykazanych w złożonych dotychczas wnioskach o płatność. W przypadku nieusunięcia nieprawidłowości – 5% kosztów pośrednich wykazanych w każdym kolejnym wniosku o płatność.
5.	Niewypełnianie przez Beneficjenta obowiązku dotyczącego przekazywania do Instytucji Zarządzającej szczegółowego harmonogramu udzielania wsparcia oraz jego aktualizacji, o którym mowa w § 3 ust. 4.	W przypadku wystąpienia naruszenia po raz pierwszy: - 2% wartości kosztów pośrednich wykazanych we wniosku o płatność/wnioskach o płatność obejmujących okres, którego dotyczył nieprzekazany harmonogram, jednak nie więcej niż 10 000 PLN. W przypadku wystąpienia naruszenia po raz kolejny: - 4% wartości kosztów pośrednich wykazanych w we wniosku o płatność/wnioskach o płatność obejmujących okres, którego dotyczył nieprzekazany harmonogram, jednak nie więcej niż 50 000 PLN.

6.	Beneficjent, bez racjonalnego uzasadnienia, nie przedstawia w terminie wyznaczonym przez Instytucję Zarządzającą, jednak nie krótszym niż 5 dni roboczych, informacji i wyjaśnień związanych z realizacją projektu	1% wartości kosztów pośrednich wykazanych w aktualnym wniosku o dofinansowanie Korekty nie stosuje się, gdy IZ w związku z naruszeniem za niekwalifikowalną uzna część wydatków bezpośrednich.
7.	Beneficjent nie dochował obowiązków w zakresie Standardu dostępności dla polityki spójności (Standard szkoleniowy)¹, tj.: • formularze wykorzystywane w procesie rekrutacji nie zawierają, minimum jednego pytania o specjalne potrzeby uczestnika projektu; • informacja o projekcie jest umieszczona na stronie www niespełniającej wymagań standardu cyfrowego; • komunikacja na linii beneficjent-uczestnik/czka projektu nie jest zapewniona, przez co najmniej dwa sposoby/kanały komunikacji; • brak jest informacji o dostępności miejsca realizacji projektu na jego stronie internetowej; • do budynku, w którym odbywa się szkolenie prowadzą schody, a nie zastosowano windy, podjazdu czy innego usprawnienia, które umożliwi osobom z niepełnosprawnością dostęp do budynku;	Za każde naruszenie 1% wartości kosztów pośrednich wykazanych w aktualnym wniosku o dofinansowanie. Naruszenia sumują się, jednak nie więcej niż do 3% wartości kosztów pośrednich wykazanych w aktualnym wniosku o dofinansowanie. Warunkiem nałożenia korekty jest wezwanie Beneficjenta do podjęcia działań naprawczych w terminie i na warunkach określonych w wezwaniu. W przypadku braku wykonania przez Beneficjenta działań naprawczych, o których mowa w wezwaniu, Instytucja Zarządzająca jest uprawniona do nałożenia korekty.

¹ Załącznik nr 2 do Wytocznych zasad równościowych.

	• na kondygnacjach dostępnych dla osób z niepełnosprawnością nie ma przystosowanych toalet; • na korytarzach znajdują się wystające gabloty, reklamy, elementy dekoracji czy inne obiekty, które mogłyby być przeszkodą dla osób z niepełnosprawnościami; • materiały informacyjne w projekcie lub dokumenty dla uczestników projektu nie spełniają zasad dostępności wg standardu informacyjno-promocyjnego; • materiały szkoleniowe nie są przygotowane, co najmniej w wersji elektronicznej zgodnie ze standardem cyfrowym; • w przypadku szkoleń zamkniętych, nie zostało zapewnione tłumaczenie szkolenia na Polski Język Migowy mimo, że chociaż jeden z uczestników zgłosił taką potrzebę; • osoby ze szczególnymi potrzebami nie otrzymały informacji na temat postępowania w sytuacji awaryjnej w formie dla nich dostępnej.	

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

załącznik nr 6 do Umowy

Harmonogram płatności

Nazwa i adres Beneficjenta

(miejsce i data)

Nazwa i nr projektu

Rok	Kwartał	Miesiąc	Wydatki kwalifikowalne ¹	Dofinansowanie ²		
				Z ³	R ⁴	O ⁵
	Suma kwartał X					
		-				
Razem dla rok XXXX						
Ogółem						

¹ Należy podać kwotę wydatków kwalifikowalnych, które Beneficjent planuje rozliczyć we wnioskach o płatność składanych w danym okresie. O przyporządkowaniu określonej kwoty wydatków do konkretnego miesiąca/kwartału nie decyduje moment faktycznego poniesienia wydatku przez Beneficjenta/Partnerów.

² Należy podać kwotę transzy dofinansowania, o którą wnioskować będzie Beneficjent w przedkładanych w danym miesiącu/kwartale wnioskach o płatność.

³ Kwota zaliczki.

⁴ Kwota refundacji.

⁵ Kwota ogółem.

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Załącznik nr 7 do Umowy

Wniosek o dodanie osoby zarządzającej projektem.

Dane Beneficjenta:	
Kraj	
Nazwa Beneficjenta	
NIP Beneficjenta	
Nr projektu	

Dane osoby uprawnionej:	
Adres e-mail	
Imię i nazwisko	

Oświadczenie osoby uprawnionej:	
Ja, niżej podpisany/a ..... oświadczam, że:	
Imię	Nazwisko
☐ Zapoznałem się z Regulaminem bezpiecznego użytkowania Centralnego Systemu Teleinformatycznego CST 2021 i zobowiązuję się do jego przestrzegania.	
.....	
Data, Podpis osoby uprawnionej	

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Załącznik nr 8 do Umowy

Wyciąg z zapisów „Podręcznika wnioskodawcy i beneficjenta Funduszy Europejskich na lata 2021-2027 w zakresie informacji i promocji”

1. Jak oznaczać dokumenty i działania informacyjno-promocyjne w projekcie?

Jako beneficjent musisz oznaczać działania informacyjne i promocyjne oraz dokumenty związane z realizacją projektu, które podajesz do wiadomości publicznej lub przeznaczasz dla uczestników projektów. Z wyjątkiem dokumentów, których ze względu na ich specyfikę nie można zmieniać i ingerować w ich wzory, np. z powodu obowiązującego prawa (dokumenty księgowe, certyfikaty etc.).

Uwaga! Jeśli w zestawieniu lub na materiale występują inne znaki dodatkowe (logo), to nie mogą być one większe (mierzone wysokością lub szerokością) od flagi (symbolu) Unii Europejskiej.

1.1. Jakie znaki graficzne należy umieścić?

Jeśli realizujesz projekt finansowany przez program regionalny, oznaczenie projektu musi zawierać następujące znaki:

Znak Funduszy Europejskich /znak właściwego programu złożony z symbolu graficznego i nazwy Fundusze Europejskie lub nazwy programu	Znak barw Rzeczypospolitej Polskiej złożony z barw RP oraz nazwy Rzeczpospolita Polska	Znak Unii Europejskiej złożony z flagi UE i napisu „Dofinansowane przez Unię Europejską”	Oficjalne logo promocyjne województwa

Przykładowe zestawienie znaków:

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

1.2. Liczba znaków w zestawieniu

Liczba znaków w zestawieniu (tzn. w jednej linii) **nie może przekraczać czterech**¹, łącznie ze znakami FE, znakiem barw RP i znakiem UE, a w przypadku programów regionalnych również z herbem lub oficjalnym logo województwa.

Nie można w zestawieniu umieszczać znaków wykonawców, którzy realizują działania w ramach projektu, ale którzy nie są beneficjentami. Inne znaki, jeśli są potrzebne, można umieścić poza zestawieniem – linią znaków: FE, barw RP, UE (z wyjątkiem tablic, plakatów i naklejek, których wzory nie mogą być modyfikowane).

2. Jak oznaczać miejsce projektu? Tablice i plakaty.

Twoje obowiązki związane z oznaczaniem miejsca realizacji projektu zależą od rodzaju projektu oraz całkowitego kosztu projektu. Zarówno tablice, jak i plakaty, muszą znajdować się **w miejscu dobrze widocznym**.

2.1. Tablice informacyjne

2.1.1. Jak powinna wyglądać tablica informacyjna?

Tablica musi zawierać:

- 1) znak FE, znak UE oraz oficjalne logo promocyjne województwa (jeśli realizujesz projekt dofinansowany przez program regionalny),
- 2) nazwę beneficjenta,
- 3) tytuł projektu (maksymalnie 150 znaków),
- 4) adres portalu www.mapadotacji.gov.pl.

Wzór tablicy dla programu regionalnego (przykład):

---

¹ Nie dotyczy tablic, plakatów, naklejek, których wzory nie mogą być zmieniane

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Dofinansowane przez
Unię Europejską

[To jest miejsce na tytuł projektu
w jednym, dwóch lub trzech
wierszach]

Benificjent: [Nazwa beneficjenta do uzupełnienia
w jednym lub dwóch wierszach]

www.mapadotacji.gov.pl

Projekty tablic są przygotowane w trzech wymiarach: 80/40, 120/60 i 240/120 cm.

UWAGA: Wzór tablic informacyjnych jest obowiązkowy, tzn. nie można go modyfikować, dodawać/usuwać znaków, poza uzupełnianiem treści we wskazanych polach.

2.1.2. Gdzie umieścić tablicę informacyjną?

Tablicę informacyjną umieścić w miejscu realizacji projektu, np. tam, gdzie prowadzone są prace budowlane lub infrastrukturalne.

Jeżeli realizujesz projekt, ale nie przewidujesz w nim prac budowlanych lub infrastrukturalnych, a planujesz inwestycje rzeczowe lub zakup sprzętu, to tablica powinna znajdować się na lub przed siedzibą beneficjenta.

Wybierz miejsce dobrze widoczne i ogólnie dostępne, gdzie największa liczba osób będzie miała możliwość zapoznać się z treścią tablicy.

Jeśli prowadzisz prace w kilku lokalizacjach, należy ustawić kilka tablic w kluczowych dla projektu miejscach.

W przypadku inwestycji liniowych (takich jak np. drogi, koleje, ścieżki rowerowe etc.) umieścić przynajmniej dwie tablice informacyjne: na odcinku początkowym i końcowym. Tablic może być więcej, w zależności od potrzeb.

Powierzchnia tablicy powinna być odpowiednio duża tak, aby była dobrze widoczna.

2.1.3 Kiedy umieścić tablicę informacyjną i na jak długo?

Tablicę informacyjną musisz umieścić niezwłocznie po rozpoczęciu fizycznej realizacji Projektu obejmującego inwestycje rzeczowe lub zainstalowaniu

zakupionego sprzętu. Jeśli projekt rozpoczął się przed uzyskaniem dofinansowania, tablica powinna stanąć bezpośrednio po podpisaniu umowy lub uzyskaniu decyzji o dofinansowaniu (nie później niż dwa miesiące od tej daty).

Tablica informacyjna powinna być wyeksponowana w okresie realizacji projektu oraz w okresie jego trwałości. Okres trwałości projektu jest określony w umowie o dofinansowanie. Musi zatem być wykonana z trwałych materiałów, odpornych na warunki atmosferyczne. Uszkodzoną lub nieczytelną tablicę musisz wymienić lub odnowić.

2.1.4 Co zrobić, jeśli realizuję kilka projektów w tym samym miejscu?

Jeśli w tym samym miejscu realizujesz kilka projektów, które musisz oznaczyć tablicami lub jeśli w późniejszym terminie otrzymasz dalsze finansowanie na ten sam projekt, możesz umieścić jedną, **wspólną tablicę informacyjną**. Wygląd wspólnej tablicy musi być zgodny z zasadami określonymi w „Księdze Tożsamości Wizualnej marki Fundusze Europejskie 2021-2027”.

2.2 Plakaty informujące o projekcie

2.2.1 Jak powinien wyglądać plakat?

Plakat musi zawierać:

- 1) znak FE, znak UE oraz herb lub oficjalne logo promocyjne województwa (jeśli realizujesz projekt finansowany przez program regionalny),
- 2) nazwę beneficjenta,
- 3) tytuł projektu (maksymalnie 150 znaków),
- 4) wysokość dofinansowania projektu z Unii Europejskiej,
- 5) adres portalu www.mapadotacji.gov.pl

Wzór plakatu dla programu regionalnego:

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Dofinansowane przez
Unię Europejską

[Nazwa beneficjenta do uzupełnienia]
realizuje projekt [tytuł projektu do uzupełnienia]

Dofinansowanie projektu z UE:
[kwota w PLN do uzupełnienia]

www.mapadotacji.gov.pl

UWAGA: Wzór plakatu jest obowiązkowy, tzn. nie można go modyfikować, dodawać/usuwać znaków poza uzupełnieniem treści we wskazanych polach.

2.2.2 Gdzie umieścić plakat?

Plakat umieść w widocznym i dostępnym publicznie miejscu. Może być to np. wejście do budynku, w którym masz swoją siedzibę albo w recepcji. Musisz zawiesić przynajmniej jeden plakat, a jeśli działania w ramach projektu realizujesz w kilku lokalizacjach, plakaty umieść w każdej z nich.

2.2.3 Kiedy umieścić plakat i na jak długo?

Plakat musi być wyeksponowany w trakcie realizacji projektu. Trzeba go umieścić w widocznym miejscu nie później niż miesiąc od uzyskania dofinansowania.

3. Jak oznaczyć sprzęt i wyposażenie zakupione/powstałe w projekcie?

3.1.1. Jak powinna wyglądać naklejka?

Jako beneficjent, jesteś zobowiązany do umieszczenia naklejek na wyposażeniu, sprzęcie i środkach transportu, powstałych lub zakupionych w ramach projektu

dofinansowanego z Funduszy Europejskich. **Naklejki powinny znajdować się w dobrze widocznym miejscu.**

Naklejka musi zawierać:

- zestawienie znaków: Funduszy Europejskich (lub znaku odpowiedniego programu), barw Rzeczypospolitej Polskiej, Unii Europejskiej,
- tekst „Zakup współfinansowany ze środków Unii Europejskiej”.

Wzór naklejki:

UWAGA: Wzór naklejki jest obowiązkowy, tzn. nie można go modyfikować, dodawać/usuwać znaków, poza zmianą znaku „Fundusze Europejskie” na znak odpowiedniego programu.

Naklejki należy umieścić na:

- a) sprzętach, maszynach, urządzeniach (np. maszyny, urządzenia produkcyjne, laboratoryjne, komputery, laptopy),
- b) środkach transportu (np. samochodach, radiowozach, tramwajach, autobusach, wagonach kolejowych),
- c) aparaturze (np. laboratoryjnej, medycznej, modelach szkoleniowych),
- d) środkach i pomocach dydaktycznych (np. tablicach, maszynach edukacyjnych), itp.

4. Jakie informacje musisz umieścić na oficjalnej stronie internetowej i w mediach społecznościowych?

Jeśli posiadasz oficjalną stronę internetową, musisz zamieścić na niej opis projektu, który zawiera:

1. tytuł projektu lub jego skróconą nazwę (maksymalnie 150 znaków),
2. podkreślenie faktu otrzymania wsparcia finansowego z Unii Europejskiej przez zamieszczenie znaku Funduszy Europejskich, znaku barw Rzeczypospolitej Polskiej i znaku Unii Europejskiej,

3. zadania, działania, które będą realizowane w ramach projektu (opis, co zostanie zrobione, zakupione etc.),
4. grupy docelowe (do kogo skierowany jest projekt, kto z niego skorzysta),
5. cel lub cele projektu,
6. efekty, rezultaty projektu (jeśli opis zadań, działań nie zawiera opisu efektów, rezultatów),
7. wartość projektu (całkowity koszt projektu),
8. wysokość wkładu Funduszy Europejskich.

Jest to minimalny zakres informacji, obowiązkowy dla każdego projektu.

Dodatkowo muszą znaleźć się hasztagi: #FunduszeUE lub #FunduszeEuropejskie w przypadku wszelkich informacji o projekcie.

Rekomendujemy też zamieszczanie zdjęć, grafik, materiałów audiowizualnych oraz harmonogramu projektu, prezentującego jego główne etapy i postęp prac.

Powyższe informacje i oznaczenia (pkt 1-8) musisz także umieścić na profilu w mediach społecznościowych. Pamiętaj także o hasztagach.

Jeżeli nie posiadasz profilu w mediach społecznościowych, musisz go założyć.

Zarówno profil w mediach społecznościowych, jak i oficjalna strona internetowa, na której zamieszczasz powyższe informacje, powinny być utrzymywane do końca realizacji projektu.

Pamiętaj, że oznaczenia na stronach internetowych i w mediach społecznościowych występują **zawsze w wariancie pełnokolorowym**. Nie można tu zastosować wersji achromatycznych.

Uwaga! Jeżeli tworzysz nową stronę internetową, którą finansujesz w ramach projektu, oznaczenia graficzne muszą znaleźć się na samej górze strony internetowej (szczegóły znajdziesz w *Podręczniku*). Taką stronę musisz utrzymywać do końca okresu trwałości projektu.

5. Jak oznaczać projekty dofinansowane jednocześnie z Funduszy Europejskich oraz Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności?

Jeśli realizujesz projekt, który dofinansowany jest jednocześnie z Funduszy Europejskich (FE) oraz Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), umieść wspólne zestawienie znaków: FE z nazwą właściwego programu, barw RP, UE oraz znak dodatkowy KPO (po linii oddzielającej). Pod zestawieniem

tych znaków musisz umieścić informację słowną: „Dofinansowane przez Unię Europejską - NextGenerationEU”.

Wzór wspólnego zestawienia znaków:

Jeśli w Twoim projekcie istnieje obowiązek umieszczenia tablic informacyjnych, możesz umieścić dwie oddzielne tablice – jedną dla Funduszy Europejskich i drugą dla Krajowego Planu Odbudowy **albo** możesz postawić jedną wspólną tablicę informacyjną.

Jeśli w Twoim projekcie musisz umieścić plakaty informacyjne, możesz umieścić dwa oddzielne plakaty – jeden dla FE i drugi dla KPO **lub** możesz umieścić co najmniej jeden wspólny plakat informacyjny.

Aby oznaczyć sprzęt i wyposażenie zakupione/ powstałe w ramach projektu finansowanego z FE i KPO, zastosuj wspólny wzór naklejek.

Wspólne **wzory tablicy, plakatu oraz naklejek, znajdziesz w *Podręczniku*** i na portalu www.funduszeuropejskie.gov.pl.

6. Gdzie znajdziesz znaki: FE, barw RP, UE i wzory materiałów?

Potrzebne znaki i zestawienia znaków zapisane w plikach programów graficznych, a także wzory plakatów, tablic, naklejek i poglądowe wzory innych materiałów informacyjno-promocyjnych znajdziesz na portalu Funduszy Europejskich:

<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/prawo-i-dokumenty/zasady-komunikacji-fe/> oraz na stronach internetowych programów.

Jest tam również dostępna „Księga Tożsamości Wizualnej marki Fundusze Europejskie 2021-2027”, w której znajdziesz szczegółowe zasady tworzenia i używania oznaczeń projektów.

Zasady stosowania herbu województwa lub jego oficjalnego logo promocyjnego oraz gotowe zestawienia znaków dla programów regionalnych, znajdziesz na stronach internetowych programów regionalnych.

Załącznik nr 9 do Umowy

Wykaz pomniejszenia wartości dofinansowania projektu w zakresie obowiązków komunikacyjnych beneficjentów FE

Maksymalna wielkość pomniejszenia za wszystkie uchybienia nie może przekroczyć 3% kwoty dofinansowania.

LP	Obowiązek	Uchybienie	Wielkość pomniejszenia kwoty dofinansowania
1.	Umieszczenia krótkiego opisu Projektu na oficjalnej stronie internetowej Beneficjenta, jeśli ją posiada. Opis projektu musi zawierać: a) tytuł projektu lub jego skróconą nazwę, b) podkreślenie faktu otrzymania wsparcia finansowego z Unii Europejskiej przez zamieszczenie znaku Funduszy Europejskich, znaku barw Rzeczypospolitej Polskiej i znaku Unii Europejskiej, c) zadania, działania, które będą realizowane w ramach projektu (opis, co zostanie zrobione, zakupione etc.), d) grupy docelowe (do kogo skierowany jest projekt, kto z niego skorzysta), e) cel lub cele projektu, f) efekty, rezultaty projektu (jeśli opis zadań, działań nie zawiera opisu efektów, rezultatów),	Brak opisu Projektu na oficjalnej stronie internetowej Beneficjenta, jeśli ją posiada lub Brak w umieszczonym opisie Projektu informacji o fakcie otrzymania wsparcia finansowego z Unii Europejskiej	0,5%

	g) wartość projektu(całkowity koszt projektu), h) wysokość wkładu Funduszy Europejskich. (dotyczy: art. 50 ust. 1 lit. a rozporządzenia ogólnego; §22ust 2 pkt 4 umowy)		
2.	Umieszczenia krótkiego opisu Projektu na stronach mediów społecznościowych Beneficjenta. Opis projektu musi zawierać: a) tytuł projektu lub jego skróconą nazwę, b) podkreślenie faktu otrzymania wsparcia finansowego z Unii Europejskiej przez zamieszczenie znaku Funduszy Europejskich, barw Rzeczypospolitej Polskiej i znaku Unii Europejskiej, c) zadania, działania, które będą realizowane w ramach projektu (opis, co zostanie zrobione, zakupione etc.), d) grupy docelowe (do kogo skierowany jest projekt, kto z niego skorzysta), e) cel lub cele projektu, f) efekty, rezultaty projektu (jeśli opis zadań, działań nie zawiera opisu efektów, rezultatów), g) wartość projektu (całkowity koszt projektu), h) wysokość wkładu Funduszy Europejskich. (dotyczy: art. 50 ust. 1 lit. a rozporządzenia ogólnego; §22ust 2 pkt 4 umowy)	Brak opisu Projektu na stronach mediów społecznościowych Beneficjenta lub Brak w umieszczonym opisie Projektu informacji o fakcie otrzymania wsparcia finansowego z Unii Europejskiej	0,5%
3.	Umieszczenie w widoczny sposób znaku Funduszy Europejskich, znaku barw Rzeczypospolitej Polskiej (jeśli dotyczy; wersja pełnokolorowa) i znaku Unii Europejskiej na:	Nieumieszczenie znaku Funduszy Europejskich, znaku barw Rzeczypospolitej Polskiej (jeśli dotyczy; wersja pełnokolorowa) i znaku Unii Europejskiej w którymkolwiek działaniu, dokumencie, materiale	0,25%

	a) wszystkich prowadzonych działaniach informacyjnych i promocyjnych dotyczących Projektu, b) wszystkich dokumentach i materiałach (m.in. produkty drukowane lub cyfrowe) podawanych do wiadomości publicznej, c) wszystkich dokumentach i materiałach dla osób i podmiotów uczestniczących w Projekcie. (dotyczy: art. 50 ust. 1 lit. b rozporządzenia ogólnego; §22 ust 2 pkt 1 lit. a-c umowy)		
4.	Umieszczenie w miejscu realizacji Projektu trwałej tablicy informacyjnej podkreślającej fakt otrzymania dofinansowania z UE, niezwłocznie po rozpoczęciu fizycznej realizacji Projektu obejmującego inwestycje rzeczowe lub zainstalowaniu zakupionego sprzętu. (dotyczy: art. 50 ust. 1 lit. c rozporządzenia ogólnego; §22 ust 2 pkt 2 umowy)	Nieumieszczenie tablicy	0,5%
		Umieszczenie tablicy informacyjnej niezgodnie z wzorem określonym w załączniku nr... do Umowy	0,25%
		Umieszczenie tablicy informacyjnej w miejscu niewidocznym lub mało widocznym dla społeczeństwa	0,25%
5.	Umieszczenie w widocznym miejscu realizacji Projektu przynajmniej jednego trwałego plakatu o minimalnym formacie A3 lub podobnej wielkości elektronicznego wyświetlacza, podkreślającego fakt otrzymania dofinansowania z UE.	Nieumieszczenie przynajmniej jednego plakatu lub elektronicznego wyświetlacza	0,5%
		Umieszczenie plakatu lub elektronicznego wyświetlacza niezgodnie ze wzorem i wytycznymi określonymi w pkt ... załącznika nr... do Umowy	0,25%

	(dotyczy: art. 50 ust. 1 lit. d rozporządzenia ogólnego; §22 ust 2 pkt 3 umowy)	Umieszczenie plakatu lub elektronicznego wyświetlacza w miejscu niewidocznym lub mało widocznym dla społeczeństwa	0,25%
6.	Zorganizowanie wydarzenia lub działania informacyjno-promocyjnego (np. konferencja prasowa, wydarzenie promujące projekt, prezentacja projektu na targach branżowych) w ważnym momencie realizacji projektu, np. na otwarcie projektu, zakończenie projektu lub jego ważnego etapu np. rozpoczęcie inwestycji, oddanie inwestycji do użytkowania itp. Do udziału w wydarzeniu informacyjno-promocyjnym należy zaprosić z co najmniej 4-tygodniowym wyprzedzeniem przedstawicieli KE i IZ za pośrednictwem poczty elektronicznej (dotyczy: art. 50 ust. 1 lit. e rozporządzenia ogólnego; §22 ust 2 pkt 5 umowy)	Niezorganizowanie wydarzenia lub działania informacyjno-promocyjnego lub Niezaproszenie do udziału w wydarzeniu informacyjno-promocyjnym przedstawicieli KE odpowiedniej IZ	0,5%

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

załącznik nr 10 do Umowy

..... (miejscowość, data)

Wzór oświadczenia udzielenia licencji niewyłącznej

Niniejszym, jako posiadacz majątkowych praw autorskich, udzielam ..... (nazwa
licencjobiorcy) nieodpłatnej i niewyłącznej licencji do korzystania z
..... (przekazane utwory), powstałego/powstałych w
ramach Projektu ..... (nazwa Projektu) na następujących warunkach:

- 1) na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz na terytorium innych państw członkowskich UE,
- 2) na okres 10 lat,
- 3) bez ograniczeń co do liczby egzemplarzy i nośników, w zakresie następujących pól eksploatacji:
  - a) utrwalanie – w szczególności drukiem, zapisem w pamięci komputera i na nośnikach elektronicznych, oraz zwielokrotnianie, powielanie i kopiowanie tak powstałych egzemplarzy dowolną techniką,
  - b) rozpowszechnianie oraz publikowanie w dowolny sposób (w tym poprzez: wyświetlanie lub publiczne odtwarzanie lub wprowadzanie do pamięci komputera i sieci multimedialnych, w tym Internetu) – w całości lub w części, jak również w połączeniu z innymi utworami,
  - c) publiczna dystrybucja utworów lub ich kopii we wszelkich formach (np. książka, broszura, CD, kanał youtube, Internet),
  - d) udostępnianie, w tym instytucjom i jednostkom organizacyjnym Unii, IK UP, IZ, IP i IW oraz ich pracownikom oraz publiczne udostępnianie przy wykorzystaniu wszelkich środków komunikacji (np. Internet),
  - e) przechowywanie i archiwizowanie w postaci papierowej albo elektronicznej,
- 4) z prawem do udzielania osobom trzecim sublicencji na warunkach i polach eksploatacji, o których mowa powyżej.

.....

Podpis Beneficjenta

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Załącznik nr 11 do Umowy

OŚWIADCZENIE UCZESTNIKA PROJEKTU¹

W związku z przystąpieniem do projektu pn. (nazwa projektu) oświadczam, że przyjmuję do wiadomości, iż:

- 1) administratorem moich danych osobowych w odniesieniu do zbioru FEO 2021-2027 jest Marszałek Województwa Opolskiego z siedzibą przy ul. Piastowskiej 14, 45-082 Opole, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego,
- 2) podstawę prawną przetwarzania moich danych osobowych stanowi art. 6 ust. 1 lit. a i c oraz art. 9 ust. 2 lit. a i g rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. U. UE. L. 2016.119.1) – dane osobowe są niezbędne dla realizacji programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Opolszczyzny 2021-2027 (FEO 2021-2027) na podstawie:

w odniesieniu do zbioru FEO 2021-2027:

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej,
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013 (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 21, z późn. zm.)

---

¹ Wzór może być modyfikowany przez Instytucję Zarządzającą poprzez dodanie elementów określonych dla deklaracji uczestnictwa w projekcie, przy czym wymagane jest aby uczestnik złożył odrębne podpisy na deklaracji i oświadczeniu.

- ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027, w szczególności art. 87-93,
- 3) moje dane osobowe będą przetwarzane wyłącznie w celu realizacji projektu (nazwa projektu), w szczególności potwierdzenia kwalifikowalności wydatków, udzielenia wsparcia, monitoringu, ewaluacji, kontroli, audytu i sprawozdawczości oraz działań informacyjno-promocyjnych w ramach programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Opolszczyzny 2021-2027 (FEO 2021-2027);
  - 4) moje dane osobowe zostały powierzone do przetwarzania Instytucji Zarządzającej - (nazwa i adres), beneficjentowi realizującemu projekt - (nazwa i adres beneficjenta) oraz podmiotom, które na zlecenie beneficjenta uczestniczą w realizacji projektu - (nazwa i adres ww. podmiotów). Moje dane osobowe mogą zostać udostępnione firmom badawczym realizującym badanie ewaluacyjne na zlecenie Powierzającego, Instytucji Zarządzającej lub innego podmiotu który zawarł porozumienie z Powierzającym lub Instytucją Zarządzającą na realizację ewaluacji. Moje dane osobowe mogą zostać również udostępnione specjalistycznym firmom, realizującym na zlecenie Powierzającego lub Instytucji Zarządzającej kontrole w ramach FEO 2021-2027;
  - 5) moje dane osobowe będą przechowywane do czasu rozliczenia FEO 2021-2027 oraz zakończenia archiwizowania dokumentacji;
  - 6) podanie danych jest dobrowolne, aczkolwiek odmowa ich podania jest równoznaczna z brakiem możliwości udzielenia wsparcia w ramach projektu;
  - 7) w ciągu 4 tygodni po zakończeniu udziału w projekcie udostępnię dane dot. mojego statusu na rynku pracy oraz informacje nt. udziału w kształceniu lub szkoleniu oraz uzyskania kwalifikacji lub nabycia kompetencji;
  - 8) w ciągu 12 miesięcy od rozpoczęcia działalności gospodarczej przekażę informację o liczbie utworzonych miejscach pracy².
  - 9) mam prawo wniesienia skargi do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych;
  - 10) mogę skontaktować się z Inspektorem Ochrony Danych wysyłając wiadomość na adres poczty elektronicznej: iod@opolskie.pl lub adres poczty ..... (gdzie ma to zastosowanie - należy podać dane kontaktowe inspektora ochrony danych u Beneficjenta);
  - 11) dodatkowo w zakresie przetwarzania danych osobowych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. U. UE. L. 2016.119.1) mam prawo do:
    - cofnięcia zgody na przetwarzanie danych osobowych;

---

² Dotyczy przyznania jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej.

- żądania od administratora dostępu do danych osobowych w zakresie danych dotyczących składającego niniejsze oświadczenie w tym ich sprostowania, usunięcia lub ograniczenia ich przetwarzania;
- wniesienia sprzeciwu wobec przetwarzania danych osobowych;
- do przeniesienia danych osobowych..

.....
MIEJSCOWOŚĆ I DATA

.....
CZYTELNY PODPIS UCZESTNIKA PROJEKTU*

---

* W przypadku deklaracji uczestnictwa osoby małoletniej oświadczenie powinno zostać podpisane przez jej prawnego opiekuna.

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Załącznik nr 12 do Umowy

Zbiór FEO 2021-2027:

1. Kategorie osób których dane dotyczą:

- wykonawcy, zleceniobiorcy, klienci,
- wnioskodawcy, beneficjenci i partnerzy oraz ich pracownicy, którzy aplikują o środki wspólnotowe i realizują projekty w ramach FEO 2021-2027,
- uczestnicy projektów instytucjonalni i indywidualni,
- uczestnicy szkoleń, konkursów, konferencji,
- uczestnicy spotkań informacyjnych,
- osoby których dane przetwarzane są w związku z badaniem kwalifikowalności wydatków w projektach (w tym w szczególności personel projektu, wykonawcy, oferenci, uczestnicy komisji przetargowych).

2. Dane osobowe osób z ww. kategorii:

- nazwiska i imiona
- data urodzenia
- miejsce urodzenia
- adres zamieszkania lub pobytu
- numer ewidencyjny PESEL
- numer identyfikacji podatkowej NIP
- miejsce pracy
- zawód
- wykształcenie
- numer telefonu
- obywatelstwo,
- adres e-mail, -
- rodzaj uczestnika,
- nazwa instytucji,
- płeć,
- wiek w chwili przystępowania do projektu,
- rodzaj przyznanego wsparcia,
- data rozpoczęcia/zakończenia udziału w projekcie,
- data rozpoczęcia/zakończenia udziału we wsparciu,
- status osoby na rynku pracy w chwili przystąpienia do projektu,
- sytuacja osoby w momencie zakończenia udziału w projekcie,
- zakończenie udziału osoby w projekcie zgodnie z zaplanowaną dla niej ścieżką uczestnictwa,

- osoba należąca do mniejszości narodowej lub etnicznej, migrant, osoba obcego pochodzenia,
- osoba bezdomna lub dotknięta wykluczeniem z dostępu do mieszkań,
- osoba z niepełnosprawnościami,
- osoba w innej niekorzystnej sytuacji społecznej,
- forma zaangażowania,
- okres zaangażowania w projekcie,
- wymiar czasu pracy,
- stanowisko,
- numer konta bankowego,
- kwota wynagrodzenia,
- nazwa instytucji/organizacji,
- REGON,
- forma prawna,
- forma własności,
- osoba/y uprawniona/e do podejmowania decyzji wiążących,
- osoba do kontaktów roboczych,
- symbol partnera,
- typ instytucji,
- obszar według stopnia urbanizacji (DEGURBA),
- informacja, czy wsparciem zostali objęci pracownicy instytucji,
- identyfikator użytkownika,
- rodzaj użytkownika.

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Załącznik nr 13 do Umowy

UPOWAŻNIENIE Nr _____

DO PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH

z dniem [_____] r., na podstawie art. 29 w związku z art. 28 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE. L 119 z 04.05.2016, str. 1) (RODO), upoważniam [_____] do przetwarzania danych osobowych w zbiorze FEO 2021-2027 w ramach projektu [_____] realizowanego w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 realizowanej/ego/ych przez [_____]. Upoważnienie wygasa z chwilą ustania Pana/Pani* stosunku prawnego z [_____] lub z chwilą jego odwołania.

_____
Czytelny podpis osoby upoważnionej do
wydawania i odwoływania upoważnień.

_____
(miejscowość, data, podpis)

Oświadczam, że zapoznałem/am się z przepisami dotyczącymi ochrony danych osobowych, w tym z RODO, a także z obowiązującymi w _____ Polityką bezpieczeństwa ochrony danych osobowych oraz Instrukcją zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych i zobowiązuje się do przestrzegania zasad przetwarzania danych osobowych określonych w tych dokumentach.

Zobowiązuję się do zachowania w tajemnicy przetwarzanych danych osobowych, z którymi zapoznałem/am się oraz sposobów ich zabezpieczania, zarówno w okresie trwania umowy jak również po ustaniu stosunku prawnego łączącego mnie z [_____].

Upoważnienie wygasa z chwilą ustania Pana/Pani* stosunku prawnego z [_____] lub z chwilą jego odwołania.

Czytelny podpis osoby składającej

oświadczenie

Upoważnienie otrzymałem

(miejscowość, data, podpis)

*niepotrzebne skreślić

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Załącznik nr 14 do Umowy

**ODWOŁANIE UPOWAŻNIENIA Nr _____
DO PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH**

Z _____dnem _____r., na podstawie art. 29 w związku z art. 28 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE. L 119 z 04.05.2016, str. 1) (RODO), odwołuję upoważnienie Pana /Pani* _____do przetwarzania danych osobowych nr____wydane w dniu _____

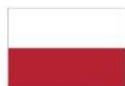
_____
Czytelny podpis osoby, upoważnionej do
wydawania i odwoływania upoważnień

_____
(miejscowość, data)

*niepotrzebne skreślić

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Załącznik nr 15 do Umowy

Zasady weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym wykaz minimalnych obligatoryjnych dokumentów dla działania 6.7 WSPARCIE RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ w ramach programu regionalnego FEO 2021-2027
Dotyczy: postępowania konkurencyjnego

Zakres: Europejski Fundusz Społeczny Plus

Opole, listopad 2023 r.

Kryteria formalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty udostępniane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
1.	Wniosek o dofinansowanie projektu został podpisany w sposób zgodny z Instrukcją wypełniania wniosku o dofinansowanie projektu w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 (zakres EFS+)	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie statutu jednostki/aktu powołującego jednostkę, pełnomocnictwa do reprezentowania beneficjenta i składania oświadczeń woli zgodnie z dokumentem rejestrowym, czy osoby, które podpisały wniosek o dofinansowanie są prawnie uprawnione do reprezentowania wnioskodawcy.	
2.	Wnioskodawca oraz Partnerzy (jeśli dotyczy) uprawnieni do składania wniosku.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie dokumentów rejestrowych Wnioskodawcy i Partnerów (jeśli dotyczy) (np. KRS, REGON, CEIDG), statutu lub umowy, na podstawie której utworzono jednostkę.	
3.	Roczny obrót Wnioskodawcy i Partnera/Partnerów jest równy lub wyższy od średnich rocznych wydatków w projekcie. (nie dotyczy jednostek sektora finansów publicznych)	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie dokumentów źródłowych będących w posiadaniu beneficjenta np. PIT, sprawozdanie finansowe, zaświadczenie z Urzędu Skarbowego.	

Kryteria formalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty udostępniane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
4.	Zasadność zawarcia partnerstwa w ramach projektu (jeśli dotyczy).	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
5.	W przypadku projektu partnerskiego spełnione zostały wymogi dotyczące wyboru Partnerów, o których mowa w art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie porozumienia/umowy o partnerstwie wraz z aneksami oraz informacji zawartych na stronie podmiotu inicjującego projekt partnerski i wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej zamieszczonych przez podmiot przystępujący do projektu partnerskiego.	
6.	Wnioskodawca oraz Partnerzy (jeśli dotyczy) nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o dofinansowanie.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie rejestru podmiotów wykluczonych prowadzonego przez Ministra Finansów.	
7.	Wnioskodawca określił wartość docelową większą od zera dla	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	

Kryteria formalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty udostępniane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
	wszystkich wybranych wskaźników w projekcie.		
8.	Wartość dofinansowania projektu nie przekracza maksymalnej kwoty dofinansowania określonej w postępowaniu konkurencyjnym (jeśli dotyczy).	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
9	Projekt, którego łączna wartość wyrażona w PLN nie przekracza równowartości 200 tys. EUR rozliczany jest z zastosowaniem uproszczonych metod rozliczania wydatków wskazanych w regulaminie wyboru projektów.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
10.	Projekt nie został fizycznie ukończony lub w pełni wdrożony przed złożeniem wniosku o dofinansowanie.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie zapisów w postępie rzeczowym i finansowym wniosku o płatność.	

Kryteria formalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty udostępniane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
		Dodatkowo na podstawie dokumentacji źródłowej potwierdzającej realizację projektu znajdującej się w posiadaniu beneficjenta.	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
1.	Wybrane wskaźniki są adekwatne do określonego na poziomie projektu celu/typu projektu/grupy docelowej.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
2.	Założone wartości docelowe wskaźników są realne do osiągnięcia.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
3.	Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnoprawnościami.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie zapisów w postępie rzeczowym wniosku o płatność.	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
		Dodatkowo na podstawie dokumentacji źródłowej potwierdzającej realizację projektu znajdującej się w posiadaniu beneficjenta.	
4.	Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+, który został określony w załączniku nr 1 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie zapisów w postępie rzeczowym wniosku o płatność. Dodatkowo na podstawie dokumentacji źródłowej potwierdzającej realizację projektu znajdującej się w posiadaniu beneficjenta.	
5.	Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju i zasadą „nie czyni poważnych szkód” (DNSH).	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie zapisów w postępie rzeczowym wniosku o płatność. Dodatkowo na podstawie dokumentacji źródłowej potwierdzającej realizację projektu znajdującej się w posiadaniu beneficjenta.	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
6.	Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie zapisów w postępie rzeczowym wniosku o płatność. Dodatkowo na podstawie dokumentacji źródłowej potwierdzającej realizację projektu znajdującej się w posiadaniu beneficjenta.	
7.	Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie zapisów w postępie rzeczowym wniosku o płatność. Dodatkowo na podstawie dokumentacji źródłowej potwierdzającej realizację projektu znajdującej się w posiadaniu beneficjenta.	
8.	Czy projekt jest zgodny ze Szczegółowym Opisem Priorytetów	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
	Programu FEO 2021-2027 (dokument aktualny na dzień zatwierdzenia przez Zarząd Województwa Opolskiego regulaminu wyboru projektów) w zakresie zgodności z kartą działania, którego nabór dotyczy oraz z regulaminem wyboru projektów.		
9.	Projekt skierowany do osób fizycznych mieszkających w rozumieniu Kodeksu Cywilnego i/lub pracujących i/lub uczących się na terenie województwa opolskiego.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Wymagane dokumenty potwierdzające spełnienie kryterium (jedna z możliwości do wyboru): – informacja o zameldowaniu na pobyt stały lub czasowy pobrana elektronicznie poprzez profil zaufany na stronie: www.gov.pl, – oświadczenie właściciela lub najemcy lokalu, który potwierdzi stały pobyt oraz dokument potwierdzający, że osoba podpisująca to oświadczenie jest jego właścicielem lub najemcą, – umowa o pracę lub zaświadczenie o zatrudnieniu, – zawarta umowa na media (np. prąd, gaz, woda, telefon, internet, telewizja kablowa itp.)	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
		zawierające adres zamieszkania na terenie woj. opolskiego, – ubezpieczenie z tytułu wykonywanej pracy, – potwierdzenie posiadania rachunku bankowego zawierającego adres na terenie województwa opolskiego, – zaświadczenie o uczęszczaniu do szkoły na terenie województwa opolskiego.	
10.	Projekt skierowany do podmiotów, których siedziba/oddział znajduje się na terenie województwa opolskiego (jeżeli dotyczy). Kryterium może zostać uszczegółowione w ramach poszczególnych postępowań konkurencyjnych).	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie ogólnodostępnych danych (np. KRS, CEIDG), dokumentu potwierdzającego posiadanie siedziby/oddziału na terenie województwa opolskiego, np. umowa najmu, użyczenia.	
11.	Wnioskodawca w okresie realizacji prowadzi biuro projektu (lub posiada siedzibę, filię, delegaturę, oddział czy inną prawnie dozwoloną formę organizacyjną działalności podmiotu) na terenie województwa opolskiego z możliwością udostępnienia pełnej	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie ogólnodostępnych danych (np. KRS, CEIDG), dokumentu potwierdzającego prowadzenie biura projektu na terenie województwa opolskiego, np. umowa najmu, użyczenia.	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
	dokumentacji wdrażanego projektu oraz zapewniające uczestnikom/uczestniczkom projektu możliwość osobistego kontaktu z kadrą projektu.		
12.	Kwalifikowalność wydatków projektu.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Podczas weryfikacji wniosku o płatność i kontroli kryterium weryfikowane jest na podstawie: 1) faktur lub innych dokumentów o równoważnej wartości dowodowej, 2) umów z wykonawcami, 3) umów z personelem projektu, 4) dokumentów potwierdzających odbiór urządzeń, sprzętu lub wykonanie prac, 5) innych niezbędnych dokumentów potwierdzających i uzasadniających prawidłową realizację projektu oraz potwierdzających, że wydatki zostały poniesione w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
		efektów z danych nakładów zgodnie z zapisami Wytycznych, 6) skanów wyciągów bankowych/dowodów zapłaty, 7) ewidencji wydatków.	
13.	Termin rozpoczęcia realizacji projektu.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie zapisów w postępie rzeczowym lub finansowym wniosku o płatność.	
14.	Zgodność projektu z zasadami dotyczącymi pomocy publicznej/pomocy de minimis (jeśli dotyczy).	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie raportu z systemu SHRIMP 2, zaświadczenia o wysokości pomocy de minimis otrzymanej w bieżącym roku podatkowym oraz w poprzedzających go dwóch latach podatkowych lub oświadczenia o wielkości pomocy de minimis otrzymanej w tym okresie lub oświadczenia o nieotrzymaniu pomocy de minimis w tym okresie, formularza informacji przedstawianych przy ubieganiu się o pomoc de minimis. Zaświadczenia o udzielonej odbiorcom wsparcia pomocy de minimis (jeśli dotyczy).	
15.	Zachowanie trwałości projektu	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów	

Kryteria merytoryczne uniwersalne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
	w odniesieniu do wydatków ponoszonych jako cross – financing.	wniosku o dofinansowanie oraz dokumentacji źródłowej dotyczącej wydatków w ramach cross-financingu znajdującej się w posiadaniu beneficjenta. Weryfikacja wyłącznie na etapie kontroli trwałości projektu.	
16.	Projekt nie jest powiązany z uzasadnioną opinią Komisji Europejskiej wydaną na podstawie art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie oraz na podstawie dokumentów źródłowych będących w posiadaniu beneficjenta.	

Kryteria merytoryczne uniwersalne punktowane			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
1.	Potencjał Wnioskodawcy i/lub Partnerów planowany do wykorzystania w projekcie	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	

Kryteria merytoryczne uniwersalne punktowane			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
2.	Doświadczenie Wnioskodawcy i/lub Partnerów.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
3.	Trafność doboru i opisu zadań przewidzianych do realizacji w ramach projektu.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
4.	Poprawność sporządzenia budżetu projektu.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie.	
5.	Projekt realizowany w partnerstwie wielosektorowym (społecznym, prywatnym, publicznym).	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie. Weryfikacja na podstawie porozumienia/umowy o partnerstwie wraz z aneksami.	

Kryteria merytoryczne szczegółowe bezwzględne

Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
1.	Realizowane w ramach projektu wsparcie z zakresu usług społecznych dotyczy wyłącznie usług świadczonych w społeczności lokalnej.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie, formularza rekrutacyjnego, zapisów regulaminu rekrutacji uczestników projektu oraz dokumentów potwierdzających, iż usługi są/były świadczone w sposób: a) zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby); b) umożliwiający odbiorcom tych usług kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą (w zakresie wsparcia dzieci uwzględnianie ich zdania); c) zapewniający, że odbiorcy usług nie są odizolowani od ogółu społeczności lub nie są zmuszeni do mieszkania razem; d) gwarantujący, że wymagania organizacyjne nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami osoby z niej korzystającej. Warunki, o których mowa w lit. a–d, muszą być spełnione łącznie.	
2.	Do objęcia wsparciem w ramach projektu preferowane są osoby: a) o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, b) z niepełnosprawnością sprzężoną,	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie, formularza rekrutacyjnego, zapisów regulaminu rekrutacji uczestników projektu.	

Kryteria merytoryczne szczegółowe bezwzględne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
	c) korzystające z programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027 (FE PŻ), d) dzieci wychowujące się poza rodziną biologiczną.		
3.	Wsparcie oferowane w projekcie dostosowane jest do indywidualnych potrzeb, potencjału i osobistych preferencji odbiorców tych usług.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie, regulaminu rekrutacji uczestników projektu, formularza rekrutacyjnego oraz innych dokumentów, z których wynikają indywidualne potrzeby, potencjał i osobiste preferencje odbiorców tych usług.	
4.	Usługi wsparcia rodziny w postaci pomocy w opiece i wychowaniu dzieci w formie placówek wsparcia dziennego polegają na: – tworzeniu nowych miejsc opieki i wychowania w ramach nowo tworzonych placówek wsparcia dziennego lub	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie projektu oraz dokumentacji źródłowej Beneficjenta.	

Kryteria merytoryczne szczegółowe bezwzględne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
	– na wsparciu istniejących placówek (jeśli dotyczy).		
5.	Wsparcie w ramach projektu istniejących placówek wsparcia dziennego jest możliwe wyłącznie pod warunkiem: a) zwiększenia liczby miejsc w tych placówkach lub b) rozszerzenia oferty wsparcia (jeśli dotyczy)	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie projektu oraz dokumentacji źródłowej Beneficjenta.	
6.	Podjęmowane w ramach projektu działania mające na celu wsparcie dzieci i młodzieży przebywających w całodobowych instytucjach opieki nie wzmacniają potencjału instytucjonalnego tych placówek (jeśli dotyczy).	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie projektu oraz dokumentacji źródłowej Beneficjenta.	
7.	W ramach projektu w zależności od indywidualnych potrzeb zostanie zapewnione wsparcie dla osób	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie, formularza rekrutacyjnego, regulaminu rekrutacji uczestników projektu oraz w module rekrutacji uczestników projektu SM EFS.	

Kryteria merytoryczne szczegółowe bezwzględne			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty służące weryfikacji kryteriów wyboru projektów na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
	zamieszkujących obszar wykluczony komunikacyjnie.		

Kryteria merytoryczne szczegółowe punktowane			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
1.	Projekt skierowany do osób fizycznych mieszkających w rozumieniu Kodeksu Cywilnego i/lub pracujących i/lub uczących się na Obszarze Strategicznej Interwencji (OSI) wskazanym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego (KSRR), tj. miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze i/lub obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie projektu. Wymagane dokumenty potwierdzające spełnienie kryterium (jedna z możliwości do wyboru): – informacja o zameldowaniu na pobyt stały lub czasowy pobrana elektronicznie poprzez profil zaufany na stronie: www.gov.pl, – oświadczenie właściciela lub najemcy lokalu, który potwierdzi stały pobyt oraz dokument potwierdzający, że osoba podpisująca to oświadczenie jest jego właścicielem lub najemcą, – umowa o pracę lub zaświadczenie o zatrudnieniu,	

Kryteria merytoryczne szczegółowe punktowane			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
		– zawarta umowa na media (np. prąd, gaz, woda, telefon, internet, telewizja kablowa itp.) zawierające adres zamieszkania na terenie woj. opolskiego, – ubezpieczenie z tytułu wykonywanej pracy, – potwierdzenie posiadania rachunku bankowego zawierającego adres na terenie województwa opolskiego, - zaświadczenie o uczęszczaniu do szkoły na terenie województwa opolskiego.	
2.	Projekt skierowany do osób fizycznych mieszkających w rozumieniu Kodeksu Cywilnego i/lub pracujących i/lub uczących się na obszarze wiejskim.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie projektu. Wymagane dokumenty potwierdzające spełnienie kryterium (jedna z możliwości do wyboru): – informacja o zameldowaniu na pobyt stały lub czasowy pobrana elektronicznie poprzez profil zaufany na stronie: www.gov.pl, – oświadczenie właściciela lub najemcy lokalu, który potwierdzi stały pobyt oraz dokument potwierdzający, że osoba podpisująca to oświadczenie jest jego właścicielem lub najemcą, – umowa o pracę lub zaświadczenie o zatrudnieniu,	

Kryteria merytoryczne szczegółowe punktowane			
Lp.	Nazwa kryterium	Dokumenty weryfikowane na etapie realizacji projektu, w tym na etapie wprowadzania zmian do projektu, wniosków o płatność i kontroli	Dokumenty wskazane przez beneficjenta służące weryfikacji kryteriów na etapie realizacji projektu
		– zawarta umowa na media (np. prąd, gaz, woda, telefon, internet, telewizja kablowa itp.) zawierające adres zamieszkania na terenie woj. opolskiego, – ubezpieczenie z tytułu wykonywanej pracy, – potwierdzenie posiadania rachunku bankowego zawierającego adres na terenie województwa opolskiego, - zaświadczenie o uczęszczaniu do szkoły na terenie województwa opolskiego.	
3.	W projekcie zostały wykorzystane rozwiązania innowacyjne wypracowane w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki (PO KL) i/lub Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER), które przeszły pozytywną weryfikację.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie projektu oraz dokumentacji źródłowej Beneficjenta.	
4.	W ramach realizowanego projektu wnioskodawcą lub partnerem projektu jest podmiot ekonomii społecznej.	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie projektu oraz dokumentacji źródłowej beneficjenta potwierdzającej status podmiotu ekonomii społecznej.	

**REGIONALNY PLAN ROZWOJU
USŁUG SPOŁECZNYCH I DEINSTYTUCJONALIZACJI
DLA WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO
NA LATA 2023-2025**

Andrzej Buła .....

Zuzanna Donath - Kasiura .....

Zbigniew Kubalańca .....

Szymon Ogłaza .....

Antoni Konopka .....

Opole, maj 2023

Spis treści

1.Najważniejsze skróty	3
2.Wprowadzenie	4
3.Obszary interwencji.....	9
4.Karty obszarów	10
KARTA OBSZARU 1: Osoby starsze i z niepełnosprawnościami oraz osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	10
KARTA OBSZARU 2: Rodzina i dzieci, w tym w kryzysie	20
KARTA OBSZARU 3: Osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym	26
KARTA OBSZARU 4: Osoby w kryzysie bezdomności.....	32
KARTA OBSZARU 5: Cudzoziemcy (w tym osoby przybyłe w wyniku wojny w Ukrainie)	36
5. Wskaźniki.....	39
6. Finansowanie / Alokacja na poszczególne działania	42
7. Monitoring.....	43
8. Załączniki	43

1. Najważniejsze skróty

CIS – Centrum Integracji Społecznej

CUS – Centrum Usług Społecznych

CZP – Centrum Zdrowia Psychicznego

DI – Deinstytucjonalizacja

DPF – Departament Programowania Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego

DZD – Departament Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

ETHOS – Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego

FEO 2021-2027 – program regionalny pn. *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IPiN – Instytut Psychiatrii i Neurologii

IP FEO 2021-2027 - Instytucja Pośrednicząca programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*

IZ FEO 2021-2027 – Instytucja Zarządzająca programem regionalnym *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*

KIS – Klub Integracji Społecznej

MFiPR – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

MKS – Marszałkowski Kurier Społeczny

MRiPS – Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia

OOW NFZ – Opolski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia

OZPS – Ocena Zasobów Pomocy Społecznej, przygotowywane przez samorząd województwa

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

RPDI – Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu

RPO WO 2014-2020 – Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020

SRUS – Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do 2030 (z perspektywą do 2035 r.)

SWO – Samorząd Województwa Opolskiego

SZOP 2021-2027 – Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027

UMWO – Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego

WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu

ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej

2. Wprowadzenie

Usługi społeczne, obok polityki zabezpieczenia dochodu, stają się obecnie najważniejszym komponentem współczesnej polityki społecznej. Stanowią odpowiedź na nowe wyzwania społeczne (i wynikające z nich potrzeby) związane z takimi procesami jak: zmiany demograficzne i starzenie się społeczeństwa, zmiany w strukturze rodzin, przeobrażenia rynku pracy, wzrost liczby osób o szczególnych potrzebach i z niepełnosprawnością, migracje, kryzysy indywidualne i rodzinne, a także wynikające z tych zjawisk zapotrzebowanie na nowe kompetencje społeczne i kwalifikacje zawodowe. Dostępność usług w zakresie wsparcia społecznego i działań profilaktycznych powinna być realizowana z myślą o każdej osobie, która może ich potrzebować, przy czym szczególne miejsce w społeczeństwie przypisuje się osobom z grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem, takich jak: osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym, osoby w kryzysie bezdomności, rodziny z dziećmi z problemami opiekuńczo-wychowawczymi i w kryzysie, dzieci i młodzież w pieczy zastępczej, a także migranci, przybyli do Polski również w wyniku działań wojennych (jako wyodrębnionej grupie wymagającej wsparcia i integracji społecznej). Przede wszystkim tym grupom dedykowane są *Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)* oraz *Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030*, a na poziomie regionalnym Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deintytucjonalizacji (RPDI).

Usługi społeczne i ich rozwój dla mieszkańców województwa opolskiego jest także istotnym elementem *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego. Opolskie 2030*, przyjętej przez Sejmik Województwa Opolskiego w październiku 2021 r. Wizja rozwoju regionu wskazuje, że

„Opolskie w 2030 roku to region cenionej jakości życia wynikającej z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności: dynamiki i równowagi, nowoczesności i tradycji oraz otwartości i integracji”.

Oznacza to, że każdy z elementów powyższej wizji ma swoje szersze znaczenie w kontekście przyszłości województwa, która zależeć będzie od tego, czy obecnym i przyszłym mieszkańcom tego regionu zapewnione zostaną odpowiednie i konkurencyjne warunki rozwoju osobistego i różnych grup społecznych. Tak rozumiana jakość życia ma być zapewniona poprzez łączenie (godzenie) różnorodności regionu, tj. województwa:

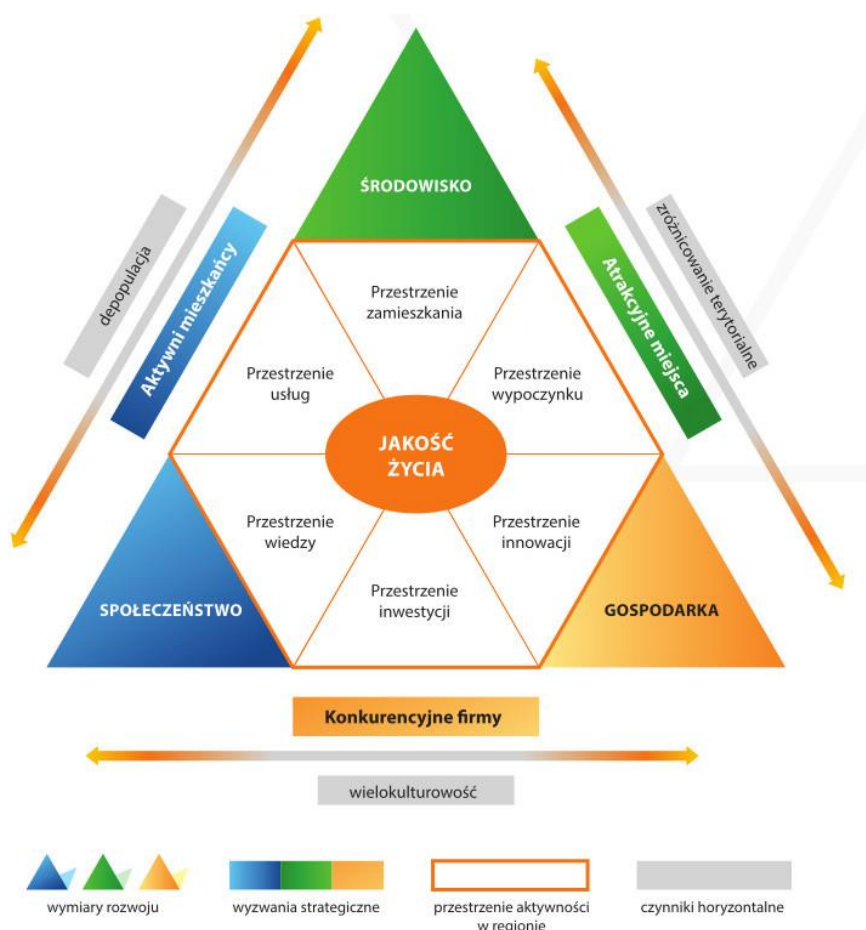
- unikalnego - ze względu na „kompaktowość” i inteligentne wykorzystanie położenia, walorów przyrodniczych, wielokulturowości i wyjątkowej współpracy;
- uniwersalnego - włączającego się w światowe trendy i dostosowującego się do zmian oraz wykorzystującego swoje walory na rzecz zróżnicowanych potrzeb mieszkańców,
- nowoczesnego i tradycyjnego – włączonego w globalne sieci współpracy, dzięki m. in. bardzo wysokiemu kapitałowi ludzkiemu, oraz kultywującemu historyczne fundamenty rozwoju (tradycji przejawiającej się w śląskiej pracowitości, solidności, dbałości o porządek oraz różnych formach aktywności społecznej i gospodarczej jako ważnym elementem wzmacniania wspólnoty regionalnej),
- otwartego i zintegrowanego – w tym kształtującego umiejętność radzenia sobie w zmieniających się uwarunkowaniach cywilizacyjnych z ponadprzeciętnie rozwiniętą tolerancją wobec nowych idei i postaw, jako potencjału do rozwoju kreatywności i

współpracy, oraz powszechnej i wieloaspektowej współpracy administracji-biznesu-nauki oraz społeczności lokalnych,

- dynamicznego i w równowadze – spełniającego różnorodne oczekiwania mieszkańców w ramach wieloaspektowej polityki rozwoju i zasad zrównoważonego rozwoju, obejmujących innowacje czy inwestycje oraz oferty pracy i usługi społeczne, stwarzające szansę na osiągnięcie wysokiego poziomu ładu przestrzennego, zapewnienie konkurencyjności w stosunku do otoczenia zewnętrznego i eliminację niekorzystnych różnic w warunkach życia wewnątrz regionu.

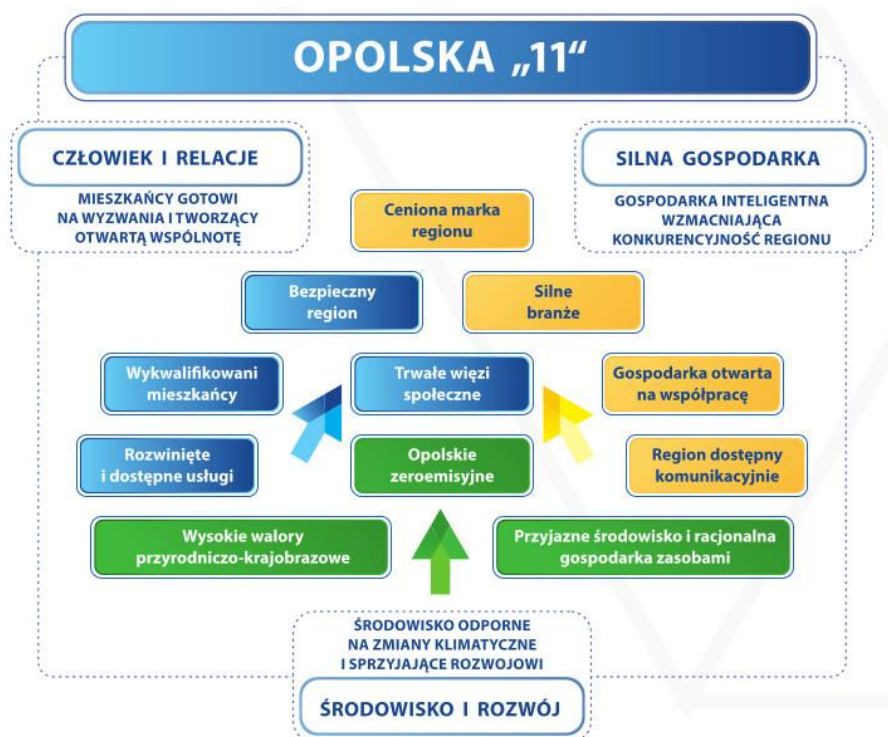
Zgodnie z diagnozą strategiczną rozwoju województwa opolskiego jakość życia ujęto przez pryzmat uwarunkowań społeczno-gospodarczych i przestrzennych regionu, wskazując m. in. na przestrzenie usług (wymiar społeczeństwo) jako jednej z kluczowych cech wymagających rozwoju, mimo dość rozwiniętej jej struktury. Jednocześnie ze względu na skutki procesów demograficznych w woj. opolskim należy wypracowywać i wykorzystywać efektywne instrumenty polityki społecznej, w tym dalej poprawiać dostępność i jakość usług społecznych i zdrowotnych.

Rysunek 1. Schemat diagnozy strategicznej rozwoju województwa opolskiego

Strategia określa trzy cele strategiczne (Człowiek i relacje, Środowisko i rozwój oraz Silna gospodarka), a w nich 11 celów operacyjnych, a także kierunki działań, w tym bezpośrednio odnoszących się do rozwoju usług społecznych i zdrowotnych.

Rysunek 2. Opolska „11” – cele operacyjne na tle celów strategicznych

W celu operacyjnym *Trwałe więzi społeczne* przewidziano kierunki działań obejmujące m. in.:

- integrację i aktywizację społeczną (w tym: zwiększanie partycypacji mieszkańców w działaniach na rzecz swoich środowisk lokalnych i całego województwa; wsparcie wspólnych inicjatyw różnych grup społecznych, włączanie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem; wzrost świadomości potrzeb i problemów osób z niepełnosprawnościami; promocja wolontariatu i innych dobrych praktyk w działalności społecznej);
- wsparcie rozwiązań prorodzinnych (w tym: działania wspomagające funkcjonowanie rodzin; promocję i przygotowanie do rodzicielstwa zastępczego; pracę socjalną z rodzinami problemowymi, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie; działania bezpośrednio adresowane m.in. do dzieci, osób młodych oraz seniorów, partnerstwo wielosektorowe na rzecz osób starszych, budowanie więzi międzypokoleniowych i wsparcie dialogu międzypokoleniowego);
- rozwój społeczeństwa wielokulturowego (w tym wsparcie i integracja cudzoziemców i reemigrantów).

Natomiast w celu operacyjnym *Rozwinięte i dostępne usługi* przewidziano kierunki działań obejmujące:

- rozwój opieki i profilaktyki zdrowotnej (w tym: rozwój nowoczesnych usług zdrowotnych, w tym rehabilitacyjnych; edukację i profilaktykę zdrowotną; promocję zdrowia fizycznego, psychicznego i psychospołecznego; przeciwdziałanie chorobom cywilizacyjnym; wzrost jakości świadczonych usług);
- rozwój usług społecznych (w tym: rozwój infrastruktury społecznej; wzrost jakości zarządzania w podmiotach świadczących usługi opiekuńcze; **wsparcie procesu deinstytucjonalizacji**; rozwój usług opiekuńczych i wythnieniowych; wsparcie osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów);

- rozwój e-usług (w tym: wspieranie rozwoju nowych usług świadczonych w całości lub częściowo przez Internet).

Proces rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji programowany jest w perspektywie wielu lat, co powoduje, że zmiany w zakresie dostępności usług i ich koordynacji będą następowały etapowo, w sposób:

- a) zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby);
- b) umożliwiający odbiorcom tych usług kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą (w zakresie wsparcia dzieci uwzględnianie ich zdania);
- c) zapewniający, że odbiorcy usług nie są odizolowani od ogółu społeczności lub nie są zmuszeni do mieszkania razem;
- d) gwarantujący, że wymagania organizacyjne nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami osoby z niej korzystającej.

Jednocześnie wskazuje się, że choć realizowane i planowane usługi kierowane są do wszystkich mieszkańców woj. opolskiego, to szczególnym wsparciem winny zostać objęte osoby i rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Przy czym pod pojęciem osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym należy rozumieć:

- osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z ustawą z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w art. 7 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w tym osoby spełniające kryteria o których mowa w art. 8 pkt 1 pkt 1 i 2 tej ustawy;
- osoby uprawnione do specjalnego zasiłku opiekuńczego, o których mowa w art. 16a ust.1 ustawy z 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych;
- osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym oraz absolwenci Centrów Integracji Społecznej i Klubów Integracji Społecznej, o których mowa w art. 2 pkt 1 a i 1b tej ustawy;
- osoby bezrobotne, w tym długotrwale bezrobotne, o których mowa w ustawie z 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- osoby poszukujące pracy, o których mowa w art. 2 ust 6 pkt c ustawy z 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej;
- osoby przebywające w pieczy zastępczej oraz rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w ustawie z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- osoby przebywające w pieczy zastępczej do ukończenia 25 roku życia na warunkach określonych w art. 37 ust. 2 ustawy z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- osoby opuszczające pieczę zastępczą, zgodnie z ustawą z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, oraz inne ośrodki wsparcia, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
- osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, o których mowa w ustawie z 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
- osoby z niepełnosprawnością – osoba z niepełnosprawnością w rozumieniu *Wytycznych*

dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027¹ lub uczniów albo dziecko w wieku przedszkolnym, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na dany rodzaj niepełnosprawności, lub dzieci i młodzież posiadające orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydawane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu głębokim. Orzeczenia uczniów, dzieci lub młodzieży są wydawane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej²;

- członkowie gospodarstw domowych sprawujący opiekę nad osobą z niepełnosprawnością, o ile co najmniej jeden z nich nie pracuje ze względu na konieczność sprawowania opieki nad osobą z niepełnosprawnością;
- osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu³;
- osoby starsze, o których mowa w art. 2 ust 6 pkt k ustawy z 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej;
- osoby z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- osoby w kryzysie bezdomności, dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań lub zagrożonych bezdomnością, w rozumieniu definicji ujętych w *Wytycznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027*, zamieszczonych na Portalu Funduszy Europejskich zarządzanym przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej⁴;
- osoby, które opuściły jednostki penitencjarne oraz pełnoletnie osoby opuszczające zakład poprawczy;

---

¹ *Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych* dostępne na Portalu Funduszy Europejskich zarządzanym przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/prawo-i-dokumenty/wytyczne/wytyczne-dotyczace-realizacji-zasad-rownosciowych-w-ramach-funduszy-unijnych-na-lata-2021-2027>

² Definicja ujęta w *Wytycznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027*, zamieszczonych na Portalu Funduszy Europejskich zarządzanym przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/prawo-i-dokumenty/wytyczne/wytyczne-dot-realizacji-projektow-z-udzialem-srodkow-efs-plus-w-regionalnych-programach-na-lata-2021-2027/>

³ Osoba, która ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność wymaga opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego.

⁴ a) Osoba bezdomna w rozumieniu art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, czyli osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowane na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania; b) osoba znajdująca się w sytuacjach określonych w Europejskiej Typologii Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS w kategoriach operacyjnych: bez dachu nad głową, bez mieszkania, w niezabezpieczonym mieszkaniu, w nieodpowiednim mieszkaniu; c) osoba zagrożona bezdomnością - osoba znajdująca się w sytuacji wykluczenia mieszkaniowego zgodnie z typologią ETHOS, osoba bezpośrednio zagrożona eksmisją lub utratą mieszkania, a także osoba wcześniej doświadczająca bezdomności, zamieszkująca mieszkanie i potrzebująca wsparcia w utrzymaniu mieszkania.

- osoby korzystające z *Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027*;
- osoby, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

Dodatkowo, w ramach powyższych grup zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, preferowane do wsparcia będą osoby:

- ♦ o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- ♦ z niepełnosprawnością sprzężoną;
- ♦ z zaburzeniami psychicznymi;
- ♦ z niepełnosprawnością intelektualną;
- ♦ z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi (w rozumieniu zgodnym z Międzynarodową Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych);
- ♦ korzystające z *Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027*;
- ♦ zamieszkujące samotnie.

Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji przygotowywany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu (ROPS) w wymiarze wojewódzkim. Ma przyczynić się do ustrukturyzowania planowanych zmian w zakresie rozwoju usług społecznych, w tym zgodnie z wynikiem przeprowadzonej diagnozy regionalnej, oraz ma być ważnym punktem odniesienia do tworzenia lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, realizowanych na poziomie gmin i powiatów.

W procesie tworzenia RPDI brali udział eksperci i przedstawiciele reprezentujący m. in. IZ FEO 2021-2027 i IP FEO 2021-2027 (DPF i WUP) oraz DZD.

Założenia i kierunki interwencji w RPDI, w tym rekomendowane działania, opracowano w oparciu o materiały krajowe i regionalne, w tym przede wszystkim: *Strategię Rozwoju Usług Społecznych. Polityka publiczna do 2030 r. (z perspektywą do 2035)*, *Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030* oraz *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*. Natomiast podstawę diagnostyczną niniejszego planu przygotowano na podstawie wyników *Ankiety dot. rozwoju usług społecznych (deinstytucjonalizacji) w gminach i powiatach w woj. opolskim* (przekazanych do wszystkich samorządów gminnych i powiatowych w grudniu 2022 r.), materiałów własnych WUP, DZD, ROPS (badań, analiz i informacji, w tym corocznie opracowywanej *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego*) oraz innych dostępnych źródeł i materiałów zewnętrznych (w tym publikowanych przez GUS oraz MRiPS).⁵

3. Obszary interwencji

Obszary wskazane w RPDI odpowiadają obszarom opisanym w *Strategii Rozwoju Usług Społecznych* oraz innych dokumentach strategicznych. Wyodrębniono następujące obszary:

- 1) osoby starsze i z niepełnosprawnościami oraz osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu;
- 2) rodzina i dzieci, w tym w kryzysie;
- 3) osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym;
- 4) osoby w kryzysie bezdomności;
- 5) cudzoziemcy (w tym osoby przybyłe w wyniku wojny w Ukrainie).

---

⁵ Wypełnioną *Ankiętę dot. rozwoju usług społecznych (deinstytucjonalizacji) w gminach i powiatach w woj. opolskim*, w wersji elektronicznej, przekazały do DPF/ROPS wszystkie samorządy powiatowe oraz ponad 90% samorządów gminnych. Ankiety wypełniano w okresie od 16.12.2022 r. do 17.01.2023 r.

4. Karty obszarów

KARTA OBSZARU 1: Osoby starsze i z niepełnosprawnościami oraz osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

1.1. Opis obszaru interwencji

I. Sytuacja demograficzna

Aktualna sytuacja demograficzna w woj. opolskim i kraju wyróżnia się wysokim odsetkiem osób starszych i większą długością życia oraz niską dzietnością. Konsekwencją tej sytuacji jest konieczność zapewnienia opieki stale rosnącej liczbie osób niesamodzielnych. W czerwcu 2021 r. w woj. opolskim mieszkało 973,3 tys. osób, w tym 226,6 tys. (23,4 %) w wieku poprodukcyjnym (w 2012 r. było to 185,0 tys. osób – 18,3%, tj. o 41,6 tys. mniej).⁶ Największy udział osób starszych (60/65+) w populacji występuje w Mieście Opolu (26,0%) oraz powiatach: nyskim, kędzierzyńsko-kozielskim oraz głubczyckim, a najmniejszy w powiatach: opolskim (21,7%) i strzeleckim (21,9%). Według prognozy GUS do 2050 r. w woj. opolskim:

- liczba ludności w wieku 65 lat i więcej wzrośnie do 269 tys., i stanowić będzie 36,1% mieszkańców;
- mediana wieku ludności (przeciętny wiek), wynosić będzie 56,1 lat (przy średniej w Polsce 52,5 lat);
- liczba osób najstarszych (80 lat i więcej) wzrośnie 2,5-krotnie, stanowiąc 12,2% ludności.⁷

Jednocześnie w województwie jest ponad 100 tys. osób z niepełnosprawnościami (głównie wśród osób starszych), co wraz z procesem starzenia się społeczeństwa będzie wpływało na funkcjonujący system zabezpieczenia społecznego, w tym systemy pomocy i integracji społecznej.

W związku z tym, mając na uwadze zmieniającą się strukturę demograficzną regionu i wynikające z tego potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami oraz innych osób w trudnej sytuacji życiowej, rekomenduje się systematyczne diagnozowanie ich potrzeb oraz zaplanowanie możliwych działań, obejmujących rozwój usług społecznych, odpowiadających sytuacji demograficznej poszczególnych obszarów województwa opolskiego.

II. Centrum Usług Społecznych (CUS)

Centra Usług Społecznych są ważnym elementem procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych. Zostały pomyślane jako lokalne podmioty koordynujące usługi społeczne w gminach. Ich zadaniem jest integracja, rozwój i poszerzenie dostępności usług społecznych, tak by stanowiły one odpowiedź na konkretne potrzeby osób, rodzin i grup społecznych oraz ogółu mieszkańców.

Obecnie w woj. opolskim funkcjonuje jedno Centrum Usług Społecznych w Gogolinie. Natomiast gotowość do utworzenia Centrum zgłosiło 15 gmin. W związku z powyższym zakłada się, że

---

⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2021 r. <https://ops.rops-opole.pl/wp-content/uploads/ocena-zasobow-pomocy-spoecznej/OZPS%202021.pdf>

⁷ Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce w 2018 r., GUS, Warszawa, luty 2020 r., s. 13-15 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/osoby-starsze/osoby-starsze/sytuacja-osob-starszych-w-polsce-w-2018-roku,2,1.html>

w ramach wsparcia regionalnego ze środków unijnych na lata 2021-2027 do końca 2025 r. utworzone zostaną 3 CUS-y w regionie (będzie to 5% gmin w województwie; zgodnie z zapisami *Strategii Rozwoju Usług Społecznych* ich liczba do 2030 r. - nie później jednak niż do 2035 r. - ma obejmować 25% gmin woj. opolskiego). Rekomenduje się także stałą i bieżącą analizę miejsc i sposobów koordynacji usług realizowanych przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego woj. opolskiego i dostosowanie ich działań do krajowych założeń procesu deinstytucjonalizacji.

III. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Celem wsparcia osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, głównie chorych, starszych i z niepełnosprawnościami w miejscu ich zamieszkania, gmina organizuje usługi opiekuńcze, a także specjalistyczne usługi opiekuńcze przeznaczone dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W 2021 r. pomocą w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych objęto 3 577 osób, w tym 554 osoby z zaburzeniami psychicznymi, korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze świadczone są w 86% (61) gmin w województwie, a specjalistyczne usługi opiekuńcze w 59% (42 gminach). Przy czym brak tego rodzaju wsparcia występuje przede wszystkim w gminach wiejskich, a w przypadku usług specjalistycznych także w części gmin miejsko-wiejskich. W podziale powiatowym usługi są realizowane we wszystkich powiatach: najwięcej osób objętych wsparciem jest w powiecie nyskim, a najmniej w powiecie namysłowskim.

Usługi opiekuńcze będą zyskiwały na znaczeniu zarówno ze względu na rosnące potrzeby osób starszych i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, jaki i proces starzenia się społeczeństwa. Rekomenduje się kontynuowanie i rozwój świadczonych usług opiekuńczych w środowisku zamieszkania osób potrzebujących. Ponadto należy położyć nacisk na ich optymalne dopasowanie do potrzeb osób korzystających (liczba godzin, częstotliwość), co ma istotne znaczenie dla ich jakości życia i prowadzenia gospodarstwa domowego.

IV. Mieszkalnictwo wspierające (mieszkania chronione, wspomagane, komunalne, najem socjalny)

Istotnym elementem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu jest rozwój różnych form mieszkalnictwa wspierającego. Zaspokojenie potrzeb w tym zakresie odbywa się najczęściej w ramach posiadanych przez gminę zasobów komunalnych, w tym poprzez najem socjalny oraz tworzenie (także przez powiat) mieszkań chronionych, jako formy systemu pomocy społecznej, przeznaczonych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (starszych, chorych, z niepełnosprawnościami). Wskazuje się przy tym, że ze względu na wieloletnią praktykę działań środowiskowych, w tym realizację projektów unijnych, mieszkania chronione winny być obecnie rozwijane jako mieszkania wspomagane z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osób w nich przebywających (w Polsce promowane jest także wsparcie mieszkaniowe osób z niepełnosprawnościami w formie centrów opiekuńczo-mieszkalnych, zapewniających lokale w ramach opieki całodobowej i dziennej; obecnie w woj. opolskim funkcjonuje jedno takie centrum w Walcach).

W 2020 r. gminy w woj. opolskim dysponowały 20,6 tys. mieszkaniami komunalnymi, w tym 16,2% (3 335) to lokale w najmie socjalnym. W zdecydowanej większości gmin (bez kilku gmin wiejskich) liczba oczekujących na mieszkanie komunalne, w tym w ramach najmu socjalnego, jest większa niż samych lokali. Przy czym w przypadku najmu socjalnego (dla osób o najniższych dochodach lub ich braku) najniższy stopień zaspokojenia potrzeb występuje w powiatach: kluczborskim,

kędzierzyńsko-kozielskim, brzeskim i strzeleckim (głównie dotyczy stolic tych powiatów). Najmniej (151) jest mieszkań chronionych i wspomaganych o różnym typie przeznaczenia (dla starszych, chorych, z niepełnosprawnościami, wychowanków pieczy zastępczej). Wprawdzie w latach 2015-2020 liczba miejsc w mieszkaniach chronionych i wspomaganych zwiększyła się ponad 2-krotnie (ze 101 do 235 miejsc), a województwo ma najwyższy ich wskaźnik na 10 tys. ludności (2,41, w kraju 1,08), nadal w dwóch powiatach województwa brak jest takich mieszkań (głubczycki i namysłowski, a w pow. oleskim pierwsze 2 mieszkania chronione otwarto w 2022 r.). W pozostałych powiatach wskaźnik liczby miejsc w mieszkaniach chronionych i wspomaganych (na 10 tys. ludności) waha się od 8,1 (pow. strzelecki) do 0,6 (pow. opolski).

Oznacza to konieczność zwiększenia liczby mieszkań, zwłaszcza wspomaganych z koszykiem usług dostosowanych do potrzeb osób i rodzin wymagających pomocy, szczególnie osób starszych i z niepełnosprawnościami, w tym w gminach i powiatach, w których nie funkcjonują takie mieszkania (co jest szczególnie istotne w kontekście ograniczania liczby osób kierowanych do jednostek całodobowej opieki, tj. głównie domów pomocy społecznej).

V. Dzienne formy wsparcia

Istotnym warunkiem pomyślnego starzenia coraz liczniejszej grupy osób starszych w populacji regionu są wszelkie inicjatywy przeciwdziałające ich marginalizacji, poczuciu osamotnienia i bierności życiowej. Na utrzymanie dobrego stanu zdrowia, w tym sprawności fizycznej, umysłowej i społecznej seniorów, wpływają różne formy aktywizacji oferowane przez domy dziennego pobytu i kluby seniora.

Domy dziennego pobytu organizowane są przez samorząd terytorialny (głównie gminy), a kluby seniora przez samorząd gminny, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, a także inne lokalne instytucje, co umożliwia ich finansowanie z różnych źródeł.

W 2021 r. w woj. opolskim funkcjonowało 96 placówek wsparcia dziennego dla osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami (24 dzienne domy pomocy i 72 kluby seniora), na 4 140 miejsc. Wprawdzie ta forma usług systematycznie rozwija się, to nadal ich nasycenie w województwie jest niewystarczające. W trzech powiatach (kluczborskim, oleskim i strzeleckim) brak jest domów dziennego pobytu, a kluby seniora są w większości w ośrodkach miejskich (w małych miejscowościach wiejskich jest 20 klubów utworzonych ze środków unijnych będących w dyspozycji Samorządu Województwa Opolskiego).

Ze względu na sukcesywnie zwiększającą się grupę osób starszych rekomenduje się kontynuowanie realizacji usług kierowanych do osób starszych i z niepełnosprawnościami w ramach domów dziennego pobytu i klubów seniora (wspieranie już istniejących i powstawanie nowych). Istotne jest także utrzymywanie już realizowanych i sprawdzonych działań kierowanych przez samorząd terytorialny do osób starszych, obejmujących m. in. udział w spotkaniach i wyjazdach integracyjno-krajoznawczych czy terapii zajęciowej w miejscu ich pobytu (a w razie konieczności zapewnienie dowozu do placówki lub w inne miejsce dla osób tego potrzebujących).

VI. Usługi asystenckie i wspomagające osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunów

Usługi asystenckie

Usługi asystenckie są jedną z podstawowych form wsparcia osób potrzebujących, zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami, stwarzając im przy pomocy innej osoby możliwość uczestnictwa w

życiu lokalnej społeczności i integrację społeczną. Usługi asystenckie dla osób z niepełnosprawnościami (oraz ich rodzin), świadczone są przez asystentów, którzy wspierają ich w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, niezbędnych do ich aktywnego funkcjonowania społecznego, zawodowego lub edukacyjnego. Gminy i powiaty realizując tę usługę posiłkują się najczęściej środkami zewnętrznymi (program *Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej*) oraz korzystając ze wsparcia w ramach realizacji różnych projektów finansowanych ze środków unijnych będących w dyspozycji Samorządu Województwa Opolskiego.

W 2022 r. pomoc na zatrudnienie asystenta osoby z niepełnosprawnością otrzymały 3 powiaty woj. opolskiego (nyski, prudnicki i krapkowicki) oraz 28 gmin – głównie miejskich i miejsko wiejskich (Biała, Zdzieszowice, Bierawa, Brzeg, Ozimek, Gorzów Śląski, Komprachcice, Paczków, Lubsza, Kluczbork, Baborów, Dobrzeń Wielki, Lasowice Wielkie, Branice, Głubczyce, Opole, Kędzierzyn-Koźle, Wołczyn, Tułowice, Lewin Brzeski, Zawadzkie, Turawa, Domaszowice, Murów, Prószków, Nysa, Prudnik, Niemodlin). Jednocześnie w ramach dotychczasowych działań projektowych SWO objęto usługami opiekuńczymi 48 osób.

Oznacza to, że usługi asystenckie są świadczone jedynie w części województwa, obejmując wsparciem ograniczoną grupę osób potrzebujących. Rekomenduje się kontynuowanie i rozwój tej formy wsparcia, szczególnie na obszarach województwa, gdzie taka usługa nie jest zapewniona. Należy zachęcać gminy do uruchomienia usługi asystenckiej osoby z niepełnosprawnością wraz z zapewnieniem możliwości jego wyboru, czasu i formy wsparcia, uwzględniającą podmiotowość i potrzeby osoby z niepełnosprawnością.

Opieka wytchnieniowa

Opieka wytchnieniowa to forma wsparcia nad osobą potrzebującą wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w zastępstwie za opiekuna faktycznego (najczęściej członka rodziny), w związku ze zdarzeniem losowym, potrzebą załatwienia codziennych spraw lub odpoczynku opiekuna. Obejmuje także wsparcie samego opiekuna, w szczególności w postaci poradnictwa specjalistycznego, edukacji, grup samopomocowych. Jest szczególnie ważna w przypadku wsparcia opiekunów dziećmi z niepełnosprawnościami oraz osób dorosłymi ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Jest czasową usługą opiekuńczą w miejscu jej zamieszkania lub w formie całodobowego lub dziennego pobytu.

W 2022 r. usługa była realizowana w ramach wsparcia zewnętrznego (program *Opieka wytchnieniowa*) przez powiat prudnicki oraz 30 gmin z województwa opolskiego (Kluczbork, Komprachcice, Opole, Turawa, Wołczyn, Zawadzkie, Bierawa, Dobrodzień, Dobrzeń Wielki, Praszka, Brzeg, Cisek, Głubczyce, Baborów, Tułowice, Biała, Głogówek, Kędzierzyn-Koźle, Domaszowice, Świerczów, Popielów, Nysa, Reńska Wieś, Kietrz, Prudnik, Strzelce Opolskie, Pawłowiczki, Byczyna, Lewin Brzeski, Wilków).

Rekomenduje się propagowanie opieki wytchnieniowej jako ważnego wsparcia opiekunów osób z niepełnosprawnościami, wprowadzenie możliwości wyboru rodzaju formy opieki wytchnieniowej oraz rozwój placówek i miejsc pobytu krótkoterminowego wraz ze wsparciem psychologicznym i doradczym.

Usługi sąsiedzkie

Samopomoc sąsiedzka, w tym usługowa, realizowana jest obecnie w ramach wolontariatu i doraźnych działań projektowych. Zależy od więzi społecznych istniejących w środowisku lokalnym.

Wpływa na zachowanie lepszego dobrostanu życiowego osoby potrzebującej wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, wydłużając jej aktywność i poczucie funkcjonowania w lokalnej społeczności. Rozwój wsparcia sąsiedzkiego jest korzystny dla osoby korzystającej z pomocy i świadczonych dla niej usług oraz ma wymiar ekonomiczny, gdyż jest duża tańsza i bardziej akceptowalna niż instytucjonalne formy wsparcia.

W ramach dotychczasowych działań Samorządu Województwa Opolskiego sąsiedzkimi usługami opiekuńczymi objęto 63 osoby w 28 miastach i miejscowościach województwa (Ochodze, Nowa Kuźnia, Nysa, Nowy Browiniec, Gostomia, Zakrzów, Brożec, Polska Cerekiew, Chrzastowice, Daniec, Suchy Bór, Kamień Śląski, Opole, Bierdzany, Kolanowice, Świerczów, Chocianowice, Laskowice, Bogacica, Kujakowice Górne, Kujakowice Dolne, Olesno, Większyce, Turawa, Dąbrowice, Dębska Kuźnia, Nakło, Walce).

Rekomenduje się podjęcie działań zmierzających do wsparcia osób, świadczących sąsiedzkie usługi opiekuńcze i rozwój tej formy wsparcia, w tym poprzez pomoc szkoleniową, zaopatrzenie w środki ochrony indywidualnej, a nawet zabezpieczenie wynagrodzenia. Ponadto zaleca się promocję i propagowanie usług sąsiedzkich oraz zapewnienie możliwości ich finansowania.

Usługi dowozu dla osób o ograniczonej mobilności (*door-to-door*)

Forma wsparcia polegająca na zindywidualizowanej pomocy transportowej przeznaczonej dla osób o ograniczonej mobilności m. in. w celu zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych (np. dostępu do usług zdrowotnych). Obecnie w województwie z tej usługi korzysta ok. 400 osób z gmin Turawa i Łubniany (w ramach projektu PFRON *Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych*).

W celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu koniecznym jest rozwój tej usługi i rozszerzenie katalogu innych usług świadczonych w jej ramach, by lepiej zabezpieczyć funkcjonowanie osoby w swoim środowisku zamieszkania. Zaleca się rozwój usługi door-to-door, obejmującej świadczenie bezpośredniej pomocy w przemieszczaniu się osoby potrzebującej oraz innych dostosowanych do jej potrzeb usług.

Marszałkowski Kurier Społeczny (MKS)

Usługa *Marszałkowskiego Kuriera Społecznego* (MKS) była odpowiedzią na zagrożenie epidemiczne spowodowane pandemią COVID-19 i miała związek z potrzebą zabezpieczenia świadczenia usług społecznych dla osób, które ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagały opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego. Usługa finansowana była ze środków unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 (RPO WO 2014-2020).

Z usługi wspierającej MKS korzystały głównie osoby starsze, chore i z niepełnosprawnościami. Usługa obejmowała w szczególności sprawienie zakupów, dowóz artykułów spożywczych i leków, dostarczenie gotowych, ciepłych posiłków (obiad), doraźną pomoc wg potrzeb – na podstawie indywidualnych uzgodnień między kurierem i osobą wspieraną.

Usługi MKS realizowane były w województwie od kwietnia 2020 r. do grudnia 2022 r. w ramach trzech edycji. W pierwszej edycji usługę świadczyło 90, w drugiej 73, a w trzeciej 100 kurierów. Łącznie wsparcie udzielane było w 53 gminach dla około 4 000 osób potrzebujących wsparcia w codziennym

funkcjonowaniu.

Z uwagi na nadal zgłaszane przez gminy duże zapotrzebowanie na tę formę wsparcia osób potrzebujących, szczególnie zamieszkałych na terenach oddalonych od instytucji pomocowych, rekomenduje się kontynuowanie realizacji w województwie usługi *Marszałkowskiego Kuriera Społecznego*.

Teleopieka

Teleopieka to usługa dająca możliwość całodobowego wezwania pomocy poprzez system przyzywowo-alarmowy (np. opaskę na rękę) w przypadku zagrożenia życia, zdrowia lub dla zapewnienia bezpieczeństwa (np. nagłe zasłabnięcie, upadek), kierowana do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, głównie starszych i samotnych.

W ramach środków unijnych RPO WO 2014-2020 z usług *teleopieki* skorzystało dotychczas 129 osób w gminach: Kędzierzyn-Koźle, Pokój i Kluczbork oraz w powiecie krapkowickim.

Wraz z rozwojem technologicznym i korzyściami społecznymi, świadomość korzystania z rozwiązań *teleopieki* w Polsce stopniowo rośnie. Barrierami w jej upowszechnianiu są m. in. nieufność osób starszych przed nowymi technologiami związana np. z utratą prywatności, koniecznością uczenia się obsługi nowych urządzeń lub lękiem przed inwigilacją swojego życia. Stąd, przed wprowadzeniem bardziej powszechnego i jednolitego systemu *teleopieki*, rekomenduje się przeprowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych, które przybliżą potencjalnym odbiorcom zalety korzystania z usług *teleopieki*. Takie działania mogą realizować organizacje pozarządowe lub przedsiębiorstwa, we współpracy z władzami samorządowymi, dla zapewnienia legitymizacji technologii w oczach potencjalnych użytkowników. Zaleca się także, by w ramach rozwoju usług *teleopieki* szczególnie brać pod uwagę mieszkańców mieszkań chronionych/wspomaganych o szczególnych potrzebach, wynikających z wieku, choroby i niepełnosprawności.

Wolontariat

Wachlarz pomocy i usług świadczonych przez wolontariuszy jest bardzo szeroki. Wolontariuszem może zostać każda osoba, chcąc poświęcić swój czas i posiadane umiejętności dla innych. Wsparcie oferowane przez wolontariusza może obejmować pomoc wpisującą się w proces rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, tj. usługi sąsiedzkie, opiekuńcze, opiekę wytnieniową, usługi asystenckie, usługi „złotej rączki” itp.

W związku z tym, jednym ze sposobów na wykorzystanie potencjału pomocowego wolontariuszy może być np. utworzenie banku danych usług wolontariackich wraz kategoriami wsparcia, tj. grupą adresatów pomocy i zakresem świadczenia usług wolontariackich. Ponadto pomocnym w rozwoju i realizacji usług społecznych w środowisku lokalnym jest propagowanie wolontariatu senioralnego i sąsiedzkiego jako profilaktyki wykluczenia społecznego osób starszych, w tym samotnych i chorych.

VII. Placówki całodobowej opieki a proces deinstytucjonalizacji

Województwo opolskie utrzymuje od wielu lat najwyższy w Polsce wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności (w 2021 r. – 32, w kraju – 21 miejsc). Mimo tego średni czas oczekiwania na umieszczenie w placówce waha się od kilku tygodni do 2 lat (w zależności od typu

domu, najdłużej czeka się na umieszczenie w domach dla osób z zaburzeniami psychicznymi). W domach pomocy społecznej przebywają osoby, w tym o niskich dochodach, wymagające specjalistycznej, całodobowej opieki, umieszczone w takiej instytucji na podstawie decyzji ośrodka pomocy społecznej. Oznacza to, że nawet dla grupy osób najbardziej potrzebujących liczba miejsc w publicznych placówkach całodobowej opieki jest daleka od zaspokojenia potrzeb (średni stopień zaspokojenia potrzeb wśród klientów pomocy społecznej na tego typu całodobową opiekę wynosi 67%). Wprawdzie liczba klientów pomocy społecznej corocznie zmniejsza się, jednak ze względu na zmiany demograficzne i spadek liczby urodzeń, zmienia się struktura korzystających z pomocy społecznej. Zwiększa się udział emerytów i rencistów, w tym samotnie gospodarujących, a istotnie spada liczba rodzin z dziećmi i rodzin niepełnych, objętych pomocą społeczną (w 2010 r. rodziny z dziećmi i niepełne stanowiły 53% objętych pomocą, a w 2021 r. – 30%, natomiast rodziny emerytów i rencistów w 2010 r. stanowiły 22% korzystających ze wsparcia, a w 2021 r. – 29%).

W konsekwencji, celem zabezpieczenia obecnych potrzeb oraz przyszłego niwelowania liczby osób kierowanych do publicznych placówek całodobowych, koniecznym jest rozwój usług polegających na wsparciu opiekunów osób wymagających intensywniej opieki oraz chorych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Sprzyjać temu będzie m. in.

- rozwój stacjonarnej opieki krótkoterminowej (opieka wytchnieniowa), prowadzonej m. in. przez domy pomocy społecznej;
- realizacja przez placówki całodobowej opieki świadczenia usług w środowisku lokalnym, które dotychczas oferowane były tylko mieszkańcom placówki;
- wspieranie zindywidualizowanymi usługami środowiskowymi osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, chcących pozostać w swoim miejscu zamieszkania;
- rozwój rodzinnych domów pomocy.

Zwiększony udział usług środowiskowych, realizowanych przez m. in. placówki opieki długoterminowej, ma też umożliwić powrót do społeczności lokalnej przynajmniej części osób dotychczas przebywających w instytucjach całodobowych (w przypadku stwierdzenia możliwości ich powrotu do środowiska np. poprzez badania okresowej oceny możliwości usamodzielnienia mieszkańca).

Zgodnie z zapisami *Strategii Rozwoju Usług Społecznych. Polityka publiczna do 2030 r. (z perspektywą do 2035)* w działania zmierzające do rozwoju usług w miejscu zamieszkania osoby potrzebującej mają być stopniowo angażowane placówki całodobowej opieki. Wskazuje się, że do 2035 r. 40% jednostek typu domy pomocy społecznej w kraju winno przekształcić się w placówki realizujące kompleksowe usługi stacjonarne i środowiskowe, w tym usługi realizujące stacjonarną opiekę krótkoterminową. Oznacza to, że mają one równoległe świadczyć usługi środowiskowe przy ograniczeniu do niezbędnego minimum wsparcia stacjonarnego (co będzie wymagało licznych działań wspierających to przekształcenie, np. w zakresie rozwoju kwalifikacji pracowników).

VIII. Podmioty ekonomii społecznej jako dostarczyciele usług społecznych

Podmioty ekonomii społecznej - obok gmin i powiatów, pełnią kluczową rolę w dostarczaniu i realizacji usług w środowisku. Wśród licznych atutów, wynikających ze znajomości środowisk, którymi się zajmują, mają często lepsze rozpoznanie lokalnych potrzeb oraz mogą szybciej udzielić pomocy. Jednocześnie część zleconych usług mogą wykonywać w cenach korzystniejszych i lepszych jakościowo niż podmioty komercyjne, a występując w podwójnej roli: dostawcy usług społecznych oraz

podmiotu reintegracji osób zagrożonych wykluczeniem, są w stanie bardziej angażować społeczność lokalną.

Wśród podmiotów ekonomii społecznej o dużym potencjale w zakresie rozwoju usług społecznych należy wymienić: podmioty o statusie przedsiębiorstw społecznych (w tym spółdzielnie socjalne), spółdzielnie inwalidów i niewidomych, spółdzielnie pracy, zakłady pracy chronionej oraz jednostki reintegracji społeczno-zawodowej, aktywizujące osoby z niepełnosprawnościami (ZAZ, WTZ) oraz osoby wykluczone społecznie (KIS, CIS), a także wszelkie organizacje pozarządowe działające nie dla zysku (non profit), czyli zdecydowana większość stowarzyszeń i fundacji w województwie (choć jedynie część z nich prowadzi działania wpisujące się w obszar pomocy i integracji społecznej).

W 2022 r. ogółem funkcjonowało w woj. opolskim 3 696 podmiotów zaliczanych do ekonomii społecznej: 47 przedsiębiorstw społecznych (29 spółdzielni socjalnych, 8 stowarzyszeń, 4 fundacje oraz 6 spółek non profit o statusie przedsiębiorstwa społecznego), 35 podmiotów reintegracyjnych (10 klubów integracji społecznej, 5 centrów integracji społecznej, 5 zakładów aktywności zawodowej i 15 warsztatów terapii zajęciowej), a także 433 fundacji i 2 981 stowarzyszeń oraz 200 innych organizacji pozarządowych i kościelnych (spółdzielnie: pracy, inwalidów i niewidomych, zakłady pracy chronionej, Koła gospodyń wiejskich i np. Caritas).

Spośród nich usługi społeczne, w rozumieniu współczesnych wyzwań i potrzeb oraz procesu deinstytucjonalizacji, np. w zakresie usług opiekuńczych bezpośrednio kierowanych do osób starszych lub z niepełnosprawnościami, świadczą nieliczne (głównie są to organizacje pozarządowe, prowadzące jednostki reintegracji społeczno-zawodowej – warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej, oraz część podmiotów sprofilowanych jako opiekuńczo-wspomagających).

Zatem istotnym wyzwaniem jest stworzenie warunków, które umożliwią silniejsze włączenie tych podmiotów jako dostawców usług społecznych, by mogły skutecznie odpowiadać na potrzeby swoich świadczeniobiorców i mieszkańców społeczności lokalnej, przy jednoczesnym wzmocnieniu ich pozycji jako ważnych lokalnych i ponadlokalnych podmiotów przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, przyczyniających się m.in. do tworzenia nowych miejsc pracy w środowisku lokalnym.

W grudniu 2022 r. wysłano do wszystkich samorządów: gminnych i powiatowych w woj. opolskim, ankietę dot. rozwoju usług społecznych (i deinstytucjonalizacji), celem rozpoznania ich najważniejszych potrzeb w tym zakresie, wg głównych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- osób starszych i z niepełnosprawnościami oraz potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- osób z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym,
- osób w kryzysie bezdomności,
- rodzin z dziećmi i w kryzysie,
- oraz imigrantów (szczególnie osób przybyłych do Polski w wyniku działań wojennych).

Z przekazanych odpowiedzi wynika, że gminy i powiaty za najważniejsze usługi, które winny być realizowane i rozwijane dla osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, wymieniają: usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania osoby, usługi asystenckie i wspomagające (np. w ramach *Marszałkowskiego kuriera społecznego*), usługi asystentury osobistej (głównie dla osób z niepełnosprawnościami), usługi rehabilitacyjne oraz usługi w ramach mieszkalnictwa, w tym wspomaganego, z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby zamieszkującej. W dalszej kolejności wymieniano potrzeby: rozwoju opieki wytchnieniowej jako wsparcia opiekunów osób zależnych, tworzenia warunków do godnego i samodzielnego życia osób ze

specjalnymi potrzebami w swoim otoczeniu (np. poprzez likwidację barier architektonicznych, przeciwdziałanie stygmatyzacji, wspieranie metod komunikacji alternatywnej, aktywne włączanie w życie lokalnej społeczności), rozwoju usług w ramach dziennych form wsparcia (klubów seniora, dziennych domów pomocy, klubów samopomocy itp.) oraz usług dowozu (door-to-door, w celu zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych, związanych np. transportem osoby do lekarza), a także rozwijania innych, alternatywnych form wsparcia osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym usługi sąsiedzkie i teleopieki). Wskazywano także na konieczność realizacji innych działań służących wsparciu osób starszych, z niepełnosprawnościami i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, zaznaczając potrzebę m. in. promowania i rozwoju idei oraz treningów „niezależnego życia”, w tym usług wspierających (np. łączących wsparcie opiekunów formalnych i nieformalnych w środowisku zamieszkania, przeciwdziałających wykluczeniu np. cyfrowemu, trening umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego), wzmacniania kompetencji i umiejętności opiekunów tych grup społecznych, poprzez poradnictwo specjalistyczne i rozwój umiejętności praktycznych (np. finansowych). Zwracano uwagę na potrzebę wykorzystania potencjału tkwiącego w podmiotach ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwach społecznych jako dostarczycieli usług społecznych (np. usług opiekuńczych lub jako pracodawców dla osób z niepełnosprawnościami) oraz rozwoju wolontariatu.

1.2. Założenia dotyczące rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji

Cel strategiczny: Stworzenie skutecznego i trwałego systemu usług społecznych w formie zdeinstytucjonalizowanej dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami oraz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

Fundamentalnym założeniem procesu deinstytucjonalizacji w obszarze wsparcia osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu jest rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Zmiany zachodzące w strukturze społecznej województwa opolskiego, w tym zwłaszcza starzenie się społeczeństwa, powoduje zwiększenie zapotrzebowania na usługi społeczne oraz ich bardziej efektywną i skuteczną realizację. Niezbędne jest wsparcie ściśle skoncentrowane na potrzebach osób, zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami i preferencjami, tak aby osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami i inne potrzebujące wsparcia, przy zapewnieniu niezbędnych usług wspierających, mogły pozostać jak najdłużej w miejscu swojego zamieszkania.

1.3. Działania przewidziane planem na lata 2023-2025

1.3.1 Stworzenie warunków do powstania i funkcjonowania centrów usług społecznych oraz realizowanych w nich usług.

- A. Wsparcie gmin, w których funkcjonują centra usług społecznych lub zamierzają utworzyć CUS (szkolenia wynikające z Rozporządzenia Rady Ministrów z 30 marca 2020 r. w sprawie szkoleń dla pracowników centrum usług społecznych, doradztwo w zakresie tworzenia i funkcjonowania CUS).
- B. Inwestycje w infrastrukturę i wyposażenie centrów usług społecznych na potrzeby realizacji usług społecznych (dostosowanie lokali do potrzeb realizacji usług w ramach CUS).
- C. Rozwój usług społecznych oferowanych w CUS (szkolenia kadry, finansowanie usług społecznych i koniecznego wyposażenia do ich realizacji).

1.3.2 Stworzenie warunków do rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji poprzez koordynację tego procesu na poziomie regionalnym (szkolenia dla pracowników ROPS jako koordynatorów procesu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w regionie, świadczących wsparcie dla gmin) oraz lokalnym (szkolenia oraz podnoszenie kwalifikacji i kompetencji pracowników służb społecznych).

1.3.3 Wzmocnienie i rozwój usług dla osób i rodzin, sprawujących opiekę nad osobą starszą, z niepełnosprawnością oraz osobą potrzebującą wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

- A. Szkolenia podnoszące kwalifikacje i umiejętności społeczne osób pełniących opiekę nad osobą starszą, z niepełnosprawnością oraz osobą potrzebującą wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, na potrzeby realizacji usług społecznych w środowisku lokalnym.
- B. Zwiększenie dostępności do wsparcia psychologicznego, opieki wytchnieniowej oraz możliwości wyboru jej formy, a także innych form wsparcia dostosowanych do potrzeb opiekunów sprawujących opiekę nad osobami i rodzinami, w tym domowych usług z elementami opieki pielęgniarstwa

1.3.4 Wzmocnienie i rozwój usług dla osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

- A. Zwiększenie dostępu do dobrej jakości, spersonalizowanych, nowoczesnych usług opiekuńczych, asystenckich i rehabilitacyjnych, świadczonych w środowisku lokalnym, w rodzinnych domach pomocy, dziennych domach pobytu oraz w ośrodkach wsparcia i gospodarstwach opiekuńczych, w których liczba miejsc pobytu całodobowego nie jest większa niż 8.
- B. Upowszechnienie dostępu do usługi dowozu osób o ograniczonej mobilności (*door-to-door*) oraz innych usług wspomagających (w tym dowozu artykułów spożywczych, leków itp.).
- C. Poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych poprzez wdrożenie usługi teleopieki/telemedycyny.
- D. Poprawa dostępności architektonicznej dla osób starszych i z niepełnosprawnościami oraz innych osób o szczególnych potrzebach.
- E. Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych, długoterminowej opieki w formie wsparcia dziennego, środowiskowego, w tym rozwój stacjonarnej opieki krótkoterminowej (wytchnieniowej).
- F. Rozwój innych usług zapobiegających umieszczeniu osób w placówkach całodobowych (w tym np. usprawnień w adaptacji mieszkań).
- G. Wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych (z wykorzystaniem usług opiekuńczych, mieszkalnictwa wspomagane, asystentury osobistej i innych usług i form wsparcia).
- H. Rozwój usług w ramach dziennych form pobytu i wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi (typu środowiskowego domu samopomocy, warsztatów terapii zajęciowej, zakładów aktywności zawodowej).

1.3.5 Inwestycje infrastrukturalne, w tym w mieszkalnictwo wspomagane z koszykiem usług dla osób starszych i z niepełnosprawnościami oraz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

- A. Inwestycje w infrastrukturę i wyposażenie mieszkań wspomaganych / chronionych połączone z usługami społecznymi dostosowanymi do indywidualnych potrzeb ich mieszkańców.
- B. Rozwój inwestycji w infrastrukturę i wyposażenie podmiotów świadczących zdeinstytucjonalizowane usługi społeczne (np. dzienne domy pomocy społecznej, dzienne domy pobytu, rodzinne domy pomocy).
- C. Inwestycje w infrastrukturę społeczną powiązaną z procesem integracji społeczno-zawodowej, w tym m.in. WTZ oraz ZAZ.

1.3.6 Budowanie i wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej na rzecz realizacji usług społecznych.

- A. Diagnoza potencjału lokalnych podmiotów ekonomii społecznej jako dostarczycieli usług społecznych.
- B. Przygotowanie działań na rzecz budowania potencjału podmiotów ekonomii społecznej i włączenia ich w lokalny rynek usług społecznych.

1.4. Rekomendacje

- Stała i bieżąca analiza miejsc i sposobów koordynacji usług realizowanych przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego woj. opolskiego i dostosowanie ich działań do krajowych założeń procesu deinstytucjonalizacji.
- Kontynuowanie i rozwój kompleksowych usług, zawierających zarówno komponent zdrowotny jak i społeczny, świadczonych w środowisku zamieszkania osób potrzebujących, ze szczególnym naciskiem na ich optymalne dopasowanie do potrzeb tych osób (rodzaj usługi, liczba godzin, częstotliwość).
- Zwiększenie liczby mieszkań wspomaganych z koszykiem usług dostosowanych do potrzeb osób i rodzin wymagających pomocy, szczególnie osób starszych i z niepełnosprawnościami, w tym w gminach i powiatach, w których nie funkcjonują takie mieszkania;
- Kontynuowanie i rozwój usług asystenckich, szczególnie na obszarach województwa, gdzie taka usługa nie jest zapewniona i zachęcanie gmin do uruchomienia usługi asystenckiej osoby z niepełnosprawnością wraz z zapewnieniem możliwości jego wyboru, czasu i formy wsparcia, uwzględniającą podmiotowość i potrzeby osoby z niepełnosprawnością.
- Wykorzystanie potencjału pomocowego wolontariuszy poprzez np. utworzenie banku danych usług wolontariackich wraz z kategoriami wsparcia, tj. grupą adresatów pomocy i zakresem świadczenia usług wolontariackich.
- Stworzenie warunków, które umożliwią silniejsze włączenie podmiotów ekonomii społecznej jako dostarczycieli usług społecznych, tak aby mogły skutecznie odpowiadać na potrzeby swoich świadczeniobiorców i mieszkańców społeczności lokalnej.
- Wdrożenie pilotażowego modelu opieki domowej, przeznaczonego dla osób starszych z pogłębiającą się niepełnosprawnością, zamieszkujących w szczególności tereny wiejskie⁸ lub innego modelu wypracowanego w ramach POWER 2014-2021.

KARTA OBSZARU 2: Rodzina i dzieci, w tym w kryzysie

2.1. Opis obszaru interwencji

I. Sytuacja demograficzna – struktura rodzin

Rodzina jest naturalnym środowiskiem życia i rozwoju człowieka. Pomimo wielu zmian społeczno-politycznych oraz ekonomicznych w ostatnich dziesięcioleciach rodzina nadal pozostaje podstawową komórką życia społecznego, a szczęście rodzinne uważane jest za jedną z najważniejszych wartości życiowych wielu Polaków. Jednak model dotychczasowej rodziny ulega istotnym zmianom. Opóźnia się wiek zawierania małżeństw, wzrasta liczba rozwodów i separacji, a także decyzji o życiu w pojedynkę. Coraz częstszym zjawiskiem są alternatywne formy życia rodzinnego i małżeńskiego – w

---

⁸ Skalowanie innowacji społecznej „Opieka domowa na terenach wiejskich”.

tym głównie związki partnerskie, rodziny niepełne, samotni rodzice wychowujący dzieci oraz rodziny zrekonstruowane (tzw. patchworkowe).

Wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011 (obecnie brak jeszcze danych z NSP 2021) w Polsce było 8 153,2 tys. rodzin, natomiast w województwie opolskim – 285,9 tys. Najczęstszym typem rodziny pozostaje małżeństwo z dziećmi. W 2011 r. w woj. opolskim takich rodzin było 111,5 tys., a związków partnerskich z dziećmi 3,9 tys. Znaczna jest liczba rodzin niepełnych 2 502,9 tys., w tym 65,8 tys. w woj. opolskim.

Na zmieniającą się strukturę rodzin wpływ mają zmiany demograficzne. W 2021 r. woj. opolskie liczyło 948 tys. ludności, tj. 6,3% (62 tys.) mniej niż 2012 r. Jednocześnie zmniejsza się liczba urodzeń, a wzrasta liczba zgonów (w 2021 r. urodziło się 7,2 tys. dzieci, a zmarło 13,1 tys. osób), co wpływa na depopulację regionu i starzenie się społeczeństwa. Wskazuje się, że w najbliższych latach liczba ludności regionu nadal będzie spadać (do ok. 900 tys. w 2030 r.), a przyrost naturalny będzie nadal ujemny (w 2030 r. zakłada się 5,6 tys. urodzeń i 10,1 tys. zgonów). Zwiększać się będzie liczba osób w wieku poprodukcyjnym (60/65+), a zmniejszać liczba dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym. W konsekwencji wzrosną potrzeby osób w podeszłym wieku, z niepełnosprawnościami, przybywać będzie jednoosobowych gospodarstw domowych, co będzie wymagało rozwoju usług społecznych kierowanych do tych grup ludności. Jednocześnie nadal wsparcia będą wymagać osoby i rodziny z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją, w tym mające problemy opiekuńczo-wychowawcze i wymagające pomocy z powodu przemocy.

II. Interwencja kryzysowa

Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie oraz zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencja kryzysowa obejmuje osoby i rodziny, bez względu na posiadany dochód, poprzez udzielenie natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, w zależności od potrzeb - poradnictwa socjalnego lub prawnego, a w sytuacjach uzasadnionych - schronienia do 3 miesięcy.

W 2021 r. w woj. opolskim 3 009 rodzin (6 276 osób w rodzinach) zostało objętych interwencją kryzysową. Na terenie województwa funkcjonuje 7 ośrodków interwencji kryzysowej, w tym tylko 3 dysponują miejscami interwencyjnymi (łącznie jest ich 15, z których w 2021 r. skorzystały 52 osoby). Ośrodki znajdują się w Opolu i 6 powiatach: opolskim, kluczborskim, krapkowickim, namysłowskim, nyskim i prudnickim. Pomimo ustawowego obowiązku w 5 pozostałych powiatach nadal brak jest ośrodków interwencji kryzysowej. Natomiast w części gmin i powiatów są punkty interwencji kryzysowej, choć funkcjonowanie ich odbywa się bez umocowania w ustawie o pomocy społecznej.

W związku z powyższym rekomenduje się rozwój usług interwencji kryzysowej, szczególnie w powiatach bez ośrodków interwencji kryzysowej, z uwagi na konieczność zwiększenia oferty i dostępności do tego rodzaju wsparcia na całym obszarze woj. opolskiego.

III. Usługi wspierające rodzinę w kryzysie oraz dzieci i młodzież w środowisku

Wspieranie rodziny, przeżywającej trudności w opiece i wychowaniu dzieci, opiera się na udzielaniu wsparcia w przywracaniu zdolności do pełnienia przez nią funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Zwiększanie dostępu do różnorodnych usług społecznych wpływa na ograniczanie występujących deficytów i dysfunkcji oraz przeciwdziałania ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Rodzinom przeżywającym trudności w pełnieniu swoich funkcji przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, zaleconą przez lekarza opiekę higieniczną, pielęgnację oraz - w miarę możliwości - zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym (dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym dzieci z rozpoznaniem autyzmem).

W 2021 r. w woj. opolskim pomocą w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych objęto 3 577 osoby, w tym 554 osoby z zaburzeniami psychicznymi (specjalistyczne usługi opiekuńcze) i 55 osób w ramach projektów RPO WO 2014-2020.

Rekomenduje się wzmocnienie i rozwój różnych form usług opiekuńczych w woj. opolskim, w tym wprowadzanie usług dostosowanych do potrzeb osób i rodzin w kryzysie.

Asystent rodziny

Wsparcie rodzin w kryzysie udzielane jest także przez asystenta rodziny, którego zadaniem jest pomoc w osiągnięciu przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, służącego wychowaniu dzieci. Asystent wspiera starania zmierzające do zażegnania kryzysu w rodzinie, w tym niedopuszczania do oddzielenia dzieci od rodziny biologicznej. W przypadku umieszczenia dziecka poza rodziną, asystenci współpracują z rodzicami na rzecz jego powrotu.

W 2021 r. liczba zatrudnionych asystentów rodziny w województwie wyniosła 94. Asystenci zatrudnieni byli w 70 gminach woj. opolskiego. Na 94 asystentów rodziny 21 zatrudniono w latach 2016-2021 w ramach regionalnych funduszy europejskich. Od 2012 r., tj. od początku działania systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej - liczba asystentów rodziny wzrosła prawie 3-krotnie (ich liczba w ostatnich 3 latach waha się w granicach 99-89).

W 2021 r. asystenci rodziny mieli pod opieką 1 131 rodzin (na 1 asystenta przypadało średnio 12 rodzin), co oznacza, że od 2012 r. liczba rodzin korzystających z pracy asystentów rodziny wzrosła prawie 4-krotnie.

Rekomenduje się rozwój asystentury rodzinnej, w tym wsparcie szkoleniowe asystentów rodziny m. in. z zakresu psychologii, pedagogiki, pracy socjalnej.

Placówki wsparcia dziennego

W ramach pomocy rodzinie, w tym rodzinie przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze, działają placówki wsparcia dziennego, obejmując opieką i wychowaniem dzieci w czasie pozalekcyjnym. Pełnią funkcje opiekuńcze, wspierają rodziców w wychowaniu dzieci, prowadzą zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci z zaburzeniami zachowania, niosą pomoc specjalistyczną dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. Są wśród nich placówki w formie pracy podwórkowej, działające w bezpośrednim kontakcie z dziećmi w ich środowisku.

W 2022 r. liczba placówek wsparcia dziennego wyniosła 42. Wśród nich (na ogółem 946 miejsc) było: 10 placówek opiekuńczych, 12 specjalistycznych (w tym opiekuńczo-specjalistycznych) oraz 20 w formie pracy podwórkowej (przy czym 16 placówek wsparcia dziennego na 227 miejsc utworzono z

wykorzystaniem regionalnych środków unijnych, tworząc w większości w placówki w formie pracy podwórkowej).

Rekomenduje się wspieranie tworzenia i rozwoju placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, szczególnie w formie pracy podwórkowej i w miejscach o szczególnym zapotrzebowaniu oraz występowaniu rodzin w kryzysie.

IV. Rodzinna piecza zastępcza

Zadaniem pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) jest zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom z rodzin, niemogących takiej opieki i wychowania sprawować. Piecza zastępcza ma zapewnić dziecku bezpieczne środowisko, respektujące jego prawa, w tym powrotu do rodziny, utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, stabilnego środowiska wychowawczego, kształcenia, rozwoju uzdolnień oraz pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia.

W 2021 r. liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej wynosiła 1 013, z tego funkcjonowało: 635 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem, 306 rodzin niezawodowych, 49 rodzin zastępczych zawodowych (37 „zwykłych” zawodowych, 8 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i 4 rodziny specjalistyczne, wychowujące dzieci z niepełnosprawnościami) oraz 23 rodzinne domy dziecka, w których przebywało 152 dzieci. Rodzinne domy dziecka (od 3 do 8 wychowanków) to obecnie jedna z najbardziej pożądaných i najlepszych form zdeinstytucjonalizowanej pieczy zastępczej.

W woj. opolskim w 2021 r. opiekę nad rodzinami zastępczymi i rodzinnymi domami dziecka sprawowało 46 koordynatorów pieczy zastępczej (w tym 3 było zatrudnionych z regionalnych środków europejskich). Koordynatorzy pracowali z 697 rodzinami zastępczymi i rodzinnymi domami dziecka (średnio 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka na 1 koordynatora).

Należy nadal rozwijać i wspierać pieczę zastępczą, w szczególności poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w rodzinnych formach pieczy zastępczej, właściwe standardy świadczonej pomocy oraz taki poziom współpracy między podmiotami udzielającymi dziecku wsparcia, który – jeśli jest to możliwe – pozwoli na przywrócenie dziecka jego rodzinie lub też umożliwi mu funkcjonowanie we właściwy sposób w ramach rodziny zastępczej. Ponadto rekomenduje się propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego, kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze oraz warsztaty dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich rodzin, a także szkolenia dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Należy także wspierać już funkcjonujące rodziny zastępcze poprzez tworzenie warunków sprzyjających funkcjonowaniu rodziny zastępczej np. przez wsparcie wytnienkowe, realne możliwości korzystania z urlopów i tworzenie tzw. rodzin zaprzyjaźnionych pochodzących z bezpośredniego otoczenia rodziny.

V. Mieszkalnictwo chronione dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej

Osoba w pieczy zastępczej po osiągnięciu pełnoletniości zostaje objęta pomocą, mającą na celu podjęcie przez nią samodzielnego życia (rozpoczyna się proces usamodzielnienia, tj. wyjścia z dotychczasowego systemu wsparcia). Jest to trudny etap, z uwagi na m. in. oczekiwania związane z rozpoczęciem samodzielnego życia pojawiające się dużo wcześniej niż u ich rówieśników dorastających w rodzinach. Liczne pokusy i ryzyka powodują, że młodzież opuszczająca pieczę zastępczą jest szczególnie narażona na wykluczenie społeczne, w tym zwłaszcza bezdomność i marginalizację.

W 2021 r. w woj. opolskim w ramach systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz innych instytucji wsparcia, pomoc na usamodzielnienie otrzymało 119 wychowanków, z tego: 66 osób

opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej (rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka), 45 osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze (domy dziecka) oraz 8 osób opuszczających inne ośrodki wsparcia (np. zakład poprawczy).

Jedną z form pomocy osobom usamodzielnianym jest zapewnienie pobytu w mieszkaniu chronionym. Jest ono kierowane do osób usamodzielnianych, znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Osobie w mieszkaniu świadczona jest pomoc umożliwiającą przygotowanie jej do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą ją w codziennym funkcjonowaniu. Jest to wsparcie w zakresie doskonalenia umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego, rozporządzania posiadanymi środkami finansowymi, integracji ze środowiskiem, uzyskania wykształcenia, zdobycia kwalifikacji zawodowych, poszukiwania pracy czy pozyskania samodzielnego mieszkania.

W 2021 r. w woj. opolskim funkcjonowało 19 mieszkań chronionych na 59 miejsc dla osób usamodzielnianych, opuszczających pieczę zastępczą oraz inne ośrodki wsparcia (przy czym 9 mieszkań dla 26 osób utworzono z regionalnych środków unijnych).

Z uwagi na brak wystarczającej liczby mieszkań dedykowanych wychowankom pieczy zastępczej rekomenduje się rozwój tej formy wsparcia, wraz z koszykiem usług dostosowanym do potrzeb osoby usamodzielnianej.

Z badania ankietowanego gmin i powiatów dot. rozwoju usług społecznych (i deinstytucjonalizacji) w zakresie rozwoju usług dla rodzin i dzieci, w tym przeżywających kryzys, wynika, że do najważniejszych potrzeb w tym obszarze, które zgłaszają samorządy, należą: rozwój mieszkalnictwa dla wychowanków pieczy zastępczej, promowanie i rozwój rodzicielstwa zastępczego i adopcyjnego, w tym rodzinnych domów dziecka, usługi wspierające dzieci i młodzież (np. telefony zaufania, wsparcie psychologiczne) oraz wsparcie rodzin mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych (np. leczenie uzależnień, wsparcie zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej), a także rozwój rodzin zastępczych i adopcyjnych celem kontynuowania działań ograniczających liczbę miejsc w domach dziecka do wymaganego standardu).

2.2. Założenia dotyczące rozwoju usług i deinstytucjonalizacji

Cel strategiczny: Wzmocnienie i rozwój usług społecznych w formie zdeinstytucjonalizowanej, wspierających rodziny i dzieci, w tym w kryzysie

Rodzina jest podstawową instytucją społeczną. Zaspokaja najistotniejsze potrzeby swoich członków oraz pełni szereg funkcji na rzecz społeczeństwa, co oznacza, że wypełnia zadania: wobec społeczeństwa i wobec jednostek wchodzących w jej skład. Kryzys w rodzinie utrudnia i zaburza relacje osobiste i społeczne, co negatywnie wpływa na rozwój i funkcjonowanie jej członków, zwłaszcza dzieci. Umieszczenie dziecka poza domem rodzinnym powinno być traktowane jako ostateczność. Zatem istnieje konieczność wzmocnienia i rozwoju takich usług, które wzmocnią rodzinę i pomogą jej w przezwyciężeniu i rozwiązaniu swoich problemów.

2.3. Działania przewidziane planem na lata 2023-2025

2.3.1 Rozwój usług środowiskowych dla rodzin i dzieci, w tym w kryzysie.

- A. Wzmacnianie i rozwój usług wspierających rodzinę poprzez zwiększenie dostępu do usług asystenta rodziny oraz usług rodziny wspierającej.
  - B. Rozwój usług wspierających trwałości rodziny, w tym rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, przez organizowanie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla dzieci, młodzieży i rodziców, lub innych form wsparcia, w tym poradnictwa rodzinnego specjalistycznego.
  - C. Zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, świadczonych w miejscu zamieszkania, oraz usług świadczonych w placówkach wsparcia dziennego.
  - D. Rozwój usług wspierających dzieci z rodzinami lub ich opiekunami, obejmujących spędzanie czasu wolnego, rekreację oraz uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych w celu wzmacniania więzi.
- 2.3.2 Rozwój usług wspierających rodziny i dzieci w kryzysie.
- A. Inwestycje w infrastrukturę i wyposażenie ośrodków interwencji kryzysowej na potrzeby świadczenia usług społecznych dla osób i rodzin w kryzysie, w tym rozwój mieszkań interwencyjnych (w związku z doświadczeniem trudnej sytuacji kryzysowej lub przemocy).
  - B. Zwiększenie dostępu do dobrej jakości usługi interwencji kryzysowej.
- 2.3.3 Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej oraz rodzicielstwa adopcyjnego.
- A. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego i adopcyjnego poprzez organizację kampanii społecznych celem pozyskania kandydatów na niezawodowe i zawodowe rodziny zastępcze, rodziny adopcyjne oraz do prowadzenia rodzinnych domów dziecka.
  - B. Szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą w ramach działań prowadzących do tworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej.
- 2.3.4 Rozwój oferty wsparcia dla dzieci i młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej.
- A. Rozwój usług wspomagających i aktywnej integracji o charakterze społecznym, których celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej skierowane do dzieci i młodzieży umieszczonej w pieczy zastępczej.
  - B. Rozwój usług wspomagających i aktywnej integracji o charakterze zawodowym skierowanych do młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej.
- 2.3.5 Wsparcie osób opuszczających pieczę zastępczą oraz inne ośrodki wsparcia, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.
- A. Inwestycje w infrastrukturę i wyposażenie mieszkań wspomaganych, chronionych, komunalnych lub w ramach najmu socjalnego na potrzeby realizacji usług społecznych.
  - B. Rozwój usług społecznych dostosowanych do indywidualnych potrzeb osób opuszczających pieczę zastępczą.

2.4. Rekomendacje

- Rozwój usług interwencji kryzysowej, szczególnie w powiatach bez ośrodków interwencji kryzysowej.
- Wzmocnienie i rozwój różnych form usług opiekuńczych w woj. opolskim, w tym wprowadzanie usług dostosowanych do potrzeb osób i rodzin w kryzysie.
- Rozwój asystentury rodzinnej, w tym wsparcie szkoleniowe asystentów rodziny m. in. z zakresu psychologii, pedagogiki, pracy socjalnej.

- Podjęcie działań wspierających tworzenie i rozwój placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, szczególnie w formie pracy podwórkowej i w miejscach o szczególnym zapotrzebowaniu oraz nagromadzeniu niekorzystnych zjawisk i wynikającej z tego dużej liczbie rodzin w kryzysie.
- Rozwój i wsparcie pieczy zastępczej, w szczególności poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w rodzinnych formach pieczy zastępczej, właściwe standardy świadczonej pomocy oraz taki poziom współpracy między podmiotami udzielającymi dziecku wsparcia, który – jeśli jest to możliwe – pozwoli na przywrócenie dziecka jego rodzinie lub też umożliwi mu funkcjonowanie we właściwy sposób w ramach rodziny zastępczej;
- Zwiększenie limitu środków w ramach projektów EFS+ na wydatki objęte regułą cross-finansingu do maksymalnego możliwego pułapu.
- Wsparcie asystenta rodziny dla rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
- Objęcie opieką koordynatora wszystkich rodzin zastępczych.
- Zapewnienia wsparcia kompetencyjnego osobom opuszczającym pieczę zastępczą przez minimum 12 miesięcy po zakończeniu działań projektowych w postaci wsparcia ukierunkowanego, np. na wsparcie psychologiczne.

KARTA OBSZARU 3: Osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym

3.1. Opis obszaru interwencji

I. System ochrony zdrowia psychicznego – pacjenci, rozpoznania, kadra

W związku z dużym zapotrzebowaniem na szeroko rozumianą pomoc i wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych, wskazanym jest podnoszenie jakości tych usług poprzez kształcenie i podnoszenie kwalifikacji kadr świadczących usługi medyczne w ośrodkach I-go poziomu referencyjnego systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz w Centrach Zdrowia Psychicznego.

Według danych Opolskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w województwie opolskim w latach 2017–2020 najniższa liczba pacjentów psychiatrycznej opieki zdrowotnej wynosiła 32,6 tys. a najwyższa 35,4 tys. W 2021 r. w psychiatrycznej opiece zdrowotnej leczono 32,7 tys. osób, co oznacza, że średnio u co 29-go mieszkańca regionu stwierdzono różnego typu rozpoznania z grupy F00–F99 (wszystkie rozpoznania dotyczące chorób i zaburzeń psychicznych) zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10. W omawianym roku największą kumulację pacjentów odnotowano w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim – 4,6 tys. osób, co stanowiło 13,9% wszystkich pacjentów leczonych w w/w rodzaju opieki zdrowotnej w województwie opolskim, a najmniejszą w powiecie namysłowskim (analogicznie: 1,1 tys. osób oraz 3,3%).

W 2021 r. odnotowano w województwie opolskim blisko 27 tys. pacjentów z rozpoznaniem F20–F99 (tj. bez rozpoznań dotyczących zaburzeń otępiennych i uzależnień) wobec 28 tys. przed czterema laty. W przypadku roku 2021 r. w województwie opolskim było 11 966 rozpoznań F40–F48, tzn. rozpoznań różnego rodzaju zaburzeń nerwicowych, 6 465 rozpoznań F30–F39, tzn. zaburzeń nastroju (depresji), 4 275 rozpoznań F20, tzn. rozpoznań schizofrenii, 1 808 rozpoznań F70–F79, tzn. rozpoznań związanych z upośledzeniem umysłowym. Wskazane wyżej najliczniejsze grupy rozpoznań w przedziale F20–F99 dotyczą pacjentów i ich rodzin, którym należałoby dedykować wsparcie.

Liczba pacjentów w poradniach psychologicznych dla dzieci i młodzieży w ramach I-go poziomu referencyjnego zakontraktowanych przez OOW NFZ ukształtowała się w 2021 r. na poziomie 2,8 tys. osób podczas gdy rok wcześniej wynosiła 0,9 tys. (3-krotny wzrost), co jest m.in. konsekwencją zwiększenia w skali roku dostępności terytorialnej udzielanych świadczeń z dwóch powiatów (prudnickiego i strzeleckiego) do dwunastu w roku następnym.

Świadczeń medycznych w ramach psychiatrycznej opieki zdrowotnej na terenie województwa opolskiego w 2021 r. udzielało: 109 lekarzy psychiatrów (w tym z II stopniem specjalizacji – 78, z I stopniem specjalizacji – 12, a w trakcie specjalizacji – 19), 8 lekarzy psychiatrów dziecięcych (analogicznie: 6, 1 i 1) oraz 65 pielęgniarek ze specjalizacją psychiatryczną.

Według danych gromadzonych w Rejestrze Szkół i Placówek Oświatowych w województwie opolskim na dzień 27.01.2023 r. z 410 szkół podstawowych 263 szkoły zatrudniały psychologa szkolnego, a 271 pedagoga. Wśród 240 szkół ponadpodstawowych, psychologa zatrudniało 148 szkół, a pedagoga 138. Niejednokrotnie zdarza się, że psychologowie i pedagodzy szkolni zatrudniani są na części etatu, co znacznie ogranicza ich dostępność dla nauczycieli, uczniów i rodziców.

W związku z powyższym wskazane jest szkolenie osób pracujących na co dzień z dziećmi i młodzieżą – kadry ośrodków I-go poziomu systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, nauczycieli/pedagogów i psychologów szkolnych, rodziców/opiekunów. Ponadto celem wzmocnienia jakości pomocy wskazanym jest szkolenie kadr świadczących usługi w ramach Centrów Zdrowia Psychicznego. Jak zasygnalizowano wyżej, potrzebnym jest wsparcie pacjentów i ich rodzin z najliczniejszych rozpoznań, tj. F40–F48 (zaburzenia nerwicowe), F30–F39 (depresje), F20 (schizofrenia) oraz F70–F79 (rozpoznanie związane z upośledzeniem umysłowym).

II. Pomoc psychologiczna i wsparcie dla dzieci i młodzieży, w tym w obszarze dotyczącym ryzykownych zachowań seksualnych

Według danych Opolskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w 2020 r. na terenie województwa opolskiego ośrodki I-go poziomu referencyjnego systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży obejmowały pacjentów z pięciu powiatów, a ich liczba wyniosła 934 osoby. W 2021 r. ośrodki I-go poziomu referencyjnego obejmowały pacjentów ze wszystkich powiatów województwa, a ich liczba wyniosła 2835 osób. Najprawdopodobniej liczba pacjentów zgłaszających się do ośrodków I-go poziomu referencyjnego „psychiatrii dzieci i młodzieży” będzie rosła, co może skutkować wydłużaniem się czasu oczekiwania na świadczenie. W województwie opolskim obserwuje się zróżnicowaną dostępność świadczeń opieki psychiatrycznej skierowanych do dzieci i młodzieży. Na dzień 30.01.2023 r. wg portalu NFZ – Informator o Terminach Leczenia, czas oczekiwania do poradni psychologicznej w Kluczborku wynosi ok. jednego miesiąca, zaś do poradni psychologicznej przyjmującej również dzieci w mieście Opolu ok. 11 miesięcy.

W związku z powyższym wskazane jest wdrożenie działań obejmujących pozamedyczną pomoc psychologiczną i wsparcie dla dzieci i młodzieży, którzy przejawiają problemy w obszarze zdrowia psychicznego.

W badaniach w metodologii HBSC Health Behaviour in School-aged Children (Badania nad Zachowaniami Zdrowotnymi Młodzieży Szkolnej) dotyczących zdrowia uczniów w Polsce w 2018 r. przeprowadzonych przez Instytut Matki i Dziecka w Warszawie, 16,4% chłopców i 10,1% dziewcząt w wieku 15 lat w Polsce zadeklarowało odbycie inicjacji seksualnej. „Dziewczęta i chłopcy zapytani o wiek, w którym odbyli pierwszy stosunek płciowy odpowiadali podobnie (zbliżona średnia wieku inicjacji ustalona odrębnie dla dziewcząt i chłopców – odpowiednio 14,2 i 14,6 lat)”. Wśród młodzieży

15-letniej, która odbyła inicjację seksualną, tylko 57,6% w czasie ostatniego stosunku seksualnego stosowało prezerwatywy.⁹

Ryzykowne zachowanie seksualne młodzieży, w tym wczesne kontakty seksualne oraz kontakty seksualne bez zabezpieczenia stanowią poważne i bardzo trudne wyzwanie profilaktyczne. Zdrowie seksualne jest obszarem złożonym i jednocześnie dotyczącym różnych wrażliwych sfer funkcjonowania człowieka. Rozwój psychoseksualny jest integralną i uniwersalną częścią życia człowieka, problemy w tym obszarze funkcjonowania pojawiające się we wczesnych okresach rozwojowych rzutować mogą negatywnie na późniejsze funkcjonowanie. Ponadto część młodych, w tym bardzo młodych osób, doświadcza w swoim życiu różnych form przemocy związanej z seksualnością. Wszystko to wskazuje na potrzebę realizacji wsparcia i interwencji w tym obszarze.

III. Zachowania autodestrukcyjne

Jak piszą autorzy opracowania „Kondycja psychiczna mieszkańców Polski” – „Istotnym czynnikiem ryzyka samobójstwa jest występowanie zaburzeń psychicznych. W krajach o wysokich dochodach prawie 90% aktów samobójczych dokonują osoby z zaburzeniami psychicznymi”.¹⁰

Według opracowania Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH – Państwowego Instytutu Badawczego „niepokojąca również stała się liczba samobójstw w grupie młodzieży szkolnej. W tej grupie liczba samobójstw rocznie oscylowała wokół 100 osób w ciągu ostatnich 4 lat (107 osób w 2020 r.)”.¹¹ Wyniki badań wskazują, „że 5,7% młodzieży szkolnej w Polsce w wieku 12–17 lat przejawia w perspektywie życia tendencje samobójcze, co po ekstrapolacji na całą populację młodzieży szkolnej oznacza zapotrzebowanie na specjalistyczną pomoc dla co najmniej 131 tys. młodych ludzi (i ich rodzin)”.¹² Ponadto „wysokie bieżące ryzyko samobójstwa u młodzieży z tendencjami samobójczymi stwierdzono u 0,4% populacji, co oznacza potrzebę natychmiastowej interwencji specjalistycznej wobec ok. 9 tys. nastolatków poważnie zagrożonych podjęciem próby samobójczej”.¹³

Jak podaje Instytut Psychiatrii i Neurologii na pytanie „czy kiedykolwiek próbowałeś popełnić samobójstwo?” w populacji młodzieży w wieku 12–17 lat pozytywnie odpowiedziało ok. 14 tys. osób, co stanowi 0,6% populacji. Tendencje samobójcze w tej grupie przejawiało niespełna 131 tys. osób czyli ok. 5,7% populacji¹⁴. Ponadto według danych IPiN „rozpowszechnienie tendencji samobójczych wzrasta z wiekiem nastolatków. Największe rozpowszechnienie (8,4%) odnotowano w najstarszej grupie wiekowej 16–17 lat, a najmniejsze (3%) w najmłodszej grupie wiekowej 12–13 lat. Dynamika zmian w rozpowszechnieniu tych zaburzeń była bardzo podobna u chłopców i dziewcząt – w obu tych

---

⁹ Raport "Zdrowie uczniów w 2018 roku na tle nowego modelu badań HBSC" pod redakcją Joanny Mazur i Agnieszki Małkowskiej-Szkućnik. Badania przeprowadzone w Polsce w roku szkolnym 2017/18 przez Instytut Matki i Dziecka w Warszawie, Warszawa 2018 r.

¹⁰ Kondycja psychiczna mieszkańców Polski. Raport z badań „Kompleksowe badanie stanu zdrowia psychicznego społeczeństwa i jego uwarunkowań – EZOP II. Red. J. Moskalewicz, J. Wciórka. Warszawa 2021 r., str. 680.

¹¹ Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania 2022. Red. B. Wojtyniak, P. Goryński. Warszawa 2022 r., str. 308.

¹² Tamże, str. 309.

¹³ Tamże, str. 309.

¹⁴ Kondycja psychiczna mieszkańców Polski. Raport z badań „Kompleksowe badanie stanu zdrowia psychicznego społeczeństwa i jego uwarunkowań – EZOP II. Red. J. Moskalewicz, J. Wciórka. Warszawa 2021 r., str. 681-682.

podgrupach rosta wraz z wiekiem”¹⁵. Dane wskazują również, że „niskie ryzyko zamachu samobójczego dotyczy ok. 111 tys. młodzieży, średnie ryzyko – 11 tys., a wysokie ryzyko – 9 tys.”¹⁶

W związku z powyższym wskazana jest realizacja działań ukierunkowanych na pomoc psychologiczną, edukację, wsparcie i profilaktykę zachowań autodestrukcyjnych dla dzieci i młodzieży, ich rodzin oraz otoczenia społecznego i instytucjonalnego.

IV. Organizacje pozarządowe działające w obszarze ochrony zdrowia psychicznego

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego, wynika, że w 2020 r. aktywnych organizacji pozarządowych było w województwie opolskim ok. 2,5 tys., a na 10 tys. mieszkańców przypadało prawie 26 organizacji pozarządowych. Oznacza to, że województwo opolskie plasowało się (podobnie jak w latach ubiegłych) na 9–11 miejscu pod względem wskaźnika liczba aktywnych organizacji III sektora w Polsce.

Działalność w obszarze ochrony zdrowia prowadziło w Polsce zaledwie ok. 3,9% organizacji. Trudno oszacować ile organizacji prowadziło działania w obszarze zdrowia psychicznego. Przeważająca część organizacji non-profit działała w 2020 r. wyłącznie w oparciu o pracę społeczną (wolontariat). Brak korzystania z płatnego personelu deklarowało 61,6% z nich.

W związku z powyższym wskazanym wydaje się wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych działających w obszarze ochrony zdrowia psychicznego.

Z badania ankietowanego gmin i powiatów w województwie opolskim, przeprowadzonego w grudniu 2022 r., wynika, że za najważniejsze potrzeby w zakresie rozwoju usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym samorządy uznają rozwój: specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu lub środowisku zamieszkania, rozwój asystentury osobistej, tworzenie i rozwój dziennych form wsparcia dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego (w tym klubów samopomocy lub typu środowiskowego domu samopomocy) oraz usług sąsiedzkich i wspomagających (obejmujących dowóz żywności, leków, usługę „złotej rączki” itp., np. w ramach Marszałkowskiego kuriera społecznego). Następnie samorządy wskazały na istotną konieczność rozwoju różnych form mieszkalnictwa (w tym wspomaganego) oraz opieki wytchnieniowej dla członków rodzin i opiekunów osób w kryzysie zdrowia psychicznego (w tym placówek środowiskowych i miejsc krótkoterminowego pobytu oraz wsparcia psychologicznego i doradczego). W dalszej kolejności zaznaczono, że ważną rolę w tworzeniu i rozwoju wsparcia dla tej grupy ludności mogą pełnić organizacje pozarządowe, w tym przedsiębiorstwa społeczne jako dostarczyciele usług społecznych (np. jako pracodawcy osób z zaburzeniami psychicznymi). Zwrócono także uwagę na potencjał rozwojowy innych usług wspierających osoby w kryzysie psychicznym, np. łączących wsparcie opiekunów formalnych i nieformalnych w środowisku zamieszkania czy treningi prowadzenia gospodarstwa domowego.

3.2. Założenia dotyczące rozwoju usług i deinstytucjonalizacji

Przedsięwzięcia zawarte w *Regionalnym Planie Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Opolskiego na lata 2023-2025* ustalono w powiązaniu z zapisami zawartymi w dokumentach strategicznych:

---

¹⁵ Tamże, str. 682.

¹⁶ Tamże, str. 686.

- 1) *Zdrowa Przyszłość. Ramy Strategiczne Rozwoju Systemu Ochrony Zdrowia na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r. – Załącznik Nr 2 Strategia Deinstytucjonalizacji: Opieka Zdrowotna nad Osobami z Zaburzeniami Psychicznymi;*
- 2) *Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.).*

Cel strategiczny: Inspirowanie oraz tworzenie warunków do wdrażania w formie zdeinstytucjonalizowanej działań zmierzających do poprawy jakości oraz zakresu usług wspierających, adresowanych do osób doświadczających chorób i zaburzeń psychicznych, osób w kryzysie psychicznym oraz do członków ich rodzin, a także do ich otoczenia społecznego i instytucjonalnego.

3.3. Działania przewidziane planem na lata 2023–2025

Przedstawione poniżej działania proponuje się wdrażać w formach maksymalnie uelastycznionych dopasowanych do specyfiki beneficjentów działań.

3.3.1 Rozwój usług środowiskowych między innymi w formie:

- A. Centrów Zdrowia Psychicznego,
- B. tworzenia i wsparcia funkcjonowania lokalnych punktów konsultacyjnych dla osób doświadczających kryzysów, chorób i zaburzeń psychicznych oraz dla członków ich rodzin,
- C. tworzenia grup wsparcia psychologicznego dla osób dorosłych doświadczających kryzysów, chorób i zaburzeń psychicznych oraz dla członków ich rodzin,
- D. wsparcia wytchnieniowego oraz wsparcia mobilnego dla członków rodzin osób doświadczających chorób i zaburzeń psychicznych,
- E. przedsięwzięć o charakterze włączeniowym i aktywizującym adresowanych do osób dorosłych doświadczających chorób i zaburzeń psychicznych.

3.3.2 Pomoc psychologiczna i wsparcie dla dzieci i młodzieży (w tym przebywającej w pieczy zastępczej, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych) przejawiających problemy/trudności w obszarze zdrowia psychicznego oraz dla członków ich rodzin.

3.3.3 Pomoc psychologiczna, profilaktyka oraz edukacja dotyczące zachowań społecznych, w tym autodestrukcyjnych i samobójczych adresowane do osób przejawiających takie zachowania, do członków ich rodzin oraz do ich otoczenia społecznego i instytucjonalnego.

3.3.4 Pomoc psychologiczna i wsparcie dla osób mających problemy w obszarze zdrowia i rozwoju seksualnego oraz dla członków ich rodzin.

3.3.5 Wsparcie szkoleniowe i konsultacyjne dla kadry Centrów Zdrowia Psychicznego i innych placówek świadczących usługi środowiskowe dla osób dorosłych w kryzysie zdrowia psychicznego, dla kadry I-go poziomu referencyjnego systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz dla kadry pracującej w innych podmiotach psychiatrycznej opieki zdrowotnej.

3.3.6 Wsparcie szkoleniowe, superwizyjne i konsultacyjne dla kadry pedagogicznej i psychologicznej szkół, kadry poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz dla kadry organizacji pozarządowych pracujących z dziećmi i młodzieżą przejawiającymi problemy/trudności w obszarze zdrowia psychicznego oraz dla członków ich rodzin, a także dla osób pracujących w innych niemedycznych instytucjach.

3.3.7 Zakup i/lub refundacja zakupu diagnostycznych testów psychologicznych, szkolenia z ich używania, zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania dla osób używających tych testów,

pracujących w szkołach, poradniach psychologiczno-pedagogicznych oraz w innych podmiotach oświatowych i wychowawczych. Opcjonalnie finansowanie i/lub refinansowanie wykonania testów psychologicznych na potrzeby szkół, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz innych podmiotów oświatowych i wychowawczych.

3.3.8 Wsparcie infrastruktury szkół oraz poradni/gabinetów psychologiczno – pedagogicznych, w tym poprzez finansowanie sal do integracji sensorycznej oraz mobilnych sal do integracji sensorycznej.

3.3.9 Budowanie i wzmacnianie potencjału podmiotów ekonomii społecznej działających w obszarze zdrowia psychicznego - w tym organizacji zrzeszających osoby doświadczające chorób i zaburzeń psychicznych oraz członków rodzin i opiekunów takich osób.

3.3.10 Realizacja Treningu Umiejętności Społecznych dla dzieci wymagających wsparcia w zakresie kompetencji społecznych ze szkół podstawowych z klas I-III (ewentualnie I-IV). Trening realizowany przez zewnętrznych realizatorów. Ten element zadania może nie być realizowany w przypadku wystąpienia kolizji formalno-prawnej związanej z umieszczeniem Treningu Umiejętności Społecznych w koszyku świadczeń gwarantowanych tj. świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Alternatywnie lub równocześnie realizacja szkoleń przygotowujących realizatorów, w tym nauczycieli klas I-III (ewentualnie I-IV) do realizacji Treningu Umiejętności Społecznych wraz z superwizyjnym wsparciem pierwszych realizacji treningu.

3.3.11 Realizacja programów rekomendowanych w zakresie profilaktyki selektywnej i profilaktyki wskazującej zawartych w bazie programów rekomendowanych.

3.3.12 Opracowanie i pilotażowa realizacja wraz ze zgłoszeniem do systemu rekomendowanych programów nowego/nowych programów w zakresie profilaktyki selektywnej i/lub profilaktyki wskazującej dotyczących zdrowia psychicznego i/lub profilaktyki zachowań ryzykownych/problemowych oraz uzależnień.

3.3.13. Realizacja indywidualnych zajęć integracji sensorycznej dla dzieci ze szkół podstawowych z klas I-III (ewentualnie I-IV). Realizacja zajęć dla dzieci wyselekcjonowanych ze względu na potrzebę uczestnictwa w zajęciach. Zajęcia realizowane przez zewnętrznych realizatorów. Alternatywnie lub równocześnie realizacja szkoleń przygotowujących realizatorów, w tym nauczycieli klas I-III (ewentualnie I-IV) do realizacji zajęć integracji sensorycznej.

3.4. Rekomendacje

- Prowadzenie szkoleń, konsultacji i zajęć o charakterze superwizyjnym dla osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, w tym kadry ośrodków I-go poziomu systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, nauczycieli/pedagogów i psychologów szkolnych oraz rodziców/opiekunów.
- Prowadzenie szkoleń, konsultacji i superwizji dla osób pracujących w podmiotach psychiatrycznej opieki zdrowotnej.
- Wdrożenie działań obejmujących pozamedyczną pomoc psychologiczną i wsparcie dla dzieci i młodzieży, przejawiających problemy w obszarze zdrowia psychicznego i zachowań ryzykownych – w tym realizacja Treningów Umiejętności Społecznych dla dzieci wymagających wsparcia w zakresie kompetencji społecznych z klas I-III (z zastrzeżeniem zawartym w punkcie 3.3.10).
- Wdrożenie działań obejmujących pozamedyczną pomoc psychologiczną i wsparcie dla osób dorosłych, które przejawiają problemy w obszarze zdrowia psychicznego i zachowań ryzykownych.

- Realizacja działań ukierunkowanych na pomoc psychologiczną, edukację, wsparcie i profilaktykę zachowań autodestrukcyjnych dla dzieci i młodzieży, ich rodzin oraz otoczenia społecznego i instytucjonalnego.
- Wsparcie instytucji oświatowych w zakresie zwiększania kompetencji i możliwości diagnostycznych.
- Realizacja programów rekomendowanych w zakresie profilaktyki selektywnej i profilaktyki wskazującej, zawartych w bazie programów rekomendowanych.
- Opracowanie i pilotażowa realizacja wraz ze zgłoszeniem do systemu rekomendowanych programów nowego/nowych programów w zakresie profilaktyki selektywnej i/lub profilaktyki wskazującej dotyczących zdrowia psychicznego i/lub profilaktyki zachowań ryzykownych/problemowych oraz uzależnień.
- Realizacja indywidualnych zajęć integracji sensorycznej dla dzieci ze szkół podstawowych z klas I-III (ewentualnie I-IV). Realizacja zajęć dla dzieci wyselekcjonowanych ze względu na potrzebę uczestnictwa w zajęciach. Zajęcia realizowane przez zewnętrznych realizatorów. Alternatywnie lub równocześnie realizacja szkoleń przygotowujących realizatorów, w tym nauczycieli klas I-III (ewentualnie I-IV) do realizacji zajęć integracji sensorycznej.

KARTA OBSZARU 4: Osoby w kryzysie bezdomności

4.1. Opis obszaru interwencji

I. Struktura społeczno-demograficzna osób w kryzysie bezdomności

Bezdomność jest najbardziej skrajną formą ubóstwa i wykluczenia społecznego, a osoby jej doświadczające wymagają kompleksowego wsparcia i form pomocy, które mogą oferować różne podmioty (w tym pozarządowe). Wsparcie osób w kryzysie bezdomności powinno odbywać się na różnych płaszczyznach – psychologicznej, zawodowej (ekonomicznej) i socjalno-bytowej.

Wg obowiązujących zapisów (ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej) za osobę bezdomną uznaje się osobę: niezamieszkującą lokal mieszkalny (w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy), niezameldowaną na pobyt stały (w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności) lub niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania. Zgodnie ze *Strategią rozwoju usług społecznych, polityką publiczną do roku 2030 (z perspektywą do 2035r.)* taka definicja utrudnia kompleksowe wsparcie osób w kryzysie bezdomności, gdyż pomija osoby korzystające ze wsparcia w programach mieszkaniowych. Stąd zasadne jest (zwłaszcza na potrzeby niniejszego dokumentu i planowanego wsparcia), by przyjąć definicję osoby w kryzysie bezdomności, dotkniętej wykluczeniem z dostępu do mieszkań lub zagrożonej bezdomnością bezdomności ujętą w *Wytycznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021-2027*. Definicja ta uwzględnia bezdomność w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej oraz bezdomność i zagrożenie tym zjawiskiem wg Europejskiej Typologii Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego (ETOS). Określa ona, że posiadanie domu to: posiadanie odpowiedniego schronienia przed warunkami atmosferycznymi (domena fizyczna), w którym można zachować prywatność i czerpać satysfakcję z relacji społecznych (domena społeczna), oraz do której posiada się tytuł prawny (domena prawna). Brak choć jednej z tych przesłanek należy rozumieć jako brak dachu nad głową, mieszkania oraz posiadanie takiego mieszkania, które jest niezabezpieczone lub

nieodpowiednie. Ponadto Wytyczne do kategorii osób zagrożonych bezdomnością zaliczają osoby, które wcześniej doświadczyły zjawiska bezdomności, zamieszkują w mieszkaniu ale potrzebują wsparcia w jego utrzymaniu.

Zgodnie z ostatnimi, cyklicznie prowadzonymi przez MRiPS badaniami liczby osób w kryzysie bezdomności w Polsce w 2019 r. w Polsce jest około 31 tysięcy osób bezdomnych, w tym w woj. opolskim ich liczba szacowana jest na 849 osób (2-3%).¹⁷ Większość bezdomnych to mężczyźni (82%), a 37% bezdomnych ma niskie wykształcenie (maksymalnie gimnazjalne). Jednocześnie ok. 25% osób to bezdomni chroniczni, których czas bezdomności przekracza 10 lat (w następnej kolejności są osoby w kryzysie bezdomności do 2 lat oraz od 2 do 5 lat). Wśród bezdomnych 46% to osoby w wieku 41-60 lat, choć w kryzysie bezdomności znajdują się także osoby młode (w wieku 18-25 lat).

Zdecydowana większość bezdomnych przebywa w palcówkach instytucjonalnych (80%), pozostali zajmują miejsca niemieszkalne oraz pustostany lub przebywało na terenie ogrodów działkowych. Głównym źródłem ich dochodu jest zasiłek z pomocy społecznej (38%), przy czym ok. 17% bezdomnych pracuje (formalnie i nieformalnie, choć powszechniejsze jest zatrudnienie nierejestrowane).

W 2021 r. w woj. opolskim 1 107 osób (około 5% wszystkich klientów korzystających z pomocy społecznej) otrzymało pomoc z tytułu bezdomności. Najwięcej osób w kryzysie bezdomności znajduje się w gminach miejskich, tj. w Opolu (298 rodzin), Brzegu (130 rodzin) oraz Kędzierzynie-Koźlu (138 rodzin). Najmniej osób w kryzysie bezdomności jest w gminach wiejskich, co wynika ze specyfiki gmin, tj. z mniejszego dostępu do usług oraz świadczeń.

Jedną z grup szczególnie zagrożonych kryzysem bezdomności są wychowankowie opuszczający system pieczy zastępczej (rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze). Wprawdzie otrzymują oni świadczenia na usamodzielnienie, w tym mogą skorzystać z usług w ramach pobytu w mieszkaniu chronionym, jednak praktyka wskazuje, że proces adaptacji społecznej i pełnego ich usamodzielnienia jest trudny, a liczba dedykowanych im mieszkań mała. Istnieje zatem konieczność rozwoju różnorodnych usług wspierających i przeciwdziałających zjawisku bezdomności osób w wieku do 25 lat, w tym szczególnie wśród wychowanków pieczy zastępczej.

II. Usługi wspierające osoby w kryzysie bezdomności

Wsparcie w formie usług świadczonych w instytucji

W 2020 r. w woj. opolskim funkcjonowało 17 instytucji udzielających pomoc w formie schronienia dla osób w kryzysie bezdomności na 810 miejsc. Są to noclegownie, ogrzewalnie, hostele, schroniska i domy dla bezdomnych, zlokalizowane w 10 gminach. Zdecydowaną większość z nich prowadzą organizacje pozarządowe, w tym w ramach dofinansowania ze środków publicznych. Wśród tych placówek dwa ośrodki wsparcia dla osób bezdomnych (w Bielicach i w Opolu), poza funkcją noclegową, świadczą także usługi opiekuńcze.

Oznacza to, że potrzeby w zakresie doraźnej pomocy dla osób w kryzysie bezdomności w regionie w większości mogą być zabezpieczone w ramach dostępnych zasobów. Jednak trudnością pozostają działania mające na celu przezwyciężenie stanu bezdomności i wsparcia społecznego dostosowanego do potrzeb i możliwości osoby bezdomnej. Odnosi się to szczególnie do bezdomnych

---

¹⁷ Zob. więcej na stronie MRiPS <https://www.gov.pl/web/rodzina/wyniki-ogolnopolskiego-badania-liczby-osob-bezdomnych-edycja-2019>

rezygnujących z dostępnej oferty pomocowej i funkcjonujących poza formalnym, instytucjonalnym system wsparcia.

Streetworking

W woj. opolskim jedną z najmniej rozwiniętych form pracy socjalnej, kierowanej do osób w kryzysie bezdomności, jest streetworking. Jest to metoda, mająca na celu dotarcie do konkretnej grupy odbiorców, poprzez bezpośrednie spotkanie w miejscach najczęściej przez nich odwiedzanych. Istotną zaletą streetworkingu jest docieranie do osób, będących poza systemem pomocy społecznej. Spośród gmin z największą liczbą rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezdomności, tj. Opola, Kędzierzyna-Koźła, Brzegu, Nysy, Kluczborka i Strzelec Opolskich, tylko w Kędzierzynie-Koźlu i Strzelcach Opolskich realizowane są usługi streetworkingu. W Kędzierzynie-Koźlu dwóch streetworkerów przypada na około 60 bezdomnych.

Rekomenduje się rozwój tej formy usługi, szczególnie w większych gminach (miastach) woj. opolskiego, w których problem bezdomności występuje w większym zakresie. Istotną kwestią w realizacji usług streetworkingu jest ich ciągłość, a zapewnić ją można poprzez m.in. zmniejszenie rotacji streetworkerów, gwarantując im zatrudnienie na umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy.

III. Mieszkalnictwo wspomagane dla osób w kryzysie bezdomności

Długotrwałe przebywanie w placówkach wieloosobowych (schroniskach, ogrzewalniach, domach dla bezdomnych) pogłębia wykluczenie społeczne, z uwagi m.in. na brak konieczności podejmowania decyzji dotyczących własnego życia, stały kontakt tylko z osobami w podobnej sytuacji życiowej, brak motywacji do zmiany. W związku z powyższym konieczne jest wzmocnienie i rozwój kompleksowych usług świadczonych bezdomnym, przede wszystkim w miejscach ich pobytu i środowisku lokalnym. Badania z zakresu wsparcia mieszkaniowego osób w kryzysie bezdomności wskazują na potrzebę rozwijania oraz uświadomienia większej skuteczności rozwiązań pozainstytucjonalnych i alternatywnych, w tym promocji wsparcia w formie modelu „Najpierw mieszkanie”. Jest to specjalistyczna usługa kierowana do osób od lat korzystających z tradycyjnej pomocy z tytułu bezdomności, która w ich przypadku jest nieskuteczna, ponieważ nadal pozostają oni bez domu, w tym z powodu zaburzeń psychicznych lub uzależnień. Założeniem tego rozwiązania jest budowanie relacji z osobą bezdomną jako klientem, by w kolejnym kroku zaproponować mu przeniesienie do samodzielnego mieszkania i dopiero później, na bazie wypracowanego poczucia bezpieczeństwa, rozpocząć z nim pracę nad problemami stojącymi za jego długotrwałą bezdomnością.

Obecnie jedyne w woj. opolskim mieszkanie wspomagane/treningowe na 6 miejsc dla osób w kryzysie bezdomności, bez konieczności skierowania przez instytucję, tj. ośrodek pomocy społecznej, prowadzi Stowarzyszenie Pomocy Osobom Bezdomnym, Ubogim oraz Wykluczonym Społecznie "Nadzieja" w Opolu.

Rekomenduje się rozwój tego typu form mieszkalnictwa dla osób bezdomnych, w tym tworzenie mieszkań wspomaganych/treningowych, które byłyby mieszkaniem przejściowym, pomagającym wrócić do pełnienia ról społecznych i przezwyciężyć kryzys bezdomności.

IV. Podmioty ekonomii społecznej jako dostarczyciele usług społecznych

Na terenie woj. opolskiego zarejestrowanych jest około 30 organizacji pozarządowych wspierających osoby w kryzysie bezdomności. Do najprężniej działających należy Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Barka”, które prowadzi 6 domów dla osób bezdomnych, oraz punkt „Przytulisko” w Strzelcach Opolskich. Stowarzyszenie świadczy pomoc osobom bezdomnym, przebywającym „na ulicy”, które odrzucają oferowane, instytucjonalne formy pomocy. W „Przytulisku” jest biuro streetworkingu, w ramach którego bezdomni mogą liczyć na wsparcie ze strony doświadczonych streetworkerów. Kolejną, wyróżniającą się w tym zakresie organizacją pozarządową, jest Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta, którego oddziały na terenie woj. opolskiego prowadzą schroniska dla osób bezdomnych (w Pępicach i w Jasienicy Górnej), a wraz z usługami opiekuńczymi w Bielicach (dla swoich mieszkańców oraz osób bezdomnym spoza schroniska). Do tych organizacji należy dołączyć Stowarzyszenie Pomocy Osobom Bezdomnym, Ubogim oraz Wykluczonym Społecznie w Opolu, prowadzące mieszkanie treningowe dla osób w kryzysie bezdomności, a także świadczące rzadko stosowane usługi asystenta osoby bezdomnej.

Rekomenduje się wzmocnienie i rozwój innych, także mało rozpowszechnionych, form usług wspierających osoby w kryzysie bezdomności (np. usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, pomoc mieszkaniowa), z uwzględnieniem doświadczeń i potencjału organizacji pozarządowych.

Wyniki diagnozy dot. rozwoju usług społecznych (i deinstytucjonalizacji), przeprowadzonej wśród gmin i powiatów woj. opolskiego (z grudnia 2022 r.), potwierdzają, że do usług, które należy rozwijać i inicjować z zakresu wsparcia osób w kryzysie bezdomności, należą: różnego rodzaju formy mieszkalnictwa, w tym także oparte na modelu „Najpierw mieszkanie”, wraz z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby, usługi wspomagające (np. w ramach terapii uzależnień) oraz poradnictwo specjalistyczne skierowane do osób zagrożonych bezdomnością z powodu m.in. eksmisji, przemocy w rodzinie, uzależnień oraz po opuszczeniu zakładu karnego i innych instytucji, w tym szpitali.

4.2. Założenia dotyczące rozwoju usług społecznych oraz procesu deinstytucjonalizacji kierowane do osób w kryzysie bezdomności

Cel strategiczny: Wzmocnienie i rozwój usług świadczonych w środowisku lokalnym kierowanych do osób w kryzysie bezdomności

Zgodnie z przedstawioną diagnozą skuteczne wspieranie osób w kryzysie bezdomności wymaga wzmocnienia i rozwoju usług świadczonych szczególnie w jego środowisku, w tym bezpośrednio w miejscach przebywania osób bezdomnych. Istotne jest zwiększenie ich dostępu do mieszkań, w tym wspomaganych/treningowych, oraz rozwój zindywidualizowanych usług społecznych, w tym zwłaszcza streetworkingu oraz innych form pracy socjalnej, np. indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności, kontraktu socjalnego, a także innych usług kierowanych, zwłaszcza do osób młodych, w tym wychowanków pieczy zastępczej, zagrożonych zjawiskiem bezdomności.

4.3. Działania przewidziane planem na lata 2023-2025

4.3.1 Wzmocnienie i rozwój usług społecznych, w tym pozainstytucjonalnych form wsparcia, dla osób w kryzysie bezdomności

- A. Świadczenie kompleksowego wsparcia w procesie wychodzenia z bezdomności poprzez zapewnienie dostępu do mieszkań wspomaganych/treningowych, na przykład w ramach modelu „Najpierw mieszkanie” wraz z usługami w miejscu zamieszkania.
- B. Wdrożenie usług środowiskowych skierowanych do osób w kryzysie bezdomności, w szczególności usługi streetworkingu, asystenta osoby bezdomnej, terapii uzależnień, poradnictwa specjalistycznego (prawnego, socjalnego, psychologicznego) i usług opiekuńczych.
- C. Wspieranie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych zjawiskiem bezdomności i w kryzysie bezdomności za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych.
- D. Budowanie i wzmacnianie potencjału podmiotów ekonomii społecznej działających na rzecz osób w kryzysie bezdomności.

4.4. Rekomendacje

- Rozwój streetworkingu, jako formy wsparcia osób w kryzysie bezdomności ulicznej poprzez szkolenia dla kadr oraz wspieranie zatrudnienia streetworkerów w gminach, w szczególności w miastach powiatowych.
- Tworzenie mieszkań wspomaganych i mieszkań chronionych w ramach zasobów lokalowych gmin powiązane z rozwojem usług opiekuńczych i innych usług społecznych adresowanych do osób w kryzysie bezdomności.
- Zwiększenie limitu środków w ramach projektu niekonkurencyjnego w działaniu 6.6 FEO na wydatki objęte regułą cross-financingu do maksymalnego możliwego pułapu celem przeprowadzenia prac remontowych w lokalach, w których następnie będą zamieszkiwali uczestnicy projektu.
- Wspieranie zatrudnienia osób w kryzysie bezdomności w centrach integracji społecznej i przedsiębiorstwach społecznych, jeżeli osoby te spełnią przesłanki do objęcia ich wsparciem określonych w SZOP 2021-2027 oraz, w opinii CIS, OPS lub OWES, będą mogły podjąć zatrudnienie realizując indywidualny program zatrudnienia socjalnego, indywidualny program wychodzenia z bezdomności czy też indywidualny plan reintegracyjny.

KARTA OBSZARU 5: Cudzoziemcy (w tym osoby przybyłe w wyniku wojny w Ukrainie)

5.1. Opis obszaru interwencji

I. Liczba i struktura społeczno-demograficzna cudzoziemców w województwie opolskim

Według ZUS w grudniu 2021 r. liczba cudzoziemców zgłoszonych do ubezpieczeń (emerytalnego i rentowych) w woj. opolskim wynosiła 23 285 osób.¹⁸ Wśród pracujących cudzoziemców dominują obywatele Ukrainy (90%) oraz Białorusi, Mołdawii i Gruzji.

Z powodu wybuchu wojny w Ukrainie od 24 lutego 2022 r. nastąpił nagły napływ uchodźców wojennych do Polski. Po prawie roku od rozpoczęcia konfliktu zbrojnego (do 6 lutego 2023 r.) na terenie woj. opolskiego status legalnego pobytu, na podstawie nr PESEL, otrzymało 21 558 osób (zgodnie z ustawą z 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym

¹⁸ Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych – XII 2021, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa, czerwiec 2022.

na terytorium tego państwa).¹⁹

Struktura demograficzna imigrantów z Ukrainy jest jednak inna niż imigrantów dotychczas przybywających do Polski, co wynika z nagłego otwarcia granic Polski z Ukrainą dla osób uciekających przez działaniami zbrojnymi oraz dekretu Prezydenta Ukrainy, który w związku z ogłoszeniem powszechnej mobilizacji zakazał wyjazdu z kraju mężczyznom w wieku 18-60 lat (z wyjątkiem m. in. ojców z co najmniej trójką dzieci w wieku poniżej 18 lat).

W konsekwencji zdecydowana większość dorosłych uciekinierów z Ukrainy w woj. opolskim to kobiety (14 112), a wg grup wiekowych to osoby w wieku 30-44 lat.²⁰ Znaczna część tych osób przyjechała z dziećmi, co oznacza, że w grupie przybyłych cudzoziemców dominują kobiety z dziećmi (ok. 80-90%) w wieku aktywności zawodowej (badania krajowe z 2022 r. wskazały także na istotny odsetek wśród przybyłych do kraju osób powyżej 60 roku życia, które w normalnych warunkach pozostałyby w swoim kraju).²¹

Tak istotny wzrost liczby cudzoziemców w Polsce, w tym w woj. opolskim, ma istotnym wpływ na różne obszary życia społecznego, w tym m. in. rynku pracy, edukacji, usług zdrowotnych i społecznych. W związku z tym rekomenduje się dalszą analizę sytuacji cudzoziemców, szczególnie imigrantów wojennych, oraz kontynuowanie i rozwój wsparcia w formie usług społecznych, dostosowanych do struktury i potrzeb cudzoziemców, przebywających na terenie woj. opolskiego.

II. Wsparcie integracji społecznej cudzoziemców, w tym imigrantów wojennych

Nagły i trudno przewidywalny napływ dużej liczby uciekinierów wojennych z Ukrainy spowodował konieczność uruchomienia szybkiego wsparcia, zwłaszcza w zakresie pomocy socjalno-bytowej, stając się szansą na m. in. możliwe wzmocnienie potencjału demograficznego woj. opolskiego.

Wprawdzie większość imigrantów z Ukrainy przyjęły duże województwa i aglomeracje w kraju, jednak woj. opolskie dla części z nich jest bardziej atrakcyjnym regionem pobytu niż inne regiony (dane ZUS za 2021 r. podają, że woj. opolskie ma więcej cudzoziemców niż województwa: podkarpackie, świętokrzyskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie, tylko minimalnie ustępując województwom: lubelskiemu i lubuskiemu).²²

Zgodnie z wcześniej prowadzonymi badaniami wybór przez obcokrajowców województwa opolskiego na miejsce pracy i zamieszkania wynika z kilku czynników, głównie wyższych zarobków, niż w innych częściach Polski, a także zapotrzebowania na pracowników zgłaszanych przez pracodawców. Studentów natomiast przekonują warunki studiowania zaoferowane przez uczelnie (brak lub niskie opłaty, zapomogi, zakwaterowanie itp.). Jednocześnie badania wskazują, że większość przybyłych osób deklaruje chęć pozostania w woj. opolskim.²³

W związku z tym, mając na względzie aktualną sytuację demograficzną woj. opolskiego oraz potrzeby rynku pracy należy podjąć działania wspierające obywateli państw trzecich, przybyłych do

---

¹⁹ Szczegółowe statystyki dot. osób zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy. Stan na 06.02.2023 r. <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715/resource/44869/table>

²⁰ Tamże.

²¹ *Sytuacja życiowa i ekonomiczna uchodźców z Ukrainy w Polsce*. Raport z badania ankietowego zrealizowanego przez OO NBP, Departament Statystyki, Warszawa 2022 r.

²² Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych..., s. 21.

²³ Zob. więcej: *Skłonność cudzoziemców do podejmowania pracy i osiedlania się w woj. opolskim*, dr S. Kubiciel-Lodzińska, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2017.

woj. opolskiego, poprzez m.in. pomoc w integracji społecznej, poprawę warunków bytowych oraz aktywizację zawodową.

Samorząd Województwa Opolskiego już po kilku tygodniach od wybuchu wojny w Ukrainie rozpoczął, w ramach działań wspierających imigrantów wojennych, realizację projektu "Solidarni z Ukrainą". Pozwala on na rozwijanie infrastruktury mieszkaniowej przeznaczonej dla cudzoziemców ze Wschodu (docelowo ma powstać 50 mieszkań w 17 gminach), wspieranie aktywizacji zawodowej poprzez naukę języka polskiego, która jest główną barierą w procesie poszukiwania pracy (docelowo wsparciem ma zostać objętych 350 osób), oraz lepszą integrację ze społeczeństwem poprzez organizację kolonii, półkolonii i wycieczek dla dzieci imigrantów (działania zaplanowano dla około 1200 dzieci i młodzieży).

Rekomenduje się dalsze wsparcie cudzoziemców w postaci kontynuowania i rozwoju usług społecznych ułatwiających integrację społeczną oraz aktywizację zawodową, wsparcie adaptacyjne, w tym wsparcie psychologiczne, wsparcie infrastruktury mieszkaniowej, umożliwiającej zamieszkanie na stałe w woj. opolskim.

Z badań ankietowych gmin i powiatów (grudzień 2022 r.) dot. zakresu wsparcia cudzoziemców, szczególnie osób przybyłych do Polski z terenu Ukrainy w wyniku działań wojennych, wynika, że najważniejsze działania w tym zakresie samorządy wymieniają: rozwój usług w zakresie integracji cudzoziemców na rynku pracy (np. wsparcie szkoleniowe, pomoc w znalezieniu zatrudnienia itp.), wsparcie mieszkaniowe (np. w zapewnieniu mieszkania, zakwaterowania), pomoc dla dzieci i rodzin cudzoziemców (np. usługi opiekuńcze, psychologiczne, asystenckie, wparcia dziennego w placówkach dla dzieci i młodzieży) oraz rozwój usług z zakresu włączenia społecznego cudzoziemców w swoim miejscu zamieszkania, w tym przede wszystkim nauka języka polskiego.

5.2. Założenia dotyczące rozwoju usług i deinstytucjonalizacji

Cel strategiczny: Wzmocnienie integracji cudzoziemców, w tym szczególnie imigrantów z Ukrainy, poprzez rozwój usług społecznych służących włączeniu społecznemu

Znaczny wzrost liczby cudzoziemców w regionie wskazuje na konieczność zintensyfikowania działań zmierzających do zapewnienia im należytej integracji ze społeczeństwem, poprawy warunków bytowych i aktywizacji zawodowej. Wśród elementów o kluczowym znaczeniu w procesie integracji cudzoziemców upatruje się naukę języka polskiego, pomoc w formie poradnictwa np. psychologicznego i prawnego, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia oraz pomoc w zapewnieniu mieszkania.

5.3. Działania przewidziane planem na lata 2023-2025

5.3.1 Wspieranie i rozwój usług społecznych skierowanych do cudzoziemców, szczególnie imigrantów wojennych

- A. Wzmocnienie integracji cudzoziemców ze społeczeństwem poprzez rozwój oferty w formie różnorodnych usług, dostosowanych do ich potrzeb (m. in. kursy językowe, adaptacyjne, wsparcie psychologiczne).
- B. Wsparcie edukacji dzieci z rodzin migranckich.

- C. Inwestycje w infrastrukturę społeczną celem przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu cudzoziemców.
- D. Wsparcie rodzin, zwłaszcza kobiet z dziećmi, celem ich integracji społecznej.
- E. Wzmocnienie i rozwój usług wspierających cudzoziemców oraz pracodawców w procesie integracji na rynku pracy.
- F. Wspólne aktywności dla rodzin obywateli państw trzecich i społeczeństwa włączającego.
- G. Budowa potencjału organizacji pozarządowych działających na rzecz cudzoziemców.

5.4. Rekomendacje

- Podejmowanie kompleksowych działań wspierających obywateli państw trzecich, przybyłych do woj. opolskiego, poprzez m.in. pomoc w integracji społecznej, oraz aktywizację zawodową.
- Wspieranie w pierwszej kolejności osób, które po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę zostały objęte ochroną czasową.
- Indywidualizacja wsparcia skierowanego do obywateli państw trzecich, uwzględniająca ich sytuację na rynku pracy, znajomość języka polskiego, wykształcenia, posiadane kwalifikacje i kompetencje, rodzaj wykonywanej lub poszukiwanej pracy, różnice kulturowe, płeć, wiek, status migracyjny itp.
- Podejmowanie wspólnych działań integracyjnych (np. pikniki edukacyjne, festiwale filmowe, aktywności dla dzieci) obywateli państw trzecich i społeczeństwa przyjmującego w celu przełamanie stereotypów oraz niekorzystnych trendów w zakresie postrzegania imigrantów.
- Budowanie i wzmacnianie potencjału wolontariatu oraz podmiotów ekonomii społecznej działających na rzecz obywateli państw trzecich.

5. Wskaźniki

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika	Obszar RPDI	Działanie RPDI	Wartość oczekiwana do 31.12.2025 r. (liczba nowych instytucji lub % gmin)	Źródło wskaźnika	Źródło danych do pomiaru wskaźnika
Liczba nowo utworzonych mieszkań wspomaganych z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb	Wskaźnik rezultatu	I, II, V	1.3.5; 2.3.5	4	Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) – inaczej SRUS	Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 ; Ocena Zasobów Pomocy Społecznej województwa opolskiego (OZPS)
Odsetek gmin, w których zostanie utworzone centrum usług społecznych	Wskaźnik rezultatu	I	1.3.1	4	SRUS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej województwa opolskiego
Odsetek gmin, w których zostanie utworzone miejsce koordynacji usług społecznych	Wskaźnik rezultatu	I	1.3.2	100%	SRUS	OZPS
Odsetek dzieci przebywających w pieczy zastępczej, które wychowują się w rodzinnej pieczy zastępczej	Wskaźnik produktu	II	2.3.3	79%	SRUS	OZPS

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika	Obszar RPD	Działanie RPD	Wartość oczekiwana do 31.12.2025 r. (liczba nowych instytucji lub % gmin)	Źródło wskaźnika	Źródło danych do pomiaru wskaźnika
Odsetek stacjonarnych placówek opieki przekształconych w placówki realizujące kompleksowe usługi, stacjonarne i środowiskowe, w tym usługi realizujące stacjonarną opiekę krótkoterminową.	Wskaźnik rezultatu	I	1.3.4	1	SRUS	-
Odsetek DPS, w których wprowadzono badania okresowej oceny możliwości usamodzielnienia mieszkańca	Wskaźnik produktu	I	-	100%	SRUS	OZPS, Ogólnopolska diagnoza w zakresie deinstytucjonalizacji usług społecznych
Liczba powstałych centrów opiekuńczo-mieszkalnych (upowszechnienie i rozwój)	Wskaźnik rezultatu	I	1.3.5	1	SRUS	OZPS
Liczba utworzonych przedsiębiorstw społecznych	Wskaźnik rezultatu	I	1.3.6	6	SRUS	OZPS
Odsetek gmin, w których uruchomiono specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Wskaźnik produktu	II	2.3.1	45%	SRUS	OZPS
Odsetek gmin, w których zabezpieczono dzienne formy pobytu i wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Wskaźnik rezultatu	I	1.3.4	30%	SRUS	OZPS
Liczba gmin, w których są świadczone usługi streetworkerów zintegrowane z systemem interwencyjnych usług schronienia i innymi usługami typu outreach	Wskaźnik produktu	IV	4.3.1	0	SRUS	OZPS
Odsetek placówek dla osób w kryzysie bezdomności przekształconych w zespolone mieszkania wspomagane lub w placówki o charakterze interwencyjnym	Wskaźnik rezultatu	IV	4.3.1	0	SRUS	OZPS
Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej	Wskaźnik produktu	I	1.3.2; 1.3.4; 1.3.5;	377	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	Wskaźnik rezultatu	I	1.3.1; 1.3.4; 1.3.5;	10	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	Wskaźnik produktu	II	2.3.1; 2.3.4	1 330	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	Wskaźnik rezultatu	I, II, IV	1.3.1; 1.3.4; 1.3.5; 2.3.1; 4.3.1	900	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	Wskaźnik rezultatu	II	2.3.1; 2.3.4; 2.3.5	95	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie	Wskaźnik produktu	V	5.3.1	262	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika	Obszar RPDI	Działanie RPDI	Wartość oczekiwana do 31.12.2025 r. (liczba nowych instytucji lub % gmin)	Źródło wskaźnika	Źródło danych do pomiaru wskaźnika
						realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych	Wskaźnik produktu	I,II,IV,V	1.3.5; 2.3.5; 4.3.1; 5.3.1	11	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Liczba osób korzystających ze wspartych obiektów infrastruktury społecznej	Wskaźnik rezultatu	I, II, IV, V	1.3.1; 1.3.5; 2.3.5; 4.3.1; 5.3.1	30	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych	Wskaźnik rezultatu	I, II, IV, V	1.3.5; 2.3.5; 4.3.1; 5.3.1	11	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027
Liczba osób korzystających z usług środowiskowych w ramach wsparcia zdrowia psychicznego osób dorosłych	Wskaźnik produktu	III	3.3.1	30	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027 oraz raporty ze zrealizowanych projektów
Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług środowiskowych w ramach wsparcia zdrowia psychicznego	Wskaźnik produktu	III	3.3.1	3	FEO 2021-2027	Wnioski o płatność projektów realizowanych w ramach FEO 2021-2027 oraz raporty ze zrealizowanych projektów
Liczba osób korzystających ze wsparcia psychologicznego i/lub z zajęć integracji sensorycznej	Wskaźnik produktu	III	3.3.2; 3.3.3; 3.3.4; 3.3.13	40	Analizy własne	Raporty ze zrealizowanych projektów
Liczba godzin zrealizowanego wsparcia psychologicznego i/lub zajęć integracji sensorycznej	Wskaźnik rezultatu	III	3.3.2; 3.3.3; 3.3.4; 3.3.13	100	Analizy własne	Raporty ze zrealizowanych projektów
Liczba osób, które podniosły kompetencje w obszarze zdrowia psychicznego	Wskaźnik produktu	III	3.3.5; 3.3.6; 3.3.7; 3.3.8; 3.3.9; 3.3.10; 3.3.11; 3.3.12; 3.3.13	50	Analizy własne	Raporty ze zrealizowanych projektów

6. Finansowanie / Alokacja na poszczególne działania

Obszar	Działanie	Źródło finansowania	Alokacja UE na lata 2023 -2025 [PLN]	Uwagi
Osoby starsze i z niepełnosprawnościami oraz osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	1.3.1.-1.3.6 (RPDI), 7.1 Usługi zdrowotne i społeczne (FEO 2021-2027)	FEO 2021-2027	115 900 006	Działania z zakresu tego obszaru mogą być finansowane z innych środków np. PFRON, ze środków własnych gmin i powiatów, FERS, środki z Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego, programy MRiPS
Rodzina i dzieci, w tym w kryzysie	2.3.1-2.3.5 (RPDI), 6.7 Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej (FEO 2021-2027)	FEO 2021-2027	37 000 003	Działania z zakresu tego obszaru mogą być finansowane z innych środków np. środków własnych gmin i powiatów, FERS, środki z Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego, programy MRiPS
Osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym	3.3.1-3.3.8 (RPDI), 7.1 Usługi zdrowotne i społeczne (FEO 2021-2027)	FEO 2021-2027	9 000 000	Działania z zakresu tego obszaru mogą być finansowane z innych środków np. PFRON, ze środków własnych gmin i powiatów, FERS, środki z Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami , Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego, programy MRiPS
	3.3.1-3.3.13 (RPDI), 6.8 Profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży (FEO 2021-2027)	FEO 2021-2027	20 250 000	

Obszar	Działanie	Źródło finansowania	Alokacja UE na lata 2023 -2025 [PLN]	Uwagi
Osoby w kryzysie bezdomności	4.2.3.(RPDI), 6.6 Wsparcie osób w kryzysie bezdomności (FEO 2021-2027)	FEO 2021-2027	6 300 000	Działania z zakresu tego obszaru mogą być finansowane z innych środków np. środków własnych gmin i powiatów, FERS, środki z Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego, programy MRiPS
Cudzoziemcy (w tym osoby przybyłe w wyniku wojny w Ukrainie)	5.3.1 (RPDI), 6.4 Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (FEO 2021-2027)	FEO 2021-2027	46 311 628	-

7. Monitoring

Ze względu na przyjęty, trzyletni termin realizacji RPDI w woj. opolskim oraz procedury ogłaszania konkursów przez samorząd wojewódzki na realizację zadań ze środków z nowej perspektywy finansowej UE 2021-2027, obejmując różne obszary interwencji oraz terminy naborów projektów, zakłada się sukcesywną analizę przyjętych działań i wskaźników (w ramach prowadzonych na bieżąco konsultacji między pracownikami zespołu tworzącego niniejszy dokument, tj. przedstawicielami ROPS, WUP, DZD, DPF, oraz – w zależności od potrzeb – z udziałem innych ekspertów lub interesariuszy działań). Jednocześnie zmiany w dokumencie będą dokonywane jedynie w wyjątkowych sytuacjach, spowodowanych potrzebami regionalnymi lub krajowymi (np. związanych z dostępnymi środkami finansowymi). Sposób przygotowania, procedowania i realizacji niniejszego RPDI będzie podstawą do opracowania kolejnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, uwzględniającego doświadczenia we wdrażaniu RPDI za lata 2023-2025.

8. Załączniki

- 1) Załącznik 1 - Przegląd dokumentów strategicznych regionalnych, krajowych i unijnych z odniesieniem do najważniejszych kierunków rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji (które powinny zostać zaimplementowane w woj. opolskim).

Fundusze Europejskie
dla Opolskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OPOLSKIE

Analiza dotycząca obszarów komunikacyjnie wykluczonych w województwie opolskim

*Dokument opracowany na potrzeby
programu regionalnego pn. Fundusze
Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*

OPOLE, PAŹDZIERNIK 2023 R.

Opracowanie:

Referat Zarządzania i Programowania

Departament Programowania Funduszy Europejskich UMWO,

Departament Infrastruktury i Gospodarki UMWO oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Opolu

Spis treści

I. WYKAZ SKRÓTÓW	4
II. WSTĘP.....	5
III. ZESTAWIENIE OBSZARÓW KOMUNIKACYJNIE WYKLUCZONYCH	8

I. WYKAZ SKRÓTÓW

DIG – Departament Infrastruktury i Gospodarki w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Opolskiego

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFSD – Europejski Fundusz Społeczny Plus

FEO 2021-2027 – Program regionalny *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*

IZ – Instytucja Zarządzająca

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu

II. WSTĘP

Zgodnie z zapisami *Wytycznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021-2027: IZ we współpracy z ROPS określa obszary, które uznane są za wykluczone komunikacyjnie, tj. takie, na których brakuje połączeń transportem publicznym.*

Określenie obszarów komunikacyjnie wykluczonych zostanie wykorzystane podczas realizacji wsparcia w ramach programu regionalnego pn. *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*, w tym w szczególności następujących działań:

- **5.7** Kształcenie ogólne,
- **5.9** Kształcenie zawodowe,
- **6.2** Aktywizacja społeczno – zawodowa osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- **6.5** Wsparcie integracji społecznej społeczności romskiej oraz pomocniczo na potrzeby działań dotyczących usług społecznych.

Powyższe oznacza, że przy realizacji projektów z zakresu działań 6.2 i 6.5, beneficjenci, dla pojedynczych osób wykluczonych komunikacyjnie, powinni finansować ich dowóz umożliwiający udział w aktywnej integracji na zasadzie dostosowań indywidualnych. W przypadku realizacji wsparcia dla grupy osób z obszaru wykluczonego komunikacyjnie, powinny być stosowane adekwatne formy wsparcia np. usługi mobilne.

W przypadku działań edukacyjnych beneficjent może zastosować podobne podejście finansując dojazdy do szkół uczniom z obszarów wykluczonych komunikacyjnie oraz uczniom o obniżonej mobilności¹.

Obszary wykluczone komunikacyjnie zidentyfikowano pod kątem: braku połączenia komunikacyjnego ze wsi/sołectwa do siedziby gminy, braku połączenia z siedziby gminy do stolicy powiatu oraz braku połączenia z siedziby gminy do Opola.

Mając na uwadze powyższe, beneficjent, realizując projekt i znając jego specyfikę, powinien zdecydować czy dany uczestnik jest wykluczony komunikacyjnie tj. ze względu na np. brak możliwości dojazdu z siedziby gminy do Opola nie może w pełni skorzystać z oferowanego wsparcia.

W celu zidentyfikowania obszarów wykluczonych komunikacyjnie ROPS przygotował w lipcu 2023 r. kwestionariusz ankiety, skierowanej do wszystkich gmin woj. opolskiego, zebrał dane oraz poddał je koniecznej analizie i weryfikacji. Celem ankiety było **zidentyfikowanie obszarów wykluczonych komunikacyjnie w gminie z możliwości dotarcia transportem publicznym** rozumianym jako kolej, PKS i inni przewoźnicy działający prywatnie lub na zlecenie, do miejsc świadczenia usług społecznych i zdrowotnych (w tym np. jednostek ochrony zdrowia,

---

¹ Poprzez uczniów o obniżonej mobilności należy rozumieć uczniów z trudnościami w poruszaniu się samodzielnie ze względu na ograniczoną czasowo lub stale sprawność i/lub uczniów z niepełnosprawnościami, dla których transport do szkół nie jest realizowany na podstawie odrębnych przepisów prawa, w szczególności ustawy z 14 grudnia 2016r. Prawo oświatowe.

pomocy społecznej, instytucji rynku pracy, kultury, sportu, placówek dziennych, w tym świetlic, domów kultury, klubów seniora itp.).

Ankieta zawierała następujące pytania:

- **Czy na terenie Państwa gminy funkcjonuje transport publiczny do miejsc świadczenia usług społecznych** (pomiędzy sołectwami i do siedziby gminy)? (tak, nie, tylko częściowo);
- **Czy transport publiczny funkcjonujący na terenie gminy obejmuje dostępne połączenia?** (przed południem - w godz. 7:00-12:00; po południu - w godz. 12:00-18:00; w innych godzinach);
- **Czy na terenie Państwa gminy funkcjonuje transport publiczny do miejsc świadczenia usług społecznych (np. do miasta powiatowego)?** (tak, nie, tylko częściowo);
- **Czy transport publiczny funkcjonujący na terenie gminy do miasta powiatowego obejmuje dostępne połączenia** (przed południem - w godz. 7:00-12:00; po południu - w godz. 12:00-18:00; w innych godzinach);
- **Proszę o wskazanie obszarów wykluczonych komunikacyjnie (brak jakiegokolwiek połączenia komunikacyjnego z ważnym miejscem świadczenia usług) na terenie gminy** (proszę wymienić brak wszystkich połączeń, np. z sołectwa/wsi X do siedziby gminy);
- **Proszę o wskazanie obszarów wykluczonych komunikacyjnie (brak jakiegokolwiek połączenia komunikacyjnego z ważnym miejscem świadczenia usług) z siedziby gminy do stolicy powiatu** (proszę wymienić trasy na jakich brakuje połączeń);
- **Proszę o wskazanie obszarów wykluczonych komunikacyjnie (brak jakiegokolwiek połączenia komunikacyjnego z ważnym miejscem świadczenia usług) z siedziby gminy do Opola** (proszę wymienić trasy na jakich brakuje połączeń np. z Korfantowa do Opola).

W badaniu ankietowym wzięło udział 69 gmin, dwie gminy: Brzeg oraz Kędzierzyn – Koźle (gminy miejskie) nie wzięły udziału w badaniu przy czym wskazały, że nie posiadają obszarów wykluczonych komunikacyjnie. Z przeprowadzonego badania ankietowego w 69 gminach znajdujących się na terenie woj. opolskiego, wynika, że:

- 1) dostęp do transportu publicznego do miejsc świadczenia usług społecznych - **pomiędzy sołectwami i do siedziby gminy**, posiada 50 gmin (72,46%), nie posiada 1 gmina tj. Wilków (1,45%), a tylko częściowo transport publiczny występuje w 18 gminach (26,09%).
- 2) transport **publiczny pomiędzy sołectwami i do siedziby gminy** posiada:
  - przed południem (w godzinach 7:00-12:00) – 63 gminy,
  - po południu (w godzinach 12:00-18:00) – 54 gminy,
  - w innych godzinach – 23 gminy,
- 3) dostęp do transportu publicznego do miejsc świadczenia usług społecznych – **np. do miasta powiatowego**, posiada 60 gmin (86,96%), nie posiada 1 gmina tj. Skoroszyce (1,45%), a tylko częściowo transport publiczny występuje w 8 gminach (11,59%).
- 4) transport publiczny do miejsc świadczenia usług **np. do miasta powiatowego** posiada:
  - przed południem (w godzinach 7:00-12:00) – 63 gminy,
  - po południu (w godzinach 12:00-18:00) – 57 gmin,

- w innych godzinach – 22 gminy,
- 5) **24 gminy** wskazały brak połączeń komunikacji publicznej **z sołectwa/wsi do siedziby gminy,**
  - 6) **4 gminy** wskazały brak połączeń **z siedziby gminy do stolicy powiatu,**
  - 7) **16 gmin** nie posiada połączeń komunikacji publicznej **z siedziby gminy do Opola** albo innego ważnego miejsca świadczenia usług społecznych w województwie opolskim.

Na podstawie szczegółowego zestawienia danych ankietowych wskazano gminy w których identyfikuje się obszary wykluczone komunikacyjnie. Przedmiotowe zestawienie zostało przekazane do ostatecznej weryfikacji DIG , który zgodnie z kompetencjami dysponuje informacjami nt. połączeń komunikacyjnych w woj. opolskim. Po szczegółowej weryfikacji zestawienia przez DIG, liczba obszarów wykluczonych komunikacyjnie uległa zmniejszeniu w stosunku do danych uzyskanych z wypełnionych przez gminy ankiet. Zmiana ta spowodowana była m.in. uwzględnieniem prywatnych przewoźników obsługujących transport gminny.

Po ostatecznej weryfikacji danych ankietowych oraz porównaniu ich z informacjami pozyskanymi z DIG, zidentyfikowano na terenie woj. opolskiego obszary wykluczone komunikacyjnie, które prezentuje tabela nr 1.

III. ZESTAWIENIE OBSZARÓW KOMUNIKACYJNIE WYKLUCZONYCH

Tabela nr 1. Zestawienie Gmin woj. opolskiego w którym zidentyfikowano obszary komunikacyjnie wykluczone.

L.p.	Nazwa gminy	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem dogodnego połączenia komunikacyjnego z sołectwa/wsi do siedziby gminy	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem braku bezpośredniego połączenia komunikacyjnego z siedziby gminy do stolicy powiatu	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem braku bezpośredniego połączenia komunikacyjnego z siedziby gminy do Opola
1.	Baborów	Boguchwałów, Szczyty	-	brak bezpośredniego połączenia z Baborowa do Opola
2.	Biała	Ogiernicze	-	-
3.	Branice	Jabłonka	-	-
4.	Byczyna	Pogorzałka	-	-
5.	Cisek	-	-	brak bezpośredniego połączenia z Ciska do Opola
6.	Domaszowice	Zalesie	-	brak bezpośredniego połączenia z Domaszowic do Opola
7.	Grodków	Żarów	-	-
8.	Kamiennik	Ogonów	-	brak bezpośredniego połączenia z Kamiennika do Opola
9.	Korfantów	-	-	brak bezpośredniego połączenia z Korfantowa do Opola
10.	Lasowice Wielkie	Oś	-	-
11.	Leśnica	-	-	brak bezpośredniego połączenia z Leśnicy do Opola
12.	Łambinowice	Szadurczyce, Dworzysko (przysiółek Malerzowic), Okopy, Malerzowice, Bielice, Drogoszów, Piątkowice, Wierzbie, Lasocice	-	-

L.p.	Nazwa gminy	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem dogodnego połączenia komunikacyjnego z sołectwa/wsi do siedziby gminy	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem braku bezpośredniego połączenia komunikacyjnego z siedziby gminy do stolicy powiatu	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem braku bezpośredniego połączenia komunikacyjnego z siedziby gminy do Opola
13.	Murów	Mańczok (przysiółek), Kęszyce (przysiółek), Bożejów	-	-
14.	Namysłów	Łączany, Nowy Folwark, Michalice	-	-
15.	Niemodlin	Góra, Mała Góra, Molestowice, Rutki, Sady, Sarny Wielkie.	-	-
16.	Olszanka	Przylesie, Obórki, Jankowice Wielkie, Krzyżowice, Gierszowice, Janów, Michałów	-	brak bezpośredniego połączenia z Olszanki do Opola
17.	Paczków	Lisie Kąty	-	brak bezpośredniego połączenia z Paczkowa do Opola
18.	Pawłowiczki	Ligota Wielka, Borzystawice	brak bezpośredniego połączenia z Pawłowiczek do Kędzierzyna - Koźła	brak bezpośredniego połączenia z Pawłowiczek do Opola
19.	Polska Cerekiew	-	brak bezpośredniego połączenia z Polskiej Cerekwi do Kędzierzyna - Koźła	brak bezpośredniego połączenia z Polskiej Cerekwi do Opola
20.	Popielów	Kuźnica Katowska, Kaniów	-	-
21.	Praszka	Kozieł, Marki, Lachowskie	-	-
22.	Radłów	-	-	brak bezpośredniego połączenia z Radłowa do Opola
23.	Reńska Wieś	Kamionka, Pociękarb	brak bezpośredniego połączenia z Reńskiej Wsi do Kędzierzyna - Koźła	brak bezpośredniego połączenia z Reńskiej Wsi do Opola
24.	Rudniki	Polesie, Mostki, Słowików	-	-
25.	Skarbimierz	-	-	brak bezpośredniego połączenia ze Skarbimierza do Opola

L.p.	Nazwa gminy	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem dogodnego połączenia komunikacyjnego z sołectwa/wsi do siedziby gminy	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem braku bezpośredniego połączenia komunikacyjnego z siedziby gminy do stolicy powiatu	Obszar wykluczony komunikacyjnie pod kątem braku bezpośredniego połączenia komunikacyjnego z siedziby gminy do Opola
26.	Skoroszyce	-	-	brak bezpośredniego połączenia ze Skoroszyca do Opola
27.	Strzelce Opolskie	Farska Kolonia	-	-
28.	Świerczów	Zbica, Osiek, Oziąbel, Wołcz, Zawada, Zorzów, Staroścín, Dąbrowa, Bielice, Pieczyska, Lipa, Przygorzele, Skórze, Jażwinka, Miodary, Grabówka, Kuźnice, Zielony Las, Kuźnica Dąbrowska, Górzyna (przysiółek wsi Staroścín)	-	-
29.	Tarnów Opolski	Kąty Opolskie, Przywory	-	-
30.	Ujazd	przysiółki: Wesołów, Wydzierów, Ferdynand, Kopanina, Osiedle Piaski, Kolonia Jaryszów, Buczki	-	brak bezpośredniego połączenia z Ujazdu do Opola
31.	Wilków	Bukowie, Pszeniczna, Pągów, Wojciechów, Idzikowice, Jakubowice, Krzyków, Wilków-Wilkówek, Dębnik, Lubska, Młokicie, Pielgrzymowice	-	brak bezpośredniego połączenia z Wilkowa do Opola
32.	Wołczyn	Brynica	-	-
33.	Zębowice	-	brak bezpośredniego połączenia z Zębownic do Olesna	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiet przeprowadzonych z gminami woj. opolskiego przez ROPS w Opolu, zweryfikowanych przez Departament Infrastruktury i Gospodarki UMWO.